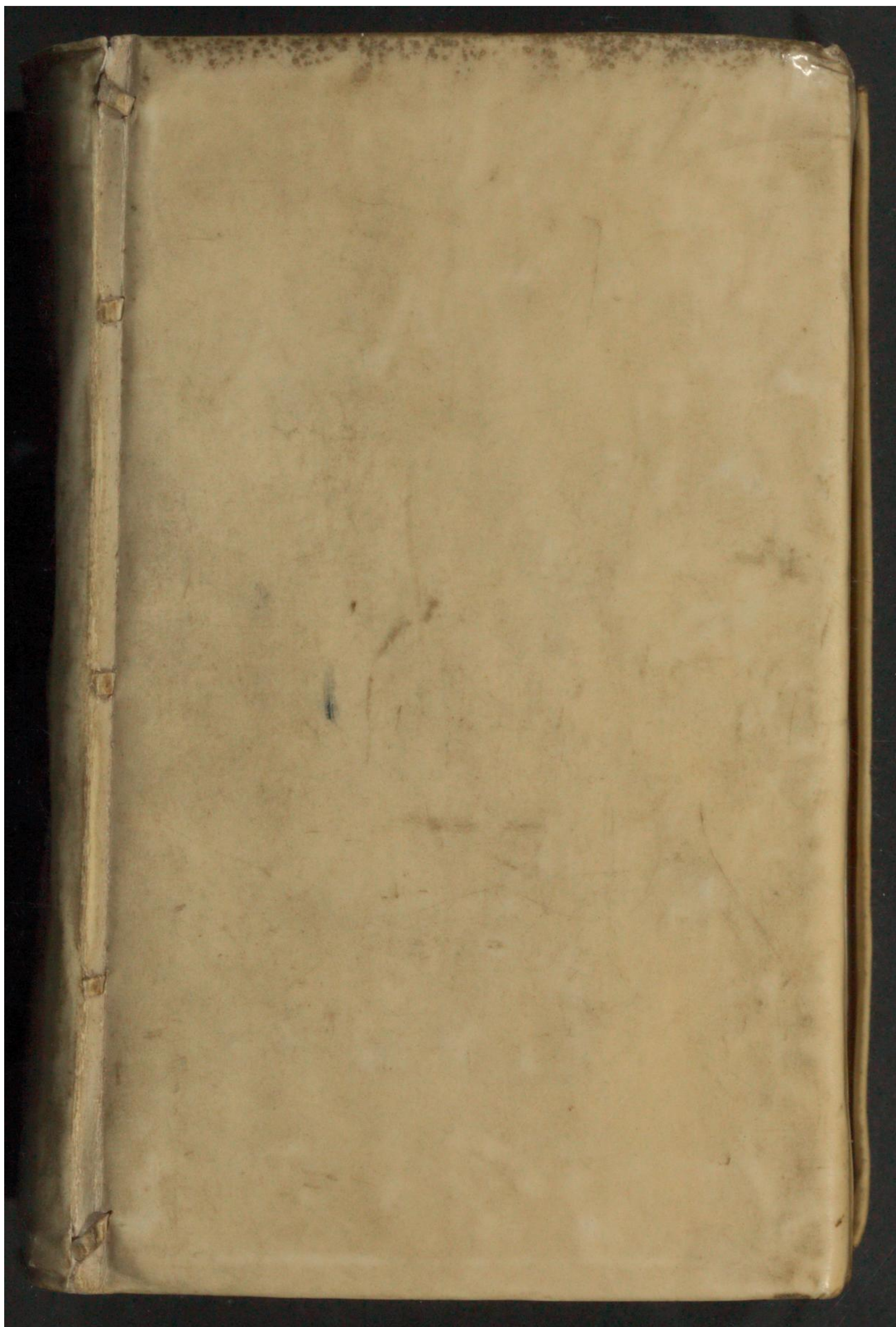
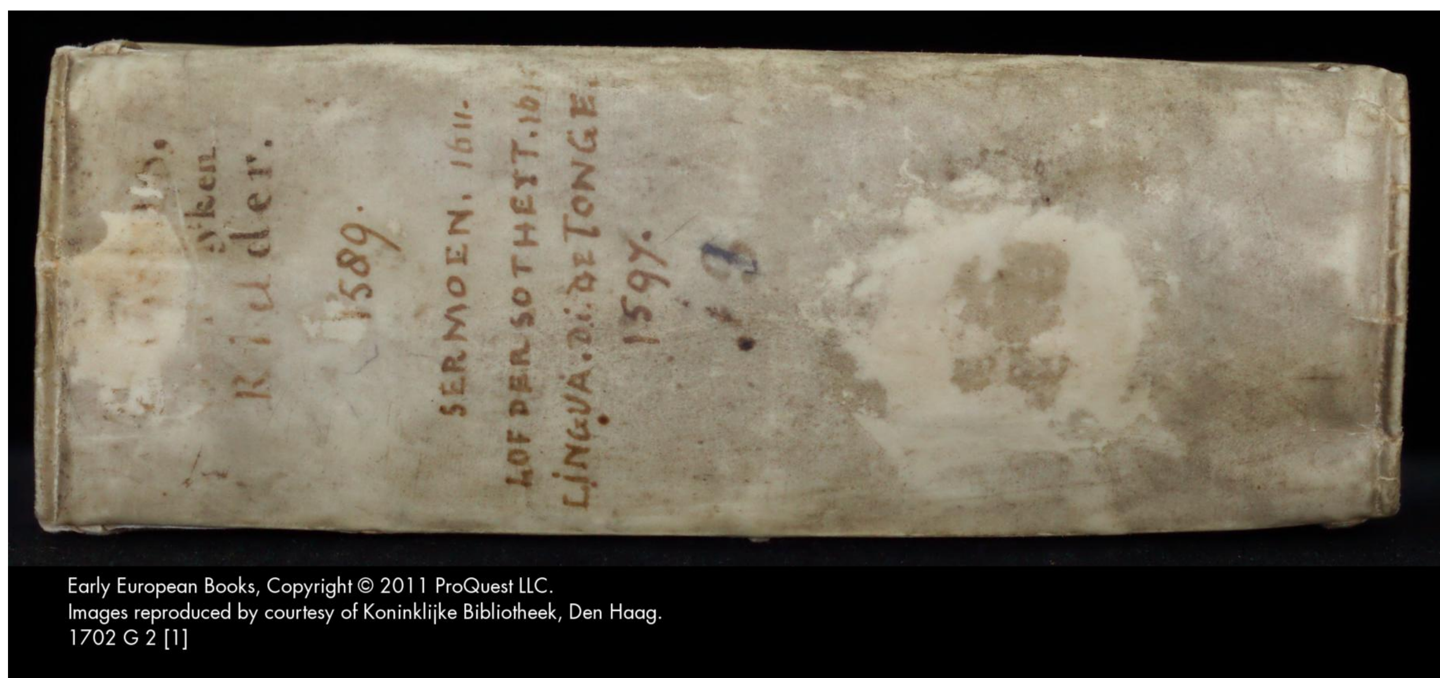
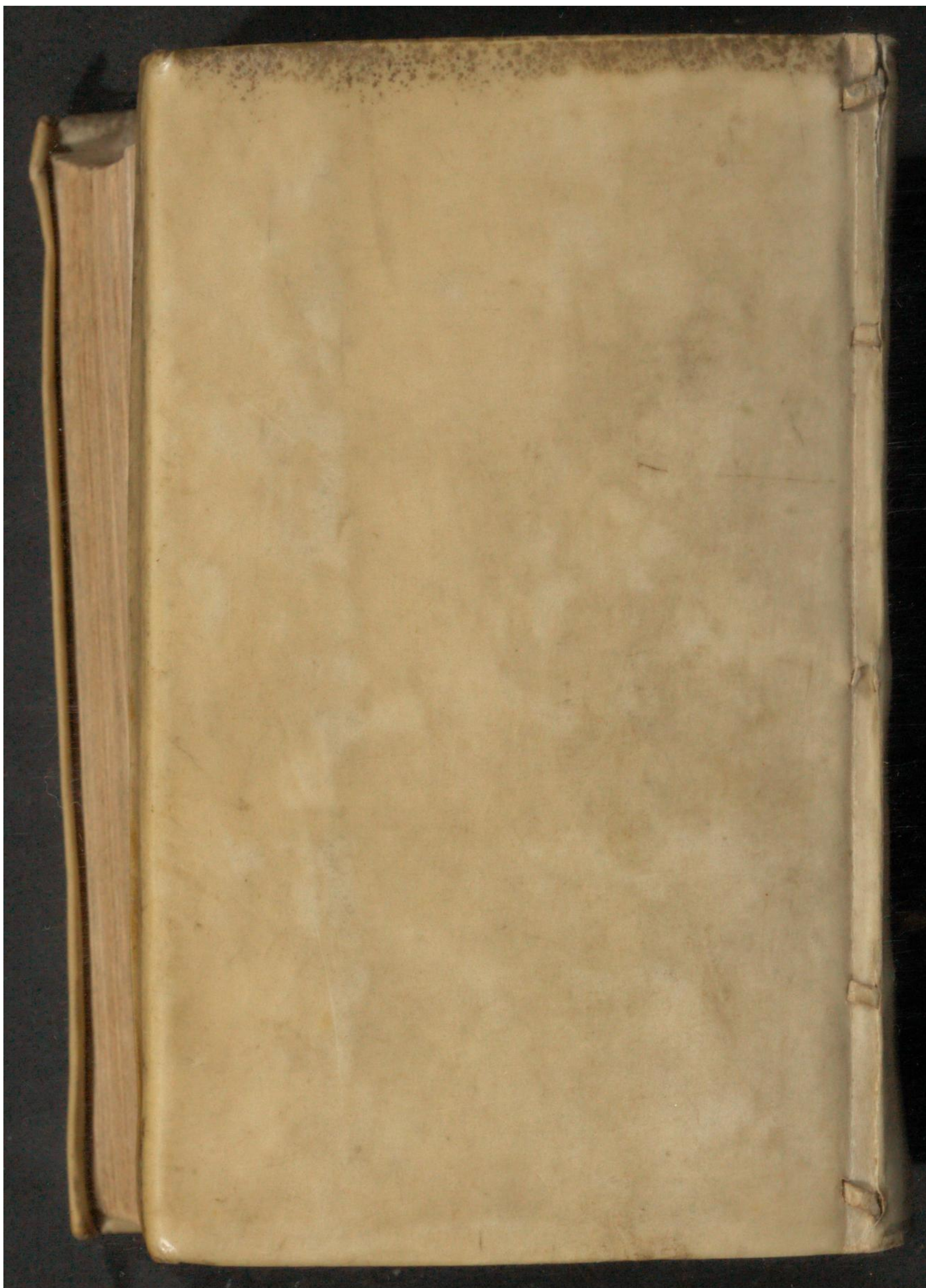

Ridder.
1589.
SERMOEN. 1611.
LOF DER SOTHEYT. 1611.
LINGUA. DI. DE TONGE.
1597.

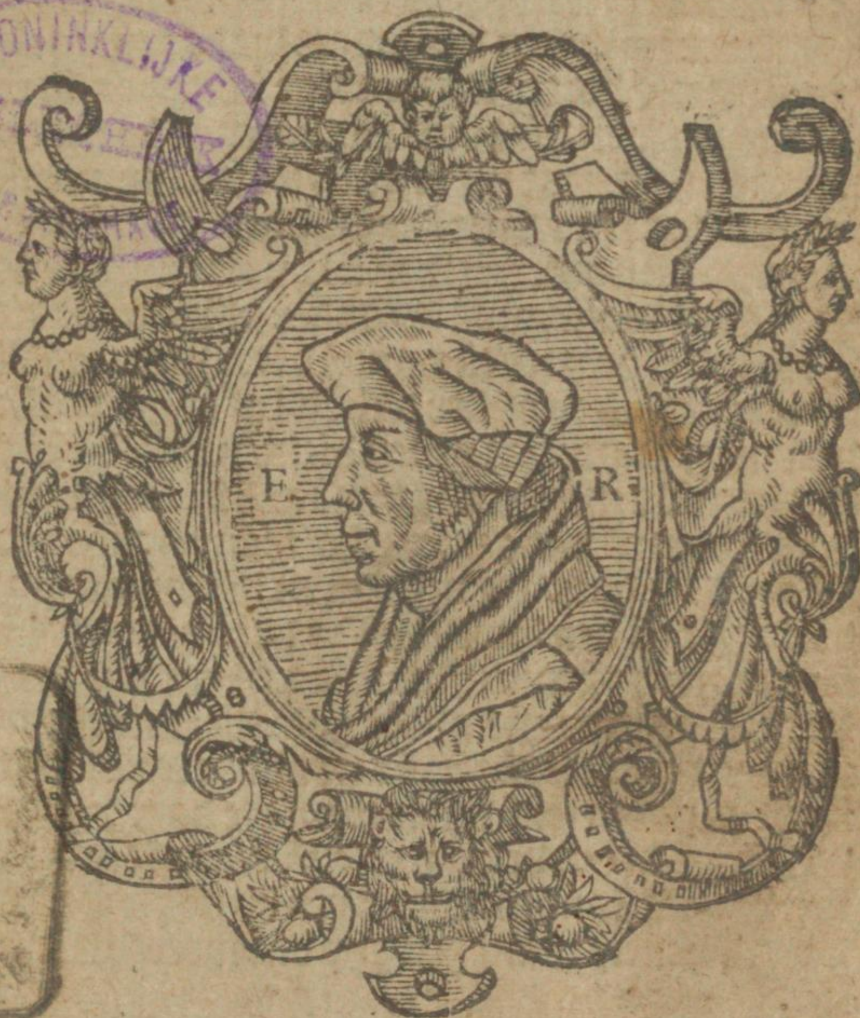
158.

DEN,

Kerstelicke Ridde

Een seer profijtelijck boecxken/ seer nut ende oorbaerlijck wesende voor allen Christen gheloouige menschen. Eerst int Latijn gescreuē door den hoochgeleerdē Doctoor/

ERASMVS VAN ROTTERDAM,

Ghedruckt tot Amstelredam By Barent Adriaensz. Woonende inde Warmoestraet/ int Gulde Schrijfboeck,

PROLOGHE.

¶ Die Translatoor wenschet den duechdelijcken Leser/Salichept.

VVant onwetenthept een Moeder is van alle dwalinghen/ sonden/ende alle booshept/ door welcke dat gemeyn eñ simpel volck hē seluē bedrieget en wort bedrogen/ also dat si niet en connē comē tot kennisse des rechten leuens Het welck aensiende de alder geleertste doctoor Erasmus van Rotterdā (van wiens geleerthept al de Christenhept verwondert)heeft hy by een vergadert wt dat merch der H. Schriftuerē dit tegenwoordige boecxken/welcx gelijc men niet en vint ondˀ alle boecken want dat genoech eñ sufficient is/ om alle staten der menschē te brengen tot een rechte kennisse des Christen eñ volmaeckten leuens. In welcke hy claerlijck te kennen geeft alle dwalingē eñ bysonder alsulcke die die men schen luttel achten/eñ meynē die te wesen godlijc eñ eerlijc niet alleen onder dē leekē of ongeleerdē/maer veel meer onder den genen diemen gestelijcke personen heet:als priesters/ moniken/eñ diergelijckē/ die haer seluen eñ dat gemeyn volc iammerlijc verleydē Waerō/die daer wil vechten en verwinnē zijn vlees de werelt eñ den duyuel/eñ de daer begeert God eñ hemseluen te kennen/die onderschept wil wetē van dat warachtige eñ valsche goet:die hemseluen noch niemant en wil bedriegē met quade opinien/ die een recht Christen leuē wil leyden: die daer volstandich wil blijuē in een volmaect leuē/die en laet dit boecxken wt zijn hant niet gaen/eer hy dat volle verstant daer af heuet/ want hoe ghy dat meer sult lesen: hoe

datter

dattet v genoechlicker sal wesen:eñ sal v brengẽ tot de volmaecte goedertierenheyt. Daer ons moet toe brengẽ Christi Jesus wiens gheswoꝛen wy altesamen zijn.

Doctoor Erasmus Prologhe op zijn boecrken/ ghenoemt den Christelijcken Ridder met welcx hy dat toeschrijft/eñ seynt eenen edelẽ man sinen vrient/tot wiens begheert hijt ghemaect heeft.

GHy hebt my naerstelijck eñ hertelijck gebeden alderliefste broeder inden Heere/dat ick v soude beschrijuen een corte eñ bequame manier om wel te leuen/met welcke ghy geleert wesende/soude moghen comen tot alsulcken herte/ waerdich wesende Christo. Want ghy segt my dat v dat leuen des houes verdriet/ ende dat ghy by v seluen ouerlegt/met wat manier dat ghy sout commen laten ende vlyen Egypten met alle haer wellusticheden eñ sonden eñ dat ghy v bereyt met Moyses den leytsman tot den saligen wech der duechden. Eñ want ick v seer lieff heb/also veel te meer verblijde ick my van v salighe opset/dat welcke ick hope dat God die gewaerdicht heeft v te verwecken buyten onsen toedoen/v sal doẽ voortgaen/ nochtans ben ick willichlijck bereyt eñ onderdanich alsulcken vrient/ die begherende is alsulcken goedertieren werck/Nu wilt ghi doch naerstelijc arbeyden/ op dat ghy niet te vergeefs mijnen dienst begheert en hebt : oft dat ick sonder vrucht v wille mach volbrocht hebbẽ. Daerom laet ons bidden den goedertieren Jesum op dat hy my ingheue om te schrijuen die dinghen die salich ende ghenoch zijn tot v voornemen

Hier begint dat Hantboecxken Vanden Christelijcken Ridder.

HEt is van node ten alder eerſtẽ dat ghy ouer
dencken moet niet anders te weſen dit leuen
der menſchen dan een eewighe ſtrijt/ als ons
Job tuyget/ die alder onuerwõnenſte ridder.
Eñ dat gemeyn volck wort huyden te dage ſeer be=
drogẽ/ becommert zijnde met de bedriechelycke we=
relt/ ouermits haer ſmekende beſpottinghe Welck
volc nu leeſt oft al gewonnẽ waerof dattet nv in een
vaſte vrede waer Sy leuen ledich ſonder ſorge/wan
neer ſy met veelheyt der ſonden beuochten worden/
eñ met veel lagen/ eñ valſche conſten geuangẽ wor=
den. Siet die alderbooſte viandẽ die waken altijt in
verderffeniſſe/gewapent zijnde met duyſent ſchade=
lijcke bedriechlijcke conſten eñ manieren eñ arbeydẽ
ſeer om ons te doorſchieten met ſommige dootlicke
pijlen ten waer ſake dat wyſe wederſtaen met dẽ al=
der ſtercſten ſchilt des geloofs Noch wilt aenmerc=
ken/hoe dat die werelt(als ſint Jan ſeyt) al heel ge=
ſtelt is in ſonden/ die ons alle daghe aenſet/ aen die
rechter ſide eñ oock aen die luchter ſide/van vooren
eñ van achterẽ met gemeyn ſimpele manierẽ om te
beuechtẽ Want ſomtijt beuecht die werelt die hertẽ
der menſchẽ met tegenſpoet ſomtijt met voorſpoet/
eñ ſomtijt met grote ydel beloften/ op dat ſi heyme=
lijck oueruallen mach die menſchen die daer niet en
wakẽ noch voorſichtich zijn noch iſt van node te an
merckẽ dat dat oude ſerpẽt die eerſte verrader ons
vredes ſeer heymelijck met veel manieren niet of en
laet lage te leggen ende te bedriegen onſe vleeſch dat

hy

hy eens gecorrompeert eñ bedrogen heeft door onse eerste ouders. Dit vleesch onse moeder Eua/ door welcke die alder schalckste eñ listichste serpent onse herten dagheliĳcx treckt tot die dootlĳcke wellusten Sekerlick ten is niet cleyn te achtẽ dat wy met aldus veel vianden beuochten wordẽ/ want wy moeten oock dit vlees by ons houden/ghelĳck een viant die altĳt by ons is Eñ ghelĳck dat vlees ons alder naest by is so en is ons geen dinck schadelĳcker/ eñ periculoser dan dat vleesch Dit is ooc ons aertsche Adam die altĳt met ons inwonet gelĳck een vrient mer na zĳn vlĳtichheyt/ eñ begeerte meer dã eẽ viant die wy niet buyten mogen sluyten Desen moetẽ wy met alder neerstichheyt wachten op dat hy den duyuelen niet op en doet die duere ons herten Eñ want wy altesamen aldus seer benaut worden met aldusdanigen vreeselĳcken eñ swarẽ strĳt eñ wy oock te doen moeten hebben met also veel gewapende wakende eñ ontrouwe vianden/ die in onse verderffenisse gesworen hebben/so en nemen wy gecke eñ onsinnighe menschen nochtans gheen wapenen wy en houden ooc geen wake/noch en hebben gheen quade vermoedinge/maer leuen sachtelĳck eñ sorgen niet/ wy leuen na onse gemiechte in alder wellust/ ledich eñ vrolick wesende oft alle dinc in goedẽ vrede waer Niet anders dan of onse leuẽ waer goet chier te maken/eñ met goet geselschap vrolĳck te wesen/ eñ genen strĳt Eñ als wy waken eñ bereyt souden wesen om te strĳdẽ so liggen wy in onse sachte slaepcamer Voor die herde wapenen gebruycken wy onse wellusticheyt/ eñ voor die strĳtbaerlĳcke wercken gheuen wy ons tot ledicheyt ende onsuyuerheyt anders

 niet

niet dan of deſe ſwaerſte/ende veruarelijckſte ſtrijdt
een vreede waer Sekerlijck die metten ſonde vreede
heeft gemaect/die heeft gecorrumpeert eñ te ſchan=
de gemaect die vrede die hy met God gemaect heeft
inden doopſel.Ende ghy dwaſe/eñ onſinnighe men=
ſchen/roept vreede vreede als ghy Godt hebt tot ee=
nen viant die alleẽ die vreede is ende een maker des
vreeds. Hier tegen roept Godt door den Propheet
ſeggende.Daer en is geen vreede den ſondigen men=
ſchen.Noch daer en is geen ander manier/ of condi=
cie des vreeds met God ſo lange als wy in dit broo=
ſche lichaem leuen/dan dat wy met grooter haet/eñ
met alle onſe machte teghen die ſonde ſtrijdẽ. Maer
iſt ſake dat wy metten ſonden ouer een comen ſo ſul=
len wy hebben tot een dubbel vyant den ghenen die
alleen ons als een vrient mach ſalich maken/oft als
een vyandt verdoemen Hoe iſt moghelijck dat wy
wel ſullen ſtaen met Godt eñ metten ghenen daer
God niet ghemeyns mede en heeft/ noch niet mede
ouer een en coemt Wat comt ouer een dat licht met
die duyſterniſſe Waerom en houden wy alder on=
danckbaerſte dat gheloof niet dat wy hem ghelooft
hebben/eñ wy breken ſchandelijck de vrede die daer
gemaect is/in dat alderheylichſte doopſel of en weet
ghy niet O Chriſten ridder doe ghy dat leuendighe
doopſel ontfingt/dat ghy uwen naem hebt gegeuen
uwen Capiteyn Chriſto/die ghy tweemael dat leuẽ
ſchuldich zijt/ eens om dat hy v dat leuen ghegeuen
heeft/eñ eens om dat hy v verloſt heeft den welcken
ghy meer ſchuldich zijt dan v leuen Ende beweget v
niet dat ghy Chriſtum geſworen eñ ghehult hebt/eñ
dat ghy begaeſt zijt met zijn gauẽ eñ Sacramenten

Ende

Eñ waert sake dat ghy dat niet en houdet soo hebt ghy v seluen ouergegeuen zijn alder wreetste vyanden Waerom is anders in v voorhooft gedruct dat tekẽ des cruces/dan om dat ghy also lange als ghy leeft onder zijn teken strijdẽ soudt? Eñ waerom zijt ghy gesalft metten heyligen Crisdom/ dan om dat ghy eenen eewigen strijt hebben sout metten sonden Och watten schande eñ versmaetheyt des menschelijcken geslachts ist dat een mensche achterlaet zijn beloften en of gaet God zijnen leytsman Waerom hebt ghy:Christum in spot/hem niet vresende want hy Godt is/ noch lief hebbende want hy om uwen wil mensche geworden is. Ghy sout v selfs vermanen/wiens naem dat ghy voert/eñ wat ghy hẽ gheloost hebt. Waerõ ontrouwe mensche gaet ghy van Godt die v verlost heeft met zijn dierbaer bloet/ eñ gaet tot zijn viant?Waerom zijt ghy ouergetreden/ eñ zijt tweeuoudich beswaert in de scharen eñ in dat ghieselschap der vianden Op wat maten neemt ghy vreemde wapenen teghen uwen Coning die voor v gestoruẽ is? Want Christus seyt: Die niet met hem en staet/die staet tegens hem/eñ die niet met hem en vergadert/die verstroeyt. Ghy die de werelt dient/ eñ zijt niet alleen beswaert met een stinckende binaẽ mer oock met die alder onsalichste soudie. Eñ ghy die de werelt dient/wildy hoorẽ v soudie?hoort wat die vaen-drager des Christelijcken strijdts Paulus antwoort.Die soudie der sonden is die doot Wie is so rasende die in een strijdt gaet eñ wel weet dat hy doot geslagen sal worden/ ende ghy gaet inden strijt daer ghy seker zijt dat ghy voor v loon sult hebben die doot te leuẽ indẽ strijt/met wat groter armoede/

honghér/dorst/coude/hetten/ waken/ eñ ander menichfoudighe periculen/ om dat loon van een cleyn gelt of op dat sy mogen geprèsen worden van haer capiteyn/of om dat sy geen verwijt en willen horen van haer bloothept/ oft op dat sy den roof moghen crijgen/oft om dat haren naem in een Liedeken gesongen soude worden Maer wy en wordẽ niet ontstekẽ door groot loon dat ons belooft is/ noch door schaemte/ nochtans hebbẽ wy altijt eenen die onsen strijt aensiet/eñ die ons ooc lonen sal Wildy nu weten wat loon dat v Christus v Capiteyn geuẽ sal al sulckẽ loon als Paulus seyt Dat geẽ ooge gesiẽ en heeft noch gheen oore gehoort en heeft/ noch inder menschen herten niet opgeclommen zijn Maer dese lonen geeft Christus den genen die noch vechtende zijn als tot een solaes eñ verlichtinge haer arbeyts maer hier namaels geeft hy de salige onsterflicheyt In de werelt te strijdẽ is dat alstermeeste loon ydel glorie eñ datmen den roof deylet Mer onse strijdt wert met dat alder ouerste eñ scharpste perijckel genochten daermen niet en vecht om eenich tijtlijc lof/ maer om die alder costelijcste siel Eñ gelic dat ouerste loon ghelooft ende voor ghéset wert den ghenen die volstandich strijden ende verwinnen/ also sal die eewighe helsche pijn wesen den ghenen die dese strijt achter laet: Den hemel wort belooft den ghenen die vromelijck vechten eñ die leuendige cracht onser sielen en wort niet ontsteecken/ ouermits den grooten hope des saligen loons bysonderlinge van alsulckẽ loongeuer die niet bedrieghen en mach Alle dinck geschiet voor die oogen Gods die alle dinck onderhout eñ wy de hebbẽ die ghehele schare des hemels

die onse strijdt aensien/eñ wy en crijgẽ geẽ schaemte Hy sal prijsen onse crachte wiens prijsen:eñ louendie opperste salicheyt is Tis een onwetent mensche die niet geen loon verweet en wort: nochtans plegẽ die alderdomste eñ onwetenste menschen wel verweckt te worden/ouermits vrese des doots/ of door eenich verlies haers goets of eenich ander quaet Siet in dese werelt:als een zijnen viant verwint/hoe hy zyn wreetheyt thoont in zijn lichaem ende in zyn goet/ ende dat alderschadelijcste dat hy doẽ mach/ dat is/ dat hy dat lichaem van die siele neemt. Maer dese vianden/tonen niet alleen haer wreetheyt in dat lichaem maer sy arbeyden om dat lichaem eñ oock die onsterflicke siel te brengen tot die ewige verdoemenisse Van natuers wegen moet dat lichaẽ doch steruen alslaet dat niemant doot/maer de siel te steruen dat is de alder wterste eñ wreetste doot. Siet/ hoe naerstelijck dat wy arbeyden om die wondẽ des lichaẽs gesont te maken/eñ wy vergetẽ die wondẽ der sielen Want wy met vleeschelicke oogẽ die doot des lichaems aensien/daerom verschricken eñ veruaren wy ons seer/als van een dinck dat seer wreet is Eñ want niemant en siet die siel steruen/ daerom en gelouẽ si dat niet/eñ en achtens ooc niet Nochtans in die doot des siels so veel meer veruaerlijcker/gelijck als daer is onderscheyt tusschen dat lichaem en die siel eñ tusschen die siel eñ Godt. Wildy nu vernemẽ die cranckheyt of den doot des siels/so aenmerct Gelijck wanneer die mage niet en can verterẽ die spijse oft ist dat si die spijse vã haer werpt/ so verstaet ghy daer wt de cranckheyt des lichaems Eñ gelijkerwijs dat broot is eẽ spijse des lichaems also is dat woort

Godts een spijse des Siels Ende ist by alsoo dat v dat woort Gods bitter is/of dat ghy daer een walginge in hebt/of dat ghy dat van v werpt/ noch en laet in v dat niet come ter herten/so moechdy opentlick mercken die cranckheyt ws siels. Als v beenen v beginnen te begeuen/eñ ghy niet en moecht gaen/ so geuoelt ghy die crancheyt ws lichaems/eñ ghy en wilt niet verstaen die cranckheyt des siels/ als ghy traech zijt eñ cranck tot alle die wercken des barmherticheyts te volbrengen/ of dat ghy daer een walginge in hebt dat ghi een spijtich woort sout verdragen of dat ghy wat gelts oft tijtlijc goet soudet verliesen. Eñ na datmen merct dat die oogen niet meer en sien noch die oorẽ niet meer en hooren/ eñ dat lichaem geheel cout is/eñ niet en geuoelt/ wie twijfelt daer aen/of die siel is van dat lichaem ghescheyden. Nu/als uwe oogen des herten alsó verblint zijn dat ghy dat ouerste licht/ dat die waerheyt is/ niet en moget sien/eñ als ghy Gods stẽme met v ooren des herten niet en verneemt/noch geen verstant of kennisse van Godt en hebt/ten is niet te gelouen dat die siel noch leeft. Ghy siet dat v euen kersten mensche onrecht gedaen wort/eñ ghi en wort daer niet mede beweget/in diẽ dat ghy daer geen schade by en hebt Waerõ eñ verneemt noch en verstaet dit die siel niet wãt sy sekerlijck doot is Waerom is si doot? want dat leuen des siels/dat God is/en is daer niet Wãt waer Godt is/daer is liefte/ ende barmherticheyt/ want God is die liefte: Sijt ghy een leuendich lidt Christi/ waerom lijt dat deel des lichaems/ eñ ghy en hebt daer geen beweghen noch medelijden mede/ Wildy noch een seeker teeken hebben? Ghy hebt v

euē mensch bedrogen of ghy hebt ouerspel ghedaen weet sekerlic dat v siel eē dootlicke wonde heeft ontfangē/ nochtās en bedroeft ghy v niet daer in/maer verblijt ghi v vā de winst dat ghy v euē mensche bedrogē hebt/oft verhoget ghy v dat ghi schandelic eñ lelic gedaen hebt/ so moecht ghy vastelic wetē dat v siel doot is Dat lichaē en leeft niet alst niet en mach geuoelē die prickelē vā een naelde / eñ hoe sal die siel leuen die so grotē wonde niet en geuoelt. Hoort ghy dat yemāt onnutte/onrechtuerdige/houerdige/vermaledijde oft oncuyssche reden spreect/oft datter eē met rasende of spitige woorden tegē zijn euen mensche vermoet/en wilt niet dencken dat indē mensche die siel leeft / maer daer leyt in dat graf des hertē eē stinckende crenghe / waer van alsulcke stancken comen eñ ontsteken haren euen mensche/Christus seyde totten Phariseen dat sy waren bemaelde grauē. Waerom dat:daerō/ want sy by haer droegen haer doode sielen. Daerof die Coninclicke Propheet seit Haer kele is een open graf/sy wrochten bedriechlicke met haer tongen/de lichamen der rechtueerdiger menschē die zijn een Tempel des H. Gheests/eñ die lichamē der sondiger menschē zijn grauen der stinckender krengen. Noch geē lichaem en is so doot alst verlaten is van die siel/also doot is de siel als sy van Godt verlaeten is. Noch een krenghe en mach also stincken voor die menschen / als die doode siel stinct voor God eñ voor al de hemelsche scharen. Daerom als daer comen doode woorden wter herten/ dat is een seker teken dat die siel doot is. Want(als Christus seyt) Wt ouervloedicheyt des herten spreect die mont Sonder twijfel die menschen souden spreken leuendige woordē gods/waert sake datter by ware

die Godt des leuens. Eñ oock hebdy int Euangelie dat die discipulen tot Christo seydē Heere waer sullē wy ghaen / want ghy hebt die woorden des leuens. Waerom heeft God de woorden des leuens / daerō / want van hem vloeyt zijn siel die de godlicheyt niet gelaten en hadde welcke / siel ons weder ghe set heeft tot eē onsterffelic leuen. Somtijt maect eē medecijn Meester gesont een cranc lichaē / eñ goede menschen die hebben dickwils een doot lichaē weder gebrocht tot dat leuen / eñ God die en verwect geen dode siel / dan wt zijn sonderlinge goedertierē cracht maer als die dode siel van dat lichaē gescheyden is so en verwert hyse nemmermeer. Dat geuoelen des lichamelijcken doots is seer cort / maer des siels / eewelijc / al is sy meer dan doot / nochtans tot dat geuoelen des doots is si seer onsterflic. Eñ want ons nu te strijdē staet / met dese nieuwe eñ vremde periculē wat domheyt / wat vryheyt / wat versuymelheyt oft traecheit belet ons / dat wy alsulcke quaet niet en vreesen. Ist sake dat v die grootheyt der periculen of die groote scharen / macht eñ conste der viandē / v hert niet mogen vermorwen / so neemt ter herten wat swarer tegenpartie dat ghy hebt / eñ ooc wederō / dat ghi hebt eē hulpe die altijt by v is. Daer isser ontallicke veel tegen v / maer die voor v staet mach alleen meer dā sy altesamen / want is God met ons / wie mach tegē ons. Ist sake dat hy v helpt / niemant en sal v mogē schaeden. Hebt nu een vasten moet dat ghy victorie sulc hebben / wilt dencken dat ghy niet en strijt met een ouerwonnen viant / maer metten genen die hier voormaels nederghewo rpen eñ verwonnen is / wy hebben van hē getriumpheert / door onse ouerhooft
Christus /

Christus/door welc hy ooc sonder twijfel sal verwō nen worden in ons. Schict v alleen dat ghy zijt een lidt van dat lichaem Christi/ ende ghy sult alle dinc mogen verwinnen int hooft. Van v seluen sydy seer cranc/maer in hem vermoechdy alle dinc. Dat eynde ons strijts en staet in geen twijfel/want die victorie en hanct niet aen dat auontuer/ maer die staet alleen in die handē Gods vast/eñ door hē in onse handen. Niemant en verwint hier niet/dan die hier niet verwinnen en wil/ de ghoedertierenheyt Godts en heeft niemant verlaten. In dien dat ghy v wacht dat ghy niet teghen zijn goedertierenheyt en zijt / so hebdy verwonnen. Door v sal hy vechten/eñ hy sal zijn mildicheyt v setten voor verdienste. Maer het is van node dat ghy hē in al die victorie toe schrijft/ die ten aldereersten/eñ ooc alleen vry wesende vā allen sonden/ eñ heeft te niet gebrocht die tyrannicheit des sonts/maer die victorie en sal hy v niet geuē sonder v cloecheyt eñ naersticheyt/want hy heeft geseit Betrout/want ic heb de werelt verwonnen. Eñ hy wil hebben dat ghy sterc eñ groot vā moet zijt / niet vry eñ ledich. Ten lestē sullen wy sonder twijfel verwinnen/in dien dat wy strijden na zijn exempel. Eñ wy moeten onsen wech stellen tusschen twee clippē/ op dat wy gebruyckē eñ geholpen worden door die godlijcke gratie/dat is/ dat wy dan niet en leuē vry eñ onachtsaem / dat wy ooc niet verslagen noch onghemoet wesende / door swaerheyt des strijts wech en werpet den moet metten wapenen.

¶ Van die Wapenen des Christelijcken Ridders.

INden eersten ist van noode om te comē tot die le-
ringe deses strijts/dat ghy sult weten/ eñ in v her
te ouerleggen/met wat maniere van wapenen/ende
met wat vianden dat ghy strijden moet / ende ghy
moet die wapenen altijt berept hebbē/op dat die al-
derschalcste viant v niet en ouerualt onuersien ende
ongewapent. Wy moeten strijdē so lange als wy in
dit leuen zijn/eñ die wapenen niet eens afleggen/eñ
wy moeten altijt voor onse tenten berept staen/ende
wake houdē/want onse viant en laet nemmermeer
af. Sōtijts schijntet dat hy ledich is/oft dat hy hem
beueynst te vlyen/maer dan so arbeit hy aldermeest
om ons lagen te leggē eñ ghy en moet nemmermeer
naerstiger wake houdē dan als hy toont een schijn-
sel des vredes/eñ hy en is nemmermeer min te vree-
sen dan als hy ons opentlic beuecht. Daerō sal onse
principaelste sorge zijn / dat onse hert nemmermeer
ongewapent en sal wesen. Wy wapenen onse lichaē
voor eē moordenaer/hoe veel te meer sullē wi wape-
nē onse herte/op dattet in vryheyt mach leuē: die vi-
andē zijn gewapent op dat si ons mogen v̄deruē eñ
het v̄driet ons dat wy wapenē nemē/op dat wi niet
en v̄gaen. Sy waken op dat si ons dooden mogē/eñ
wy en wakē niet op dat wy gesont mogē blijuē van
dē Christelijckē wapentuych salmē noch na breeder
verclarē. Nu voort/op dat ghijt gelijckelic eñ al sult
mogē wetē/so zijnd̄ sonderlinge twe wapenē/die be-
rept moetē wesen/dē genē/die strijdē willen met alle
die scharē der sondē/daer die 7. dootlicke sondē capi-
teyn af zijn:te wetē/als tgebet eñ wetenheit. Waerō
S. Paulus wil dat wy altijt gewapent sullē zijn die
daer gebiet dat wy sond̄ ophoudē biddē sullen. Een

supuer

synnuer gebet voert onse begeertẽ indẽ hemel/welc eẽ casteel is daer de viandẽ niet en mogen by comẽ. Eñ die wetenheyt beschermt ons verstant met salige in geuinge/eñ opinien/also dattet een sonder dat ander niet wesen en mach/sy doen malcander hulpe/want dat gebet dat verbidt/maer die wetenheyt gheeft te kennen wat dat wy bidden sullen. Ende op dat ghy moecht vierichlijck bidden niet twijfelende) als S. Jacob seyt) so geuen en verleenen dat gelooft eñ die hope/dat wy in dẽ naem Jesu begeerẽ sullen dat õs salich is eñ dat bewijst de wetenschap. Die kinderẽ Zebedei hebben gehoort van Christo. Ghy en weet niet wat ghy begeert. Het gebet ist meeste want het spreeckt met Godt/nochtans en is wetenschap niet min van node. Wildy gaen wt Egiptẽ/dat is/wt eẽ sondich leuen / tot dat lant van beloften/dat is/tot een geestelic leuen so moet ghy hebbẽ dese twee leytsmannen/als Moyses eñ Aaron. Aaron Priester wesende/betekent ons dat gebet Moyses betekent ons die kennisse des wets/ dat is wetenheyt. Eñ gelijck als die wetẽheyt gans eñ geheel moet zijn also moet dat gebet vierich zijn. Moyses heeft geuochten tegẽ zijn viandẽ met die wapenen des gebets/ia met opgheheuen handen na den hemel/ die welcke als hyse neder liet so wort Jsrael verwonnen. Ende als ghy bidt/so aenmerct ghy hoe veel psalmẽ dat ghy ouergerabbelt of gelesen hebt ende ghy meynt duecht te wesen dat veel spreken in dat biddẽ. Welcke gebrec aldermeeste is/inden genen die in die lettere rusten/ eñnoch niet gecomen en zijn tot die volmaectheyt eñ rijpheyt des geestes. Hoort wat ons Christus seyt/ door zijnen Apostel Matheus. Als ghy bidt/en wilt
niet

niet veel spreken/als de heydené doen/want sy mey-
nen dat sy in haer veel spreken verhoort sullé wordé
en wilt haer niet gelijck worden / want v hemelsche
vader weet wat v van node is eer dat ghy hé biddet
Eñ Paulus versmaet thien duysent woordé gespro
ken metten monde/ voor vijf die naden geest eñ we-
tenschap gesproken worden. Moyses en sprac niet/
nochtans sprack God. Wat roept ghy tot my. Niet
dattet roeren der lippen/ maer een vierich begeeren
des herten/coét tot dieooré Gods als een groot ge-
luyt. Daerom sult ghy voor een gewoonte hebben/
als v die viant beuecht/ oft als v die verlaten sondé
weder verwecken/dat ghy dan terstont met vast be
trouwen/ v hert sult opbueren oft stieren totten he-
mel/daer v hulpe af comen sal. Eñ ooc ist van node
dat wy de handen op sullen houden / naeden hemel
(dat is te verstaé) alder vrijtste becommert te wesen
met de wercken der barmhertichheyt/ op dat wy on-
se dagheliicx wercken niet en stellen tot wereltschen
dingen/maer tot Christum. Eñ op dat ghi de hulpe
des wetenheyts niet en versmaet so aenmerckt/hoe
die kinderen van Israel héseluen niet en betrouden
teghen haer vianden te strijden / eer sy dat Hemels
broot/eñ dat water des herden steens gesmaect had
den. In dese spijse was ooc Dauid ghesterct als hy
versmaden alle zijn vianden seggende. Ghy hebt be-
reyt een tafel in mijn tegenwoordichheyt/tegen allen
den genen die ons moeylic zijn. Gelooft my/daer en
is geen so grooté verdruckinge of aenuechtinge der
vianden (dat is) daer en is so sware temptatie niet/
of die naerstelicke vlijtichheyt der heyliger schriftue-
ren staet dat lichtelijc weder/noch daer en is so droe
uigen

nigen tegenspoet niet/ of sy wort daermede verlicht
Wat machmē beter gelijckenisse van de wetenheyt
hebben wter heyliger schriftueren/ dan dat hemels
broot/ want dat en quam niet vander aerden/ maer
vanden hemel Ghy siet dat onderscheyt der godlic-
ker eñ der menschelijcker schrift/ want alle heylighe
schriftuere is van God ingegeuen eñ van Godt die
schepper gecomē daer sy cleyn eñ cort is/ daer is een
moedicheyt des sermoens ende redens/ besluytende
grote wonderlicke geestelijcheyt onderslechte woor-
den Daer en is geen leeringe der menschen die niet
besmet is met eenige dwalinge alleen die leeringhe
Christi is al heel schoon eñ reyn Daer sy wat swaer
eñ scharp is/ daer wt spreect sy die verholen geeste-
lichheyt die daer metter letter bedeckt is ende aldus
smaecte hem dat hemels broot van buyten/ die daer
seyden Het is een hart sermoen of reden: wie mach
hem hooren/ neemt wt den geestelijcken sin van al-
sulcke schriftuere so en isser niet soeter noch vrucht-
baerder Oock wt manna/ na der Hebreeusche tale/
wat is dat? de welck seer suyuerlijck ouer een coemt
met de godlicke schriftuere die niet te vgeefs in haer
en heeft dat alderminste letterkē of ten is weerdich
te ondersoecken eñ te souen/ eñ dat woort daer af te
seggē wat is dat. Die heylige geest geeft ons te ken-
nen door de heylige schrift die wetenheyt des godlic-
ken wets/ by ghelijckenisse der wateren Want ghy
leest vande wateren der refectien of laeffenisse/ op
welcke hem Dauid gloriceert/ dat hy opgheuoet is.
Ghy leest vande wateren/ welcke die wijsheyt ver-
stroyt in die hoofdē alderstraten Ghy leest van die
geestelijcke vloet/ by welcke ingegaen is Ezechiel eñ

hy en mocht daer niet door waden Ghy leest van de putten die Abraham gegrauē hadde/ welcke vandē Philesteen met aerde gestopt wert/ eñ Isaac heeftse weder opgemaect Ghy leest vande twaelf fonteynē tot welcke als die kinderen van Israel om gegaen hadden veertich woningen/vermoept wesende/hebben daer weder vercoelt eñ gerust. Ghy leest ooc int Euangelie/ van den putte daer Jesus op ghesetē heeft moede wesende ouermits dē langē wech Ghy leest van die wateren Siloe/ tot welcken Jesus die blinde gesonden heeft op dat hy weder ontfanghen mocht zijn gesichte. Ghy leest van dat water datter in dat becke was/om te voetē der Apostelen te waschen. Het waer te lange te vertellen soude men alle dat beschrijuen/daer die putten fonteynen eñ vloedē ons anders niet en beteeckenen dan de naerstige ondersoeckinge des geestelijcken schriftuers Wat beteekent ons anders dat water/noch verborgē wesende in de aderen der aerden/dan de geestelicke sinne met de letter bedect/ eñ alst wter aerdē begint te comen/ anders dā een geestelijcke sinne of verstant dat hem seluē openbaert eñ verstandelijc maect Welcke geestelijcke sinne/als sy nu voort wort gestelt lanck/ eñ breet/is een stichtinge eñ leringe allen menschen de dat hooren Wie twijfelt nu ofmen mach die heylige schriftueren wel een vloet heten te wesen. Daerom ist sake dat ghi v seluen al heel geeft tot die studeringhe en leeringe der hepliger schriftueren/ eñ dat ghy ouerdencket in de wet gods dach eñ nacht so en sult ghy niet vresen de vrese des nachts noch des daghes maer ghy sult wesen beschermt tegen alle aenuechtinge der vianden Nu voort nae dat die kinderē van

Israel

Iſrael gegaen waren wt Egypten ſo hebben ſy ſom
nige tijt geleeſt by vergaderde ſpijſe/maer die ſpijſe
was tijtlijck eñ onduerich eñ ſy en mocht niet ghe-
noech weſen tot alſulckē reyſe Daerom na dat v al-
ſulcke ſpijſe verdꝛiet/ſo moet ghy v haeſten/ ſoo ſeer
als ghy moecht/om te comen tot dat hemels bꝛoot/
des hemelſchen wijſheyts/ dat v altemet voeden eñ
stercken ſal totter tijt toe dat ghy ſult mogen comē/
als verwinner tot die victoꝛie eñ triumphe des ee-
wigen loons/dat nemmermeer eynde nemen en ſal.
Eñ hier moet ghy ooc naerſtelijcken denckē eñ ouer
leggen datmen die heylige ſchꝛiftuerē niet handelen
en moet dan met reyne handen (dat is) met die alder
meeſte reynicheyt des herten op dat dooꝛ v ſchult/v
medecijn dꝛanck niet en woꝛt verwandelt in fenijn
eñ dattet hemelſche bꝛoot in v niet vermuylt eer dat
ghy dat werpt int binnenſte uwer begeerten Eñ op
dat v ooc niet en geſchiede dat Vſa geſchiede die niet
ontreeſt en heeft zijn onreyne handē te ſlaen aen die
Arcke die daer vallen woude/eñ zijnen oneerlijcken
dienſt is hem geloont/met die haeſtige doot. Daerō
iſt eerſt van node dat ghy wel eñ waerdelijcken ghe-
voelet van die heylige ſchꝛifture/ want het zijn wa-
rachtige oꝛaculen eñ wooꝛden die daer gecomē zijn
uut dat binnenſte des godtlicken herten. Eñ iſt ſake
dat ghy die ootmoedelijcken eñ eerwaerdelijcken ter
herten neemt ſo ſultſtu woꝛden beroert/ ontſtekē eñ
getranſfigureert met die godlicke gauen/eñ ſult ſien
de welluſten des ſaligen bꝛuydegoms. Ghy ſult ſien
den ſchat eñ rijckdōmen des alderrijckſte Salomo-
nis:eñ ooc die verholen ſchat des eewigen wijſheyts
maer ghy moet v wachten dat ghy niet oneerlijc en

valt in die binnenste camer die doze is cleyn eñ oot-
moedich siet wel voor v dat ghy thooft niet en stoot
dat ghy weder omsprenget. Eñ en vermoedet geen
dinck so warachtich te wesen van dat geen dat ghy
siet met uwen ooghen/ of dat ghy antast met uwen
handen:dan datter gescreuē staet dat die hemel eñ
aerde eer soude vergaē/ eer dat een letter of punctkē
soude vergaen van Gods woordē of sy sullen alle ge-
schien. Die menschen mogen liegen eñ dwalen maer
die waerheyt Gods en bedrieget niet noch en wort
bedroghen. Eñ wilt verkiesen wt die Leeraers der
heyliger schriftueren die gene die daer aldermeest af
gaen die letter. Als zijn indē eersten na S. Pauwels
Origenes/Ambrosius Augustinus/eñ Hieronimus
want ic sie cenige nieuwe doctoren inder Godheyt/
die alte vele eñ gaern blijuen staē in die letter/eñ dat
si meer arbeyden in sommige vangende argumente
eñ vercloeckinge/dan int exponerē des geestelijcken
verstants alleleens of sinte Pauwels niet warach-
tich heeft geseyt onse wet geestelijcken te wesen Ick
heb sommige gehoort die haer seluen also behaechdē
in haren menschelijcke glosen eñ commenten/dat sy
hebben versmaet die expositien of beduydingen der
ouder leeraren als dromē Alsulcken betrouwē gaff
haer Schotus/ doctor subtilis Al en hadden si niet
gelesen die heylige schriftueren nochtans meyndē si
haer seluen te wesen volcomen doctoren inder godt-
heyt. Die welcke al seggē si alder lichste dingē maer
oft sy waerdich eñ aengenaem zijn den heyligē geest
dat laet ick een ander oordelē. Maer ghy wilt seluer
volmaecter voortgaende wesen in die geest/dā meer
bereyt om te kijuen Eñ in dien dat ghy meer soeckt
dat

at voetsel uwer sielen dan die subtijlheyt des ver-
ants/soo wilt mijn alderliefste ouerlesen die oude
octoren/want haer leringe meer vruchtbaer is/eñ
et ledich noch besmet en is eñ haer beduydinge is
eer bequamer om die heylige heymelijcke geestelic-
eyt te verstaen Dit en heb ick niet geseyt als dat ic
ie nieuwe doctoren versmade/ maer om dat ick v
oor wil setten die ghene die v meer van noode zijn
i die tot uwen opset bequamer zijn Want die hey-
ge geest heuet sine sonderlinge tongen eñ figuren/
e welcke v van node zijn indẽ eersten met een neer-
ige ondersoeckinge te weten. Die godtlicke wijs-
eyt is als een moeder die naerstich is om ons noch
onse kintsheyt wesende op te brengen/Want den
enen die noch ionck zijn in Christo geeft sy melck/
i den crancken geeft sy cruydẽ maer wilt naerstich
esen ende haesten om ouder te worden op dat ghy
erde spijse moget eten. Sy vernedert haerseluẽ tot
ootmoedicheyt om dat ghy sult mogen comẽ tot
er hoocheyt. Het is een grote dwalinge eñ onwe-
nheyt/altijt ionck of cranck te wesen. Een versken
es souters met vieriger gedachten ouergeleyt nae
en gheest sal v meer smaken eñ voeden/dan of ghy
en gantsen Souter na den letter laset. Daerō ver-
ane ic v dit naerstelijcker want ic sekerlijckẽ weet
at dese dwalinge niet alleen en is die gemeyn men-
hen maer ooc inden genen die naden naem eñ ooc
t habijt als geestelijcke personẽ in goede cloosters
jn/wat sy meynen dattet alder meeste goet eñ sa-
heyt is veel te lesen: dat sy ooc nauwelijck na den
tter verstaen. Waer wt ic vermoede gheen ander
incipale sake te wesen/dat de cloosterlicke geeste-

heyt huydē te dage ouer also cout eñ crancker wort eñ vergaet/dan dat sy inde lettter out worden/eñ en arbeyden niet om te comen tot een geestelijc verstāt des heyligen schrifts:noch sy en horen Christū niet roepen/die seyt Dat vleesche en baet niet die geest ist de leuendich maket. Oock seyt Paulus. Die letter dodet die geest ist die leuendich maect Eñ wy wetē dat die wet geestelijck is eñ niet vleeschelijck. Hier voortijts wilde God inden berch:maer nu wilt hy inden geest aengebedē wesen Nochtans haer cranc-heyt en is niet te versmaden die door cranchept des verstants lesen met een simpel eñ een reyn gheloof die geestelijcste Psalmē eñ gebeden Maer gelijc als in die gebeden der swarter eñ onbehoorlijcker con-ste sōmige woorden gesproken worden vandē genē diese ooc niet en verstaen nochtans hebben si macht Also ist met Gods woorde/al en wordē sy niet wel verstaen/nochtans ist te gelouen/ datse profijt doen den genen van wien datse gelesen of gehoort wordē met een reyn geloof eñ puere begeerte/ ende dat die Engelen die daer by zijn/worden daer door geney-get/om bystant eñ hulpe te doen. Want Paulus en versmaet niemant die daer metten monde lesen/ eñ metter tongen spreken/ maer hy vermaent ons tot gratien ende gauen des heylighen geestes/ die ons nutter ende profijtelijcker zijn. Ende ist sake datter yemant naerstelijck arbeyt eñ zijn beste doet/ om te vercrijgen die soeticheyt des heyligen schrifts/eñ en can hy daer niet toecomen/ende is dat gebreck niet van zijnre herten:dat en is dan zijn schult niet maer die schult der natueren. Want als Paulus seyt/ de daer eet:en sal niet versmadē die daer niet en eet/eñ

die daer

die daer niet en eet: en sal niet veroordelen den genen
die daer eet. Dit heb ick gheschreuen op dat ghy in
de onvruchtbare letter niet en wilt blijuen/ maer
met alder naersticheyt wilt arbeyden om te comen
tot een geestelijc verstant der heymelicker schriftue-
ren Eñ ghy moet dit met veel biddens vercrijgen:
dat hy v op doet dat gesloten boeck gesloten met se-
uen segelen/die daer heeft die sloten van Dauid/ eñ
wanneer hy sluyt/en mach niemant op doē die hey-
melijcke dingen des vaders/die niemãt en weet dan
die soon/eñ den genen die de soon dat wil openbarē.
Eñ wy moeten gaen tot dat wapenhuys der heyli-
ger schriftē: daer onse leitsman Dauid in geset heeft
al dat bereytsel des stryts zijnre Ridderē met welc-
ke wy sullen mogen stryden verre eñ na met de on-
besneden Philisteē. Eñ ic vermoede dat hy wel met
dese wapenen bedect eñ beschermt is: de zijn verstãt
verciert met der heyliger schrift/ eñ die hem seluen
alsó beuesticht heuet met dat vier des godtlijcken
liefdes al waert dat die Hemel eñ aerde vergingen:
dat hy hem daer af niet veruarē en soude. ¶ Voort
is van node af te leggen die wapenen des houaer-
gen Sauls die daer meer lastich zijn dan profijtich
ende die daer meer beswaren dan helpen: den genen
die met Goliach willen vechten Daer nae sult ghy
moeten vergaderen vijf steenkens vande oeuer ofte
strange des heyligen Schrifuers: die daer zijn die
vijf worden (daer Paulus af seyt) ghebeden eñ ghe-
sproken inden geest/dat is een vuerich ghebet. En-
de daer toe moet ghy v rechterhant wapenen met
een slinger Met dese wapenen wort verwonnē on-
se eenighe vyandt Sathanas die een Vader is des

houerdijs/met welcke onse hooft Jesus Christus verwonnen heeft/doe hy hē temteerde na dat vastē inden berch/eñ hy hem antwoorden met die woorden des heyligen schrifts/waermede als met steenkens vergadert van des vloets ouer/heeft hy doorgeworpen dat voorhooft des viants ¶ Dit zijn die wapenen des strijts na datter ghescreuen staet/in dat boeck der wijsheyt Zijn toorn sal wapenen nemen/eñ hy sal die creatueren Wapenen tot wrake der vyanden Hy sal voor dat pansier rechtuaerdicheyt aendoen/eñ hy sal nemen voor dien helm/ een seker oordel/ eñ hy sal nemen die rechtueerdicheyt tot eenen onuerwinlijcken schilt eñ hy sal scharpen den wreden toorne in een speer. Eñ ghy leest noch in den Propheet Esaia:daer gescreuen staet Hy heeft gerechticheyt aengedaē als een pansier/ eñ dē helm des salicheyts is op zijnen hoofde hy is gecleet met den clede des wrakes eñ hy is bedect als mettē mantel des toorns Wildy nu Paulus wapenen ondersoecken ghy sult wapenen onses strijdes vinden/ eñ niet die vleeschelijc zijn maer die machtich zijn van God/om te vernielen eñ te verderuen die vasticheyden/verderuende die gedachten eñ alle hoocheyt/die haer verheffen tegē die wijsheyt Gods. Eñ ghy sult daer vinden die wapenē Gods/daer ghy mede mogen wederstaen inden quaden dage eñ ghy sult vinden wapenē des rechtuaerdicheyts/ aen die rechter side/eñ aen die luchter side/ende ghy sult vinden een bescherminge uwer siden de waerheyt/ dat pansier des rechtuaerdicheyts/ eñ des schilt des gheloofs/ met dē welcke ghy moget wt doen alle die vierighe pijlen uwer vianden/ eñ noch sult ghy daer vinden den

den helm des salicheyts/ eñ dat swaert des gheests (dat is) dat woort gods. Alle die gene die wel bedect eñ gewapent is met dese wapenen/ die mach stoutelijcken wtspreken die grootmoedige woordẽ Pauli seggende/ Wie sal ons scheydẽ van die liefte Christi/ die tribulatie/ of ancxte/ of honger of naectheyt/ off perijckel: of veruolghinghe/ of dat swaert Siet hier wat grooter vianden de alle menschen vreeselijc zijn dat hijse voor niet achtet/ Wilt noch hoorẽ dat meer is dat daer na volget Maer in alle dese dingen verwinnen wy/ om hem die ons heeft lief gehadt/ want ic ben sekere: dat noch die doot/ noch dat leuẽ/ noch die engelen/ noch die vorsten/ noch die crachten der engelen noch die tegenwoordighe: noch toecomende dingen noch de sterckheyt/ noch die boosheyt: noch de diepte noch eenich andẽ creatuer: mach ons scheyden vande liefte Godts/ die daer is in Christo Jesu onsen Heere O salige betrouwen/ die gegeuen heeft alsulcke wapenen uwes lichts den Apostel Paulo/ een mensch so cleyn wesende dat hy hemselven hiete een wechwerpinge des werelts Die heylige schrift sal v oock geuen alsulcke macht van wapenen/ indiẽ dat ghy daer vlijtich ende naerstich in zijt/ alsoo dat mijn vermaninge v niet vã node en sal wesen. Maer om dat ghy dat alsoo begeert/ ende oock om dat ick v niet weerhooren en wil/ so heb ic v een swaert of dit cleyn hant boecrken ghemaeckt/ dat nemmermeer wter hant en sal wesen/ noch in v maeltijt noch in v slaepcamer: want als ghy reyst: of dat ghy sonderlinge in v comenschappen of ander moeynissen becommert zijt: so soudet v beswaren die sware wapenen ende groote boeckẽ mede te nemen. Daerom en

wilt den strijt niet beginnen ongewapent/ op dat v de bedrieger in eeniger tijt niet en verdruct ende en laet v niet verdrieten dit swaert altijt bij v te hebbẽ dat v niet swaer noch lastich en sal wesen om te dragen noch onnut of onprofijtich om te beschermẽ:het is seer cleyn nochtans hebbende den schilt oft bukelaer des geloofs so sult ghy dat wetentlijc gebruycken:eñ ghy sult lichtelijc verdragen die aenuechtinge des boser vyanden dat ghy niet een doot wonde en sult ontfangen. Maer het is nu tijt:dat ick v sal geuen een manier om dit selue wel te gebruycken/eñ indien dat ghy v seluen daer naerstelijck toegeeft eñ oeffent:so betrouwe ic vastelijc dat v sal geschiẽ dat onse Coninc Christus v sal nemen wt dit broselijcke leuen:eñ sal v leyden in die vrolijcke stadt Jerusalẽ daer geen strijt en is:maer een onsterflijcke vreede: eñ een volmaecte ruste? Maer daer en tusschen is al onse hope hier gelegen in strijden ende vechten.

¶ Hoe dattet hooft des wijsheyts is: dat ghy v seluen sult kennen:ende van die warachtighe ende valsche wijsheyt.

DJe vrede is alsulcken hoochst goet dat die liefhebbers deser werelt/ al haer vlijtichept daer toe doen/maer dese vrede des werelts is valsch als daer voore geseyt is. Ende alsulcken vreede hebben die Philosophen:haer nauolgers valschelijck toegeseyt en belooft. ¶ Maer die Christus alleen/geeft alsulcken vrede:die de werelt niet gheuen en mach. Eñ daer en is niet dan een maniere om tot dese vrede te comen / ende die is / dat wy teghen ons seluen eñ tegen onse sonden scherpelijc sullen vechten/
Want

Want met dese vpanden heuet Godt dese onse vrede is een onsoenlijcke haet/ want hy van natueren is die duecht seluer: eñ een Schepper ende een vermeerder van alle duechden. Dat leuen der sondige menschen wort gheheeten van die Oude Philosophen/ een sottichept/maer in onse schriften wort dat gheheeten een boosheyt. Eñ na dat ons die wijse man sept: so verwint die wijshept die boosheyt/ Die Vader eñ die Prince des boosheyts is Beleal die ouerste der duysternissen ende wie hem nae volcht wandelt inde nacht ende by haest tot die eewighe nacht/ Maer de wijshept en die vermeerder des wijshepts is Jesus Christus/die daer is een warachtich licht verdrijuende alleen die nacht der wereltlijcker sottichept/ende een schijnsel zijnder vaderlycke glorien die ons de welcke in hem weder gheboorẽ zijn: gewordẽ is/ een verlossinghe ende een rechtnaerdich makinge Ende als Paulus getuycht so is hy oock ghewordẽ onse wijshept segghende: Wy predicken Christum die ghecruyst is/den Joden een schande/ die Heydenen een sottichept/ maer den wtuercorẽ Joden ende heydenen Christum te wesen die cracht ende die wijshept Gods. Door welcke (wy hem navolgende) mogen oock victorie vercrijghen teghen onsen vyant de boosheyt. Ende in dien dat wy smake in hem hebben so sullen wy in hem verwinnen. Wilt dese wijshept na volghen ende versmaden die wereltlijcke wijshept die in hem seluen goet dunckende is. Want als Paulus sept: soo en isser gheen warachtiger sottichept by Gode eñ/ die wereltsche wijsheydt/ die af ghestelt moet wesen vanden ghenen die warachtich wijs willen wesen/ segghende:

Ist sake

Ist sake datter yemāt duncket onder v wijs te wesē in dese werelt/die moet sot wordē/op dat hy wijs mach wesen/want die wijsheydt des werelts is een sotticheyt by Godt/Noch is daer gheschreuen. Ick sal te niet maken die wijsheyt der wijsen menschen eñ de cloecheyt der cloecker menschē sal ick versmaden/waer is die wijse/waer is die geleerde/waer is de ondersoecker deser werelt/ist also niet/God heeft de wijs heyt des werelts sot gemaect. Het is sonder twijfel dat die wijse sotte menschen/ blint wesende/ eñ leytsluyden der blinden/sullen v hatelijcken tegē sprekē/roepende/dat ghy dwaes zijt/ dat ghy versuft zijt/oft dat ghy rasende zijt/ als ghy v bereydt tot Christum te comen/Dit zijn de ghene die alleen metten naem Christen menschen heten maer sy zijn begeckers ende bespotters der leeringē Christi Siet toe dat v dese onwetende woorden niet en verstoren welcke onsalige blintheyt/meer is te beschreyē/ dan na te volghen. Wat is dese verkeerde maniere der wijsheyt/in logenachtige dingen/eñ die niet en zijn ymmer loos,ende cloeck wesende tot alle boosheyt/ maer in dat ghene dat behoort totter salicheyt/ en verstaen sy niet meer dan een beeste. Die Apostel Paulus wil dat wy wijs sullē wesen maer int goet ende simpel in quaet/ dese hebben goet verstant om quaet te doen: want si en connen gheen goet doen. Want Homerus geuoelt:een mensche tot geen ding bequaem te wesen/die by hem seluē niet en weet/oft van een ander niet geleert en wil wesen Waer salmē dese laten die daer booslijck leuen/eñ daer bouen en laten sy niet te verstoren/te belachen eñ veruaert te maken dē genē die tot warachtich verstant gecomē zijn.

zijn. Mer sonder twijfel die begecker sal begeertworden. Die daer woont inden hemel sal haer belachen eñ die Here sal haer bespotten. Mẽ leest int boeck der wijsheyt. Sy sullen sien/eñ sullẽ hẽ versmadẽ/maer God sal haer belachen: Van die boose menschen bespot te worden/is anders niet dan gepresen te worden/want het is seer loflijck ende glorioos/nauolgers Christi eñ zijnder Apostelẽ te wesen/maer seer veruaerlijck van Godt bespot te worden/want die wijsheyt seyt. Ic sal in v verderffenisse lachen/ ende ick sal v bespotten/als v dat geschiet dat ghy vreesde. Eñ als sy nu te laet wacker wordẽ: dan sullen sy seggen. Dit zijn die ghene die wy wel eer ghehadt hebben in bespottinge/eñ in ghelijckenisse des verwijts: Wy ontsinnige meynden haer leuen te wesen raserie/eñ haer eynde sonder eere. Eñ als S. Jacob seyt Dese beestelijcke ende duuelsche wijsheyt is een viant Gods/wiens eynde die doot is. Dese volget altijt na/als een boose dienstmaget/ hoochmoedicheyt/na hoochmoedicheyt/volcht die blintheyt des herten/na die blintheyt/volcht die verwoetheyt der quader begheerten: nae die verwoetheyt volcht die geheele schare der sonden/eñ vryheyt om alle sondẽ te volbrengen/na die vryheyt volcht die ghewoonte na de ghewoonte volcht de alder onsalichste veranderinge eñ domheyt/also dat sy gheen verstant des quaets en hebben nae dese domheyt comet die doot des lichaems/en daer na volghet die doot des siels. Nu machmen opentlijcke sien dat die wijsheyt des werelts is een moeder van alle quaet. Maer vã die wijsheyt Christi: die de werelt voor sot hout leestmẽ Alle goet is my met dese wijsheyt ghecomen: eñ ontallijcke

tallijcke eere door haer handen: eñ ic heb my verblijt
in allen: want sy my voorginc/ ic en wist niet dattet
was een moeder van alle goet Dese wijsheyt leydet
altijt met haer bescheydenheyt eñ sachtmoedicheyt
Die sachtmoedicheyt geeft ons verstant des godlijc-
ken geestes/ want hy verblijt hem te rusten op den
sachtmoedigen eñ ootmoedigen die onse herten dan
begiftichtt met de seuen gauen des heyligen geestes/
eñ dan sal daer beginnen wt te spruyten dat sact al-
der duechden/ maer zijn salige vruchten/ waer of die
meeste zijn binnenste blijschap/ die heymelijcke blij-
schap de alleen bekent is den genen diese vercrijcht
die daer oock niet en vergaet noch wort benomen
door die blijschappen des werelts maer sy wast in
een ewige blijschap. Dese wijsheyt (mijn lieue broe-
der) na sint Jacobs vermaninge/ moet ghy begeren
eñ biddē van God/ met die alder vierichste begeer-
ten/ eñ als een schat/ wtgegrauen wt die aderen des
heylighen schrifts. Nu is te weten dattet hooft des
wijsheyts is dat ghy v seluen kennen sult/ welcke
woort die oude Philosophen meynden/ eñ hebbē ge-
louet dattet wten hemel gecomē was/ eñ dattet had
de die macht van alle wijsheyt. Wy en souden haer
leeringe niet achten/ ten waer sake dat die ouer een
quame met onse schriften. In dat boeck der sangen:
genaemt Cantica canticorū dreycht die geestelijcke
liefhebber zijne bruyt/ eñ gebiet haer/ dat sy van hē
sal gaen/ ten waer sake dat sy haer seluen kent/ seg-
gende: In dien dat ghy v seluē niet en kent o schone
onder die vrouwen gaet wt eñ volcht die voetstap-
pen uwer cudden Maer elcke sie wel voor hem dat
hy so homoedich niet en is/ dat hy hem laet duncken
dat

dat hy hem seluen wel ende ghenoech kent/want ick en weet niet of daer yemant volcomelyck kent zijn lichaem/hoe sal hy dan kennen de ghesteltenisse des herten. Paulus al was hy waerdich te leeren/ eñ te sien die heymelijcheyt des derden hemels nochtans en was hy so stout niet dat hy hemseluen dorst oordelen. Eñ hy soude hemseluen wel geoordelt hebben had hy hemseluen wel gekent. Eñ heuet hem alsulcken man die alle ding veroordelt eñ van niemant te veroordelen is/hemseluen niet gekent/ wat betrouwen wy dan ons seluen wy vleeschelijcke menschen Sekerlijc het is een onnut Ridder/ eñ Capiteyn die niet genoech en weet die machte zijns volcr/ende die crachten zijnder vianden. Den mensche en is niet alleen een strijt mettē mensche/dan hy is hemseluen voor een strijt/want wt onse eygen leden spruyt onse viant. Eñ daer is een cleyn onderscheyt tusschen dē vrient/eñ den viant/ want het is goet perijckel/ in dien dat wy niet naerstich en zijn/ dat wy dan souden mogen beschermē onsen viant voor onse vrient/ of quetsen onsen vrient voor onse vyant. Eñ want ghy nu met v seluen eenen strijt aengenomen hebt/ eñ die eerste hope der victorien is dat ghy v seluē aldermeest bekent/daerom salmen v geuen een gelijckenisse/ hoe dat ghy v seluen van binnen ende van buyten sult opentlijc kennen.

Van die binnenste ende buytenste Mensche.

WAnt die mensche een wonderlijck dier is/ te samen gheset van twee of drie deelen/ die malcander heel ongheliijck ende verschepden zijn/

als van die siele die daer godlijck is eñ van dat lic-
haem dat daer een stomme beelt is Eñ na onsen lic-
haem en zijn wy niet beter dan die onredelicke bee-
sten. Maer ander sielen zijn wy alsoo begrypelijck
des godlijchept/dat wy moghen te bouen gaen dat
verstant der engelen/eñ worde een met God/waert
sake dat ghy v lichaem niet en hadt so waerdy godt
lijck/eñ en hadt ghy de siel niet/ so waerdy een on-
redelijck beest Die alder ouerste schepper hadt dese
ij. verschepden natueren vergadert met een salighe
eendracht maer dat serpent:een viant des vredes/
heeftse wederom al verschepden met onsalige twee-
dracht datse niet van een mogen schepden dan met
groote pijne/noch si en mogen niet te samen leuen
sonder stadige ende eewige strijt Ende si hebbē on-
der malcander eenen oploop sonder onderschepdt/
anders niet/dan of si verschepdē warē die nochtās
een zijn. Eñ want dat lichaem sienlijc is/ so heeftet
genoechte in sienlijcke dingen/eñ want dat sterflijck
is volchtet tijtlijcke verganckelijcke dinghen/ende
want het swaer is begeertet neder te sinckē. Maer
die siel die daer noch ghedachtich is des hemels/die
altijt arbepdet met alder macht om opwaert te stij
gen eñ strijt met die aertsche swarichept/ ende ver-
smaet die dinghen diemen siet/ want sy weet dat sy
verganckelijck zijn/eñ si soecket dat warachtich eñ
eewich is. Die siele wantse onsterflijck is/heeft lief
dat onsterflijck is eñ want sy hemels is/ heeft lieff
hemelsche dingen. Eñ gelijck wort by gelijcke din-
gen verstaen/ten waer sake dat die siel verduystert
eñ verdroncken waer in die onrepnichept des lic-
haems door welc dat sy afdwaelt van haer geboort
lijcke

ijcke edelheyt/door besmettinge des lichaems. Die
sonde heeft verdoruen dat van Godt wel ghemaect
was/brengende dat fenijn des tweedrachts/ onder
den genen/die eendrachtich waren Want te vooren
hadde die siel heerschappie ouer dat lichaem sonder
eenich verdriet/eñ dat lichaem was willichlijck on-
derdanich Maer nu is alle dinc verkeert/ want die
begeerten des lichaems strijden om die reden te bo-
uen te gaen/eñ die wort ooc somtijts gedwongen dē
lichaē onderdanich te zijn. Waerō datmē wel mach
verstaen/dat des menscheñ herte is ghelijck een co-
nincrijcke/want daer in zijn alderley manieren/ eñ
geslachtē van volck/eñ om haer tweedracht so moe-
ten sy hebben ouersten de haer regerē/ eñ die ouerste
staen onder den coninc/eñ die coninc en staet onder
niemant dan onder de wet die alle eerlicheyt inhou-
dende is: Also ist oock in een mensche. Die redelijc-
heyt gebruyct die stede des coninck/ die ouerste dat
zijn sommige lichamelijcke begeertē/ die niet beeste-
lijck en zijn/ als die natuerlijcke goetheydt diemen
heeft totten ouders/ liefte die daer is tusschen broe-
ders/ goetwillicheyt onder die vrienden/ barmher-
ticheyt metten genen de bedruct worden/ vreese des
quaden faems/begeerlijcheyt des eerlijcken naems
eñ diergelijcke begeerten Eñ die begeerlijcheden die
verre van die reden verscheyden zijn/eñ den beesten
gelijck zijn/zijn dese/als begeerte tot onsuyuerheyt/
oueruloedicheyt/haet/toornicheyt/ traecheyt eñ de-
sergelijcke dese zijn gelijc den gemeynē volcke diemē
dwingen moet tot onderdanicheyt haers Coninck.
Dit heeft de godtlicke Plato verstaen/ schrijuende:
Dat die kinderen der goden hebben ghemaect twee

gheslachten des siels/nae haer ghelijckenisse/ een dat godlijck eñ onsterflijc is dat ander dat sterflijc is eñ met menichuoudighen moyenisse belast is/als daer is die wellust de welcke is een voetsel alder quader dingen een verdriet een verstroyinge eñ hinder van alle goet/eñ die vrese eñ die stoutichept/dit zijn boose raetsluyden/eñ daer volcht na die onuersoenlijcke toornichept/eñ een ydel hope met een onredelijc geuoelen/eñ met een bose liefde:dit zijn byna die woorden Platonis/ eñ hy heeft ooc wel gheweten dat in aldusdanige begeertẽ eñ sonden te bedwingen gelegen is die salichept des leuens Wãt hy schrijft daermede:die dese verwinnen/sullen rechtueerdelijc leuẽ eñ die van haer verwonnen wort sal onrechtueerdelijc leuen Eñ die godlijcke siel (dat is) die reden die sittet int hooft/als een coninck die int hoochste van een stede wel beschermt is/ met dum eñ subtijl gheeenten/niet beswaert wesende met vleesch of met aderen/maer met seniwẽ van binnen eñ buyten wel bewaert maer die delẽ des sterffelijckẽ siels/dat zijn die quade begeertẽ/ diẽ de redelijchept altijt wederspãnich zijn/heeft God in dat nederste des lichaems geset/op dat si dẽ coninc de redelijchept niet verstorẽ en sullen Eñ als sy haren coninc niet hooren en willen/ so wort die mensche/ die godlijck is beestelijck.

Van die menichuoudichept der begheerten.

ONse coninck die reden:door die eewige wet die hem van Godt ingeset is/ mach wel verdruct worden/maer niet gecorrumpeert of te niet ghemaket worden of si weder roept eñ staet daer vastelijck tegen

gheit. Ẽn ist sake dat die ondersaten onderdanich zijn: so regeert sy alle dinck met alle bequaemheyt eñ stadicheyt. Van die begeerlijcheyt accorderen eñ comen ouer een alle de Philosophen dat sy moet staen onder die redelijcheyt Daerom ist van node/ dat wy kennisse sullen hebben vander begeerten onser herte Daerna so moet ghy weten datter geen begheerten so machtich en zijn of si wordẽ wel bedwongẽ door die redelijcheyt/ of sy mogen worden toegheneycht tot die duecht. Waer in dattet ghemeen volck seer dwaelt. Sõmige geuoelen eñ seggen/ dat si gedwongen worden tot die sonden. Sommighe wederom/ onwetende/ maken van haer quade begheerten een duecht tot die redelijcheyt/ want als sy toornich of nijdich zijn/ dat seggen si/ dattet gheen sonde en is/ maer dattet geschiet door die liefde Godts. Eñ die een mensche is seer toegeneycht tot de duecht/ eñ die ander is die duecht verdrietich Die onderscheyt en coemt niet alleen wter herten/ maer sy coemt wt instortinge der planeten/ oft van onse ouders/ oft door opuoedinghe/ oft door die ghewoonte des lichaems Want men siet datter menich geboren worden met een bequaem verstant/ dat si lichtelijc geleert wordẽ tot duecht. Eñ men siet oock datter sommige zijn die hebben dat lichaem so wederspannich datmen dat nauwelijc can bedwingen. Eñ in dien dat ghy also zijt/ en wilt daerõ den moet niet wech werpẽ/ maer wilt so veel te stercker arbeyden/ vermoedende ende wetende dat die wech tot die duecht v niet gesloten en is maer dat ghy hebt meerder maeterie tot die duecht Eñ hebdy een goet hert vercreghen/ daerom en zijt ghy niet beter dan een ander: maer salligher

also saliger dat ghy meer verbondē zijt tot dat goet
Waerom datte t van node is/dat onse coninc die re-
den alder meest moet waken daer hy alder meeste
verstoort wort. Daer zijn sommige sonden die den
volcke van elcken laude gemeyn zijn want in som-
mige landen is onsupuerheydt een ghemeen sonde
In ander landen ontrouwicheydt / in ander hoo-
veerdicheydt. Sommighe volghende ghesteltenisse
des lichaems ghelijck die sangupnen / dat zijn die
heet eñ vochtich zijn dese volgē wijslijchept der wel-
lusticheden Colerici (dat zijn de heet eñ drooch zijn)
volcht toornichept wreethept eñ vloekinghe Fleg-
matici (dat zijn die vochtich eñ cout zijn) volcht on-
wetenhept ende traechept/ Melancoli (dat zijn die
drooch/ende cout zijn) volcht haer droeuichept ende
bitterhept. Eñ sommighe begeerten wassen eñ ver-
gaē met die outhept. Als in die iuecht begeerlijchept
des vleesch wech brenginge eñ vermetenhept In die
outhept/taephept wederspannichept/eñ gierichept.
Sommighe na die onderschept der conditie. Als/in
een man/wreethept/in die vrouwen/ydelhept eñ be-
geerlijchept des wraecr. Het comt oock wel dat die
natuer geneycht is tot eenige cranchept des herten
ende oock beghaest is met eenighe duecht Als die
sommighe is gheneycht tot wellusticheydt noch-
tans en is hy niet toornich noch hatich. Sommige
zijn gestelt tot reynichept: eñ si zijn houaerdich ende
toornich. Daer zijn ooc die met gewoonlijcke inge-
boren sonden becōmert zijn als met dieste met doot-
slaen of diergelijcke. Dese moeten sy met alle haer
macht tegē staen Noch zijn daer sommige begeertē/
die also nae eñ gelijck die duechden zijn datmen die
niet

niet onderschepden en can/ oft si wter natueren co-
men/oft wt die redelijchept. Dese zijn lichtelijck te
corrigeren/eñ tot die duecht te brengen By gelijcke-
nisse Isser yemant die geneycht is tot toornichept/
staet hy dat weder so sal hy stercker/vrolijcker ende
vrijer zijn. Sõmige zijn gierich/ maer laeten sy die
reden in hem comẽ/so sullen si milder zijn Die cleyn
moedich is die sal stantachtich zijn Die droeuich is
die sal strenge worden/die onbequaẽ is/sal manier-
lijck worden. Eñ so van alle andere begheerten ons
herten Met dese manier moeten wy oock schuwen
dat wy niet en bedecken die sondẽ des natuers/met
den naem des duechts Gelijck droeuichept te hietẽ
bequaemhept der manierẽ bitterhept te wesẽ stren-
gichept haet te wesen rechtueerdichept onnut spre-
ken te wesen boertichepdt pluymstrijcken te wesen
een mede warichept. Waerõ dattet een eenige wech
is tot die salichept dat ghy v seluen kent Voort dat
ghy alle dinck doet niet na v begeerten maer na dat
oordeel des redelijchepts Eñ ghy moet naerstich/
toesien/dat ghy die reden anders niet en laet geuoe-
len (dan die godlijck eñ eerlijck zijn. Daer mach nie-
mant seggen Het is sware dat hy gebiet. Wie seyt:
daer tegen. Want Platonis bysprake is/ dat dingẽ
die schoon zijn die zijn swaerlijcken te vercrijghen.
Daer en is gheen dinck stercker/dan die heimseluen
verwint eñ geen meerder loon van die salichept.
¶ Hieronimus seyt Geen dinc en is saliger dan een
Christen mensche/die dat rijck der hemelen belooft
wort. Geen swaerder arbeyt dan altijt perijckel te
lijden van dat leuen te verliesen. Gheen dinck staet
stercker/dan dien de duuel verwint. Daer en is niet

crancker/dan verwonnen te woꝛdē vanden vleeſch.
Jſt ſake dat ghy v eygē macht ouerdenct/ſo en iſſer
geen dinck ſwaerder/dan v vleeſche onderdanich te
maken den geeſt. Maer iſt ſake dat ghy God uwen
hulper aenſiet ſo en iſſer geen dinc lichter. Nu/wilt
met een grote moet aen nemen een opſet van eē per=
fect eñ volmaect leuē eñ dat aennemē de ſo dwinget
v ſeluen daer toe. Daer en is geen dinck alſo groot/
dat een menſchelijcke gemoet hemſeluen ghebiet/of
hy en volbꝛenget. Het is een groot deel des rechten
Chꝛiſten leuens willen te weſen met gantſer eñ vol=
comelijcker herte een Chꝛiſten menſche Jnt aengaē
ſchijntet oft onmoghelijck waer maer voortgaende
woꝛt dat ſachter/doende lichter/ wt die ghewoonte
woꝛt dat genoechelijck. Het is waer dat Yſidoꝛius
ſept/dat die wech der duechden is met den eerſten
ſcharp/maer eer dat ghy nauwelijc gecomen zijt tot
dat hoochſte/ſo v̄wacht v die alder edelſte vꝛijhept.
Daer en is geē gedierte ſo wꝛeet of ten woꝛt getem=
met dooꝛ den menſche/waerō en ſoudet geē manier
weſen om te bedwingen den moet die alle dinck be=
dwinct. Op dat ghy geſont moecht weſen indē licha
me/ſo moget ghy v ſeluen gebieden dat ghy een deel
jaren ſober zijt in dꝛinckē of dat ghy v wacht vā on
ſuuerherhept/dat v gebodē woꝛt van een Medecijn
meeſter die eē menſche is/eñ op dat ghy v leuen ſult
ruſtelijc mogē dooꝛ bꝛengē/en moechdy niet uwe be
geertē eē weynich tijts gebiedē dat god die ſchepper
gebodē heeft? Op dat ghy die ſiecte moget verdꝛijuē
vandē lichaē/ſo doet ghy alle dinc/maer op dat ghy
moget aftreckē v lijf eñ ſiel vandē ewigē doot/ſo en
doet ghy niet dat geē dat die heydenē gedaē hebbē.
¶ Van

¶ Van dē binnenste eñ buytenste mensche/ ende van die twee deelen des menschen ghenomen wter heyligher Schrifteuren.

ICk schame my vanden naem der Christen menschen/welcke dat meeste deel als stomme beesten onderdanich zijn haer begeerten/ want sy en zijn niet ondersocht in dese strijdinge eñ volgen haer begeerten/also seer/dat sy geen onderscheyt en hebben tusschen die reden eñ die verstroyinge/want sy meynen dat die mensch anders niet en is dan dat gheen dat si geuoelē eñ sy meynē datter anders niet en is dan dat si commen versinnen eñ begrijpen/nochtans en isser geen ding min dan datmen van buyten siet. Alle dat geen dat si niet vlijte begeren dat meynē sy recht eñ wel ghedaen te wesen Sy heeten een sekere eñ droeuich eygendom/vrede te wesen/als die reden aldus verduystert wesende/niet wederstaēde volcht die begeertē dit is die onsalige vrede:die Christus eē maker des warachtigē vredes vstoort tusschē tweē verweckende een salige strijt tusschē dē vader eñ dē sone/tusschē den man eñ dat wijf eñ onder die dingē die een bose eendrachte versoent heeft:die leringe der Philosophē en waer niet veelte achen/tē waer datse ouer een quame metter H.schrifteuren dat si redelijc heyt heten dat heet Paulus somtijt een geest somtijt die binnenste mensche/somtijt eē wet des hertē/dat sy een begeerte heeten/dat heet Paulus somtijt dat vlesche/somtijt dat lichaē/somtijt die buytēste mennsche/eñ somtijt een wet der ledē/wāt hy seyt. Wandelt indē geest/eñ ghy en sult niet volbrengen die begeerte ws vleesch wāt dat vlees begeert tegē dēgeest eñ die geest tegē dat vleesch/dese twe strijdē altijt te-

 gen

gen malcander/op dat ghi niet alle dinc sult doē dat ghi wilt. Eñ op eē ander stede seyt hy. In diē dat ghi leuet na dē vleesche so sult ghy steruen/ eñ in diē dat ghy metten geest dodet de wercké des vleeschs/ soo sult ghy leuē Tis sekerlijc een nieuwe veranderinge der dingen/als in strijt sal gesocht worden vrede/in die vreede strijdt/in die doot dat leuen/ in dat leuen die doot/in die eygendom vrijheyt/eñ in de vrijheyt eyghendom. Noch schrift Paulus/ Ick quelle mijn lichaē eñ ic brenget in eygendom. Hoort nu die vrijheyt. Ist sake dat ghy geleyt wort door den geest/so en zijt ghy niet onder die wet/eñ wy en hebben niet weder ontfangen den geest des eygendoms in vrese maer den geest der verkiesinge der kinderen Gods Noch seyt hy Ic sie een ander wet in mijnen leden tegenvechtende den wet mijns herten/ eñ my vangende in die wet der sonden die daer is mijnen ledē Noch schrijft hy van die buytenste mensche die daer vergaet/eñ van die binnenste die daer vernieuwet wort van dage te dage Plato heeft geset twee sielen in een mensche. Paulus die maect twee menschen in een mensch soo te samen geuoecht dat de een sonder die ander niet en sal toecomende wesende inder glorien/noch in dat eewighe vier. Eñ wederom zijn sy ooc so verscheyden/dat des eenen doot is/dat is des anders leuen. Hier af schrijft Paulus totten Corinthen Die eerste Adam is gemaect in den leuendige siele/die leste Adam is een geest/die leuendich maect maer metten eersten niet dat geestelijc is. maer dat aertlijc is/ ende daer na dat geestelijck is. Die eersten mensche van die aerde/ is aertsch:die anderde mensche vanden hemel is hemels. Op datmen dit

verstan-

verstandelijcker soude mogen verstaen so suldy weten:dat dit voorschreuen niet alleē tot Christum eñ tot Adam en wort verstaen:maer het behoort oock tot ons alleē Alsodanich als die aertsche is/also zijn ooc die aertschē/eñ alsodanich als die hemelsche is/ alsodanich zijn ooc de hemelschen/ daerom also wy gedragen hebben dat beelde des aertschen also sullē wy ooc dragen dat beelde des hemelschen Dat segge ick v broeders voorwaer:Dattet vleesch eñ bloet niet en sullen besittē dat rijcke Gods:noch dat verganckelijck is en sal niet besitten dat onuerganckelijck is. Men leest opentlijcken dat hy op een ander plaetse dat vleesch heet te wesen die buytenste mensche die verganclijc is dat wort hier genoemt te wesen die aertsche Adam Dit is sekerlijck dat lichaem des doots waermede sinte Pauwels beswaert wesende heeft geroepen. Ick onsalige mensche: wie sal sal my verlossen van dat lichaem des doots Op een ander plaetse toont hy die vrucht des vleeschs ende des geestes aldermeest verscheyden te wesen seggende die daer saeyt in vleesche/ die sal van zijn vleesche maeyen verganckelijcheyt/ maer die daer saeyt inden geest/die sal van die geest maeyen dat eewige leuen Dit is die oude tweedracht der twelingē Jacob eñ Esau die eer dat sy geboren warē vochtē noch in haer moeders lichaem wesende/ eñ Esau heeft den eersten wtganck vercregen Maer Jacob heeft vercregen die benedictie Eerst quam dat vleeschelijck was maer dat geestelijck is: is beter/ Die een was hert eñ rou van hare/die ander was sachte. Die een onrustich eñ een iager die ander was rustich eñ sedich:Die een hongerich wesende/heeft vercocht dat

recht des eersten gheboren eñ om een snode wellufte is geuallen van zijn gehoortlijcke vrijheyt in eygendom der sonden. Die ander dat hem van recht niet toe en hoorde/dat heeft hy hemselnen vercregen met const der gracien Onder dese broeders hoewel dat twee eenige broeders eñ tweelinghen waren/ nochtans en was daer geen volcomen eendracht. Want Esau haet Jacob/eñ Jacob en haet hem niet weder nochtans vliet hy ende heuet altijt Esau suspect gehouwen/noch en geloofde hem niet Jacob heeft alleen God gesien. Esau als een bloetgierich mensche heeft door dē swaerde geleeft. Tē laetstē heeft God die moeder die raet van hē begerende/geantwoort. Die meeste sal dienen die minste. Eñ die vader heeft voor geseyt: Ghy sult uwē broeder dienen / en die tijt sal camen dat ghy sult mogē ontslaē eñ ontbinden zijn iock van uwen hals. Godt die seyt toecomende dingen van die goede menschen. Eñ die vader prophecteert quaet van die quade menschē/ God die bewijst wat datter ghescheiden moet van allen menschen/maer die vader voor seyt wat die sommighe doen sullen. Paulus wil dat een wijf onderdanich sal wesen haren man/want die boosheyt des mans is beter/dan een wijfs weldoen. Onse vleeschelijcke Eua is de begeerte/welcker oogen dat cloecke serpent alle dage bedriecht/eñ als sy geuallē is so comt sy om den man mede te bedriegen. Maer wat leestmen van dat nieuwe wijf (dat is) die harē man niet wederspannich is. Ic sal setten viantschap tusschen v ghy serpent/eñ dat wijf/eñ tussthen v zaet eñ haer zaet/sy sal v hooft verwrijuen/eñ ghy sult lagen leggen haren hielen. Dit serpent is neder ghewórpen/ ende

ñ die doot Christi heeft gebroken zijn aenu allen of
nacht/maer heymelick leyt hy ons lagen. Maer nu
ie gratie des geloofs/als een wijf/gekeert sy in een
nanlijc wijf met een groote moet heeft vernielt dat
venijnighe hooft/die gratie is vermeert eñ die boos-
eyt des vleessches is vermindert. Sara die worde
vermindert by Gods gebot eñ Abraham heeft ghe-
wassen of toeghenomen/eñ si en hiet hem niet meer
haer man maer sy hiete hem haer Heere:nochtãs en
was si niet waerdich vrucht voort te brenghen: eer
datse out geworden was Wat heeft sy ten laetsten
ghebaert haren Heere Abraham doen sy out was eñ
onvruchtbaer/sekerlijck Isaac:dat is blijschap des-
gelijcke als die begeerten out worden:eñ vergaen in
die menschen dan comet eerst voort die salige vreed-
saemheyt eñ stilheyt des onnoselen ghemoets ende
vreedtsaemheyt des hertẽ als een eewige werschap.
Eñ Abraham heeft quaet vermoeden gehadt in zijn
kinderen/in dat tesamẽ spelen van Isaac eñ Ismael
In die opwassinghe en wil hy niet dat die kinderen
des dienstmaget converseert met die sone des vrijen
wijfs. Eñ so lange als Isaac ionc is so moet Ismael
verre wten oogen wesen/op dat hy met zijn smekin-
gen hem niet en brenget tot zijnen leuen Nu hoewel
Abraham out geworden is/eñ Sara een oude vrou-
we is eñ heuet voort gebracht Isaack/nochtans en
betroutse hem Abraham nieteten waer sake dat die
raet zijns wijfs die godlijcke woordẽ geconfirmeert
hadde. Noch en gelooft hy die vrouwe niet/ of hy en
hoort van Godt die seyt. Verhoort haer stemme in
alle dingẽ dat Sara v seyt. ¶ O salige outheyt der
geerre in welcken die aertsche mensche alsoo is ver-
storuen/

stortten/dat die geest mach leuen in grooten vreede. Ten is niet wel te weten/of een mensche in dit leuen in alle dinc mach volmaect wesen/ eñ by auontuer ten is ooc niet salich. Want Paulo is ghegeuen die prickel des vleesch/die Engel Sathan/ die hē quellen soude eñ driemael den Heere biddende dattet vā hem genomen soude mogen worden/heeft hy alleen dat ghehoort O Paulo:mijn gratie is v ghenoech/ want die duecht wort volmaeckt in die cranchept. Dit is een nieuwe maniere des verbeternis/op dat hem Paulus niet verhoueerdigen en soude/so wert hy becoort van die hooueerdichept/eñ hy wort ghedwongen in hemselnen cranck te wesen/ op dat hy sterc soude wesen in Christum/ want hy droech den schat der hemelscher openbaringe in eē broosch vat op dat die hoochept soude wesē wt die crachte gods eñ niet wt hem: dat een exempel des Apostels/ vermaent ons van veel dingen. Ten eersten als wy becoort worden van die sondē/so salmen terstont aenroepen die godlijcke hulp met een volstandich ghebet. Ooc mede zijn die becoringē somtijt in volmaecte menschen niet alleen periculoos meer van noode tot een bewaringe des duechts Ten laetstē/ als wy alle dinck wel getemmet hebben/soo lept ons laghe die sonde des ydelen glorie/ooc int midden van onse duechdē/alsō dat wijse van ons niet wel connē verdrijuen/maer stadighen arbept verwint alle dinck.

¶ Als nu v herte becommert is met groote becommernisse:so wilt met alle manieren verdrucken: bedwingen eñ verminderen uwe begheerten. Eñ wilt als Jacob die Patriarche stantachtelick strijden/in die nacht/alsō lange als die dageraet des godlijcken hulp

hy coemt eñ licht wort/eñ wilt dan segghen. Jck
sal v niet laten ten waer dat sake dat ghy my ge-
nedijde. Wilt nu hooren wat loon dat die stercke
rijt vorst ontfangen heeft. Ten 1. heeft hy hẽ gebe-
rdijt in die selue stede want die gratie Gods wort
tijt vermeert in een mensche/na dat hy verwonnẽ
eeft die becoringhe eñ hy wort veel bet beschermt
gen die toecomende aenuechtinge des vyants.
aer na dat zijn die geroert is/so verdorret zijn a-
r/eñ hy heeft begonnen te hincken met zijnen eenẽ
oet. God die vermaledijt/door den Propheet/ den
enen die daer hincken met beyde voeten (dat is)
e daer willen na den vleesche leuẽ/eñ willen Gode
hagen. Eñ want sy dat beyde qualijcken bearbey-
en so hincken sy niet beyde voeten. Salich zijn die
ene: in wien die begeerte des vleeschs also gedoot
/ouermits Gods raken eñ tasten/dat sy moghen
aen alleen op die rechter voet/dat is/na den geest.
en laetsten is zijnen name verwandelt: wt Jacob
geworden Jsrael wt een vechter is hy geworden
stich. Nu ist dat ghy onderhout eñ bedwinghet v
leesche/met die sonden eñ met die vleeschelijcke be-
eerten/so en sal v niemant teghenstaen/eñ soo sal v
eschieden rusticheyt eñ ledicheyt/ op dattet v ghe-
ueren sal mogen God te sien/eñ dat ghy smakẽ eñ
en sult mogen dat die Heere soet is. Dit is Jsrael
verstaen. God en wort niet ghesien int vier/ noch
een wolcke/noch in een oploop der becoringhen/
aer condy verwinnen die subtijlheyt ende die ver-
oetheyt des duyuels/eñ blijft ghy volstandich/so
al daer nae volghen die soete inblasinghe des soeten
eders/die geestelijcke vertoostinge. Eñ in dien dat

de

de geeſtelijcke vertrooſtinge v coemt/ſo wilt neerſte lijck op doen v binnenſte ooghen/ eñ ghy ſult weſen Iſrael/met hem ſeggende. Ick heb den Heere ghe- ſien eñ mijn ſiel is geſont geworden. Eñ ſult hẽ ſien/ die geſeyt heeft geen vleeſch en ſal my ſien. Onder- ſoect v ſeluen/iſt ſake dat ghy vleeſch zijt/ ſo en ſult ghy den Heere niet ſien Eñ en ſiet ghy hem niet/ſoo en ſal uwe ſiel niet behouden worden. Daerom wilt naerſtich arbeyden dat ghy wort een geeſt.

¶ Van drie deelen des Menſchen/ dat is/vanden geeſt/van die ſiel:eñ van dat vleeſch.

OM v ſeluen beter te kennen:eñ om tot meerder verſtant te comen:ſo iſt profitelijck te wetẽ die deelen des menſchẽ:na dat Origines beſchrijft. Na- volgende Paulum ſo maecket hy drie deelen: als die geeſt:die ſiel:eñ dat vleeſche. Welcke die Apoſtel al- teſamen by een vergadert heeft ſchrijuende tot die van Teſſalien. Op dat ghy al geheel v lichaem ende ſiele/eñ die geeſt/mach behoudẽ worden inden dach ons Heeren Ieſu Chriſti. Maer Eſayas die laet dat vleeſch achter/eñ beſchrijft die twe ander deelen ſeg gende: Mijn ſiele ſal v begheeren inder nacht eñ me mijnen geeſt in mijn binnenſte/ſal ic wakẽ des mor gens tot dy. Oock ſeyt Dauid: Louet den Here ghy ſielen geeſten der rechtueerdiger menſchẽ. Waer w datmen openlijck mach verſtaen datter drie deele des menſchẽ zijn/Dat lichaẽ of dat vleeſch dat mi ſte deel heeft dat oude Serpent door zijn ſchult ghe brocht tot die wet der ſonden/ waer door wy toege neyght zijn tot booſheyt/eñ als wy verwonnẽ wor de

men/so worden wy eygē des duuels: Maer die geest door welcken wy gelijck zijn die godlijcke natuer eñ in wien die alder ouerste schepper heuet ingheprent die eewige wet des goetheyts/ met zijnen vingher dat is) met zijnen geest/door welcke geest wy worden te samen gheuoecht met Godt/ ende wy worden een met Godt. Dat derde deel heeft hy geset int middel van desen tween dat is de Siel/ die daer begrijpelijck is der sinnen ende der naetuerlijcker beweginghe. Ende die siele en mach niet alleen staen/ oft sy en moet kiesen dat vleesche of den gheest. Ende van beyden wort sy seer aenghesocht/ maer sy is vrij/eñ mach haer toeneighen waer dattet haer belieft. Ist sake gat sy dat vleesch versaket/ ende geeft daer toe dat deel den geests/so sal hy worden geestelijck/maer gaet sy tot die begeerlijcheyt des vleesch/ so sal hy te niet gaen eñ veranderen in vleesch. Dit heeft geuoelt Paulus/schrijuende totten Corinthien En weet ghy niet dat die aenhanct een gemeyn wijf die wort met haer een lichaem/eñ wie den Here aenhanct/wort met hem een geest. Hier heet hy dat onuuer deel des menschen/een ghemeyn wijf. Dit is dat smeekende wijf/ende die sonder wet is/daermē aff leest int anderde Capit. der Prouerbien Op dat ghy verlost moecht worden van dat vreemde wijf/ die daer smeeket met haer woorden/ die daer sacht maket haer reden eñ achterlaet die leytsman haerder mecht:eñ heeft vergetē dat verbont haers gods eñ haer huys is geneycht tot die doot/eñ haer wegē totter hellen. Alle die ghene die daer ingaē tot haer die en sullen niet weder comen noch sy en sullen niet begrijpen die wech des leuens. Als hy schrijft van

een gemeyn wijf van dat hert: ē van die siel so wt-
spreect hy namelijck die drie deelen des Menschen.
Ē ooc staet daer int negende Capittel der Prouer-
bien Een sot ē een roepende wijf/ende vol met on-
reynicheyt/die als niet en weet/ sittet in die duere
haers huys op eenen stoel in een hooghen stede der
stadt: op dat sy tot haer mach roepen die daer gaen
byden wech ende die daer wandelen haeren we-
gen. Wie daer is cleyn/die neyge hem tot my. Ende
sy sprac totten weemoedigen Die gestolen wateren
zijn aldersoetste/ē verborgen broot noch soeter/ ē
hy en wiste niet dat die Ruesen daer waren Ē dat
geselschap haerder werschap is in de diepte der hel-
len want die by haer coemt die climt neder totter
hellen/ē wie van haer scheydet die wert salich Hoe
machmen by ghelijckenisse beter beschrijuen die on-
suyuerheyt des feninigen vleesch/die daer dodet die
siel tot die booshey t / ē die wederstaet den geest/off
die onsalige wtganc des verwinnendē vleesch want
die geest maect ons Goden/dat vleesch maeckt ons
beesten/ē die siel maect ons menschen. Die gheest
maect goede menschen/dat vleesch boose menschen.
ē die siel geen van beydē. Die geest soect hemelsche
dingen/dat vleesch sotte dinghen/ē die siel dinghen
die van noode zijn Die geest buert op inden hemel,
dat vleesch beduuct neder ter hellen/ ende die siel en
staet mette verwijten Wat vleeschelijck is: dat is
boos ē lelijc/wat geestelijc is dat is volmaect/wa
der sielen aengaet dat is middelbaer ē onuerschey
den. Wildy dit noch beter weten ē met meer onde
scheypts verstaen van dese drie deelen. Ghy eert uw
ouders/ghy hebt lief uwen broeder/ uwe kinderen
uwe

wen vrient. Deser liefden te volbrengen is niet al-
leen duecht/met niet te volbrengen oft te doẽ is gro-
te booshеyt. Waerom en doet ghy niet een Christen
mensch wesende/dat de Heydenen door ingeuinghe
der naturẽ doẽ/Ja dat meer is dat de stõme beestẽ
doen Maer dat vande natuer is/en is geen verdien
te Nu sidy daer toe gecomen als dat die goedertie-
renheyt totten vader sal versmaet worden/ende die
liefde der kinderen sal verwonnẽ wordẽ eñ die goet-
willicheyt totten vrient sal vergeten wordẽ of God
sal vertoornt wordẽ Wat wildy nu doẽ die siel staet
in eenen tweewech aen die een syde noodicht v dat
vleesch eñ aen de ander side die geest Die gheest seyt
dat God beter is dan v vader ghy zijt v vleeschelijc-
ken vader alleen schuldich v lichaem maer God al-
le dinck. Dat vleesch raet/ten waer dat ghy onder-
danich zijt:v vader sal v mogen onteruen/eñ die ge-
meynte sal segghen dat ghy een boos mensche zijt.
Neemt nu raet wat v profitelijc is tot v goet eñ tot
v fame. Dat vleesch raet oec/Godt en siet des niet/
oft hy latet/toe/oft hy sal lichtelick wesen te versoe-
nen. Nu wanckelt eñ twijfelt die siel. Waer dat hem
die siele nu toeneycht/oft met wien dat sy aenualt/
dat sal sy wesen. Versmaet sy den geest/so sal si horẽ
dat gemeyne wijf/dat is dat vleesch so is sy een lic-
haem met haer Maer in dien dat sy versmaet dat
vleesch eñ wort opgetogen totten geest/ soo wort sy
verandert inden gheest. By aldusdanige exempelen
wilt v seluen leeren kennen Het is een groote dwa-
linge der menschen/dat sy meynen dat dingẽ die der
natueren toe hooren volmaecte goetheyt is. Want
sommige begeerten die eerlijcken schijnẽ; die bedrie-

ghen die menschen die niet voorsichtich en zijn/ Ghelijckerwijs/als een rechter wreet is op een misdadich mensche/so schijntet dat hy strenge is eñ recht op slaet. Wildy nu weten of hy wel doet Indien dat hy zijn herte daer toe stelt eñ dat hy die ingebooren strachept dient sonder droeuichept der hertẽ/eñ met eenige wellust/nochtãs niet dwalende van dat ambacht des rechters/alsoo dat hy hem seluen niet en soect/so doet hy dat middelbaer is Maer in dien dat hy misbruyckt die wet tot heymelijcken haet/of tot begeerlijchept/so doet hy dat ghene dat vleeschelijck is:eñ wort eẽ dootslager. Maer ist sake dat hy grote droeffenisse heeft om dat hy moet verdoemen den genen die hy lieuer hadde dat hemseluen beterẽ soude eñ lieuer hẽ ongequetst laten soude dan alsulcken verdienden pijn aendoen/ende die iustitie volbrengt met alsulcke meninge gelijc een vader gebiet zijn alderliefsten soon die misdaen heeft dat hy ghegeesselt of geslagẽ wort die doet dat geestelijc is. Veel luydẽ verblijdẽ/oft ontsiẽ hẽ/in sommige dingẽ die si hebbẽ wt die toeneychlijchept der naturẽ/oft wt eygendom des verstants. Daer zijn sõmige die wt der natueren na die wellust des vleesch niet en vragen dat en sullen si niet aennemen als duecht. Die wellustichept te hebben en is geen duecht: maer te verwinnẽ die wellust is een duecht:die een heeft goetduncken int vastẽ:die ander heeft goet dunckẽ in Missen oft ander geestelijcke officien te wesen/die ander dat hy dicwils in die kercke is/ die ander dat hy veel Psalmen oft Rosen cransen leest Onderschept by dese regel dat geen dat hy doet Ist dat hijt doet om eere/of om profijt of om baet/so hoort dat tottẽ vleesche eñ

niet

niet tottẽ geest/in dien dat hy zijn natuerlijc verstãt
ẽ sinne volcht/want soo wie doet dat hem lust/die
n heeft niet waer hy hẽ seluen seer in mach behagẽ
maer hy heeft dat hy vresen mach. Siet v perijckel
Ghy bidt eñ ghy veroordelt den genen die daer niet
n biddet:ghy vast eñ uwen broeder die daer eet:die
erdoemt ghy. Als ghy yemant siet die anders dan
ghy doet so oordeelt ghy v seluen beter te wesen dan
y. Siet wel toe/dat v vasten niet totten vleesche en
hoort/ v broeder/of v euen Christẽ mensche behoeft
hulpe eñ ter wijlen bidt ghy Godt metten monde
we ghebedekens/ niet merckende die armoede oft
noottrustichept uwes euen Christen mensche God
al versmaden die gebeden:Hoe sal God v hoorẽ als
ghy bidt en ghy een Mensche wesende/ en hooret
gheen mensche die v bidt. Verstaet dit mede. Ghy
hebbet lief v wijf/ alleen metten naem om dattet v
wijf is/dat en is niet veel te achten want dit is ge-
meen metten heydenen: Ghy hebt haer lief/daerom
want sy is v een wellust. Dese liefde sterct oock tot-
en vleesche. Maer in dien dat ghijse daerom lief
hebt om dat ghy in haer siet dat beelde Godts/ als
goedertierenhept/bequaemhept/ soberhept/ reynic-
heydt/soo hebt ghy haer niet lief in haer/ maer in
Christo. Dat meer is: Ghy eert en hebt lief Chri-
stum in haer/ ende soo hebt ghijse dan ten laetsten
Ghetlijcken off Gheestelijck lief. Van dese mate-
rie sult ghy meer hebben/ maer elck op zijn plaetse.

Van sommighe principael regu-
len des waerachtighen Chri-
stenheyts.

DAer nae dat u die wech geopent is/ so laet ons
haesten om te comē tot een clare licht des gee-
stelijcken leuens. Alle conste heeft zijn regulen
waerom dattet wel toebehoort/dat die manier om
wel te leuen/ooc heeft zijn regulen. Want die leerin-
ge des duechts is een sonderlinghe const/in welcke/
die hemseluen daer in oeffent/die sal God gratie ge-
uen nae zijnen arbeyt. Maer die daer segghen gaet
van ons wy en willen niet die wetenheyt uwer we-
gen/dese menschen al die barmhertichept Gods ver
smaden om dat sy de wetenschap versmaet hebben.
Nu sullen sommige regulen ghenomen worden een
deel van die persoō Gods/des duuels/of ons eygēs
oock een deel/van die duechden/ eñ van die sonde die
daer aenhangende zijn. Dese regulen sullen ons nut
sich wesen aldermeest tegen die quade dinghen/ die
auergebleuē zijn van die erfsonde Al heeft dat doop-
sel afgewasschen die beuleckinghe nochtans is daer
noch wat van die oude siecte in ons achterghelaten
tot een bewaringe des ootmoedicheydt/ eñ tot een
onderhoudinge der duechdē/dat zijn/blintheyt/ dat
vleesch/eñ die cranchept/die blintheyt is eē duyster
mist/de verduystert dat oordeel des redens Want
die schepper hadde gestort op ons dat alderclaerste
lichte zijns godtlijcken aensichts/ welcke die schult
onser eerste ouders seer verduystert heeft Eñ oock/
een quade opuoedinge/eñ een boose tsamen leuinge/
verkeerde begeerten/duysternisse der sonden/ eñ ge-
woonte der sonden/ dese hebbē ons seer verduystert
datmen nauwelijc bekennen mach die voetstappen
des wets in ons herte van God geschreuen. Daerō
als ick begonnē heb wat die blintheyt doet/dat wy

s na de verkiesinge der dingen niet en sien voor dat
derveste volgen my het al der qualijcste/ niet ach-
nde dat geē dat ons profitelijc is/dat vleesch raet
e begeerte dat wy sullen wederstaen dat geen dat
derbest is/maer dat wy sienlijcke dingen lief sullē
ebben. Die crancheyt doet/dat wy verwonnē we-
nde ouermits traecheyt oft beroringe achter laten
e duecht die wy eens aengenomē hebben die blint
eyt verduystert onse verkiesinge:dat vleesch verar
rt onse wille dē crancheyt breect die volstādicheyt
erom ist inden eerstē van node te weten wat ghy
en sult eñ wat ghy laten sult oft wat ghy begeren
lt eñ wat ghy vlien sult. Eñ by sonderlinge so is te
ouwen die blintheyt op dat wy niet en dwalen in
e verkiesinge/des goets oft des quaets. Ten an-
ren dat ghy dat bekende quaet moecht haten/ eñ
t goet moecht lief hebben/eñ also dat vleesch ver-
immen op dat wy niet lief en hebben tegen dat oor-
el des Heeren genoechlijcke dingen/ voor die ons
ich zijn. Ten derden dat ghy volstandich sult blij-
in v goede opset eñ verwinnet also die crancheyt
et stercheyt/op dat wy niet achter en latē de wech
s duechts:schandelijcker oft wy daer niet in ghe-
est en hadden. Die onwetenheyt salmen ghesont
aken/op dat ghy sult sien mogē waer ghy behoort
gaen. Dat vleesch salmen temmen op dattet ons
t en verleyt/van een bekende wech tot eē onwech
ie crancheyt salmen sterc maken:op dat/ als ghy
die nauwe wech gegaen zijt niet en twijfelt/noch
beuet/noch af en laet/oft dat ghy niet om en siet/
ant treckende van die ploech/maer ghy sult vro-
k wesen als eē Gigant of Ruese zijn wech te lopē

 altijt

meer begeerende die dinghen die voor zijn vergeten-
de die gheleden en verby zijn/alſo lange tot dat ghy
vercrijghet dat juweel ende dat loon der lopers we-
ſende een croone der victorien/belouet weſende alleē
den ghenen die daer volſtandich blijuen: Om deſe
drie quade Reliquien als verblintheyt/vleeſch/ende
cranckheyt ſullen deſe nauolgende regulen gheordi-
neert worden.

Die eerſte reghel.

Teghens dat quaet des onwetent-heyt of ongheloofs.

DAt geloof is een eenige poorte om te comē tot
Chriſtū. Waerom dattet van node is de eerſte
regel te weten/op dat ghy alderbeſt ſult mogen ver-
ſtaen van Chriſtus eñ van zijn geeſt/ na wtwijſinge
der ſchriftueren. Ghy moet gelouen/niet alleen met
den monde coudelijc/niet traechlijc/niet twijfelende
als dat ghemeyn volc der Chriſten menſchen doet/
maer gelouen met gantſer herten vaſtelijckē eñ on-
bewechlijcken datter niet en is ſo cleyn tittelken in-
der H. ſchriftueren/of ten behoort grootelijc tot on-
ſe ſalicheyt: Eñ en laet v niet bewegen/al iſt dat ghy
ſiet dattet meeſte deel der menſchen anders niet en
leuen dan of die hemel eñ die helle warē fabulen der
ouder wijuen/eñ veruaringē of beſinekingē der ion-
ger kinderen. Maer ghy gelouende en wilt niet hae-
ſten haer te volgē eñ alwaert by alſo dat die gantſe
werelt verwoet waer eñ dwaelde dat de elementen
verandert worden of dat die engelen vielen/die wa-
rachticheyt en mach nochtans niet liegen want het
moet al geſchien dat God geſeyt heeft dat gheſchien

l gheloofṫ ghy datter een God is ſo iſt van noode
at ghy ſult ghelouen dat hy warachtich is/ eñ ghy
ult dat alſo verſtaen dat geen dinc ſo warachtich is
och ſo ſeker noch daermen niet aen twijfelẽ mach/
an dingẽ die ghy hoort/of met v oogen ſiet oft met
anden taſt als ghy leeſt inder H. ſchriftueren/ dat
ie waerheyt ingegeuen of ingheblaſen heeft eñ die
eylige Propheten voortgebracht hebben eñ ſo veel
artelaren met haer bloet gheapprobeert ende be-
uycht hebben/eñ die eendrachtighe vergaderinghe
er goeder menſchen onderteeckent hebben/ welcke
Schriftuere Christus in zijn vleeſch weſende/ heeft
ns te kennen gegeuen in zijn ſermoen eñ hy heeftet
ewweſen met zijn wercken/Die miraculẽ getuygent
ie duyuelen belijdent/en ſy gelouent alſo/dat ſi van
roter ancxt beuen Eñ want die heylige ſchriftuere
er wel ouer eẽ comt met de gelijcheyt des natuers
nde in hemſeluen van dier naturẽ is/dat ſy neemt
nde ontfanct/ſy beweecht ende verandert den ghe-
en die hem ſeluen daer naerſtich in oeffenen/ ende
want in haer alſoo grooten bewijs ende kenniſſe is
wat dwaeſheyt iſt dan int gheloof te twijfelen? Aen
merct de toecomende dingen/ wt datter voorleden
s. Hoe veel/ende hoe ongelooflijcken om te ſpreken
hebben die Propheten te vooren geſeyt van Chriſto
eñ tis alſo geſchiet. Die inden Prophetẽ niet bedro-
gen en heeft/die en ſal oock inden anderen woorden
niet bedriegen. Eñ want die Propheten niet gelogen
en hebben/hoe ſal Christus die Heer der Propheten
van liegen. In diẽ dat ghy dat vier des geloofs ver-
weckt met aldusdanige gedachten/eñ dat ghy vierich
lijc God bid/dat hy v ſterckẽ eñ vermeerẽ wil inden

geloof/ten is niet wel moghelijck dat ghy quaet of sondich sult blijuē Wie is also vertwijfelt die hē niet wachten en sal van sonden/ in dien dat hy gantselijc eñ vast gelouet datmē coopt de eewige pijn met dese corte wellusticheyt: behaluen noch die alder onsalichste quellinge der conscientiē/de hē altijt wroecht ende de goedertieren eñ rechtueerdige menschē sullen vercrijgen dat onsterflijcke leuē/eñ hondertuoudige blijschap der reynder conscientiē voor alsulcke lichte ende cleyne quellinge.

Die tweede reghel.

TEn tweedē ist van node dat wy niet en twijfelen van Gods beloftenisse. Oock mede dat wy aen sullen nemen den wech der salicheyts/niet toeuende niet veruaert wesende/ maer met een vast opset eñ met gantser hertē eñ met eenen vastē moet bereyt wesen aen te gaen die verkiesinge des tijtlijcken goets eñ des lichaems. Die trage mensche wil eñ en wil niet/dat rijck der hemelen en wort niet gegeuen den tragen menschen/maer het begeert te lijden groote cracht ende gewelt/ eñ die crachte doen/ sullē dat vercrijgē. Als ghy v hier toe haest so en laet v niet vertoeuen de begeerte uwer vriendē/noch die wellust der werelt/noch die sorgen des huysghesins Die siecte der wereltlijcker sorgen salmen haestich bricken/wantmen en mach de bystant niet wtreckē. Eñ men sal Egypten also verlaten dat ghy ghenen wil en hebt weder te keeren tot die vleesch potten. Eens eñ haestelijc staet achter te latē heel Sodoma eñ ten is niet geoorloft om te sien. Dat wijf heeft om gesien/eñ sy is verwandelt in eenen steen. Eñ Loth

n heeeft nergent mogen toeuen:maer hem wort ge-
boden haestelijc te gaen opten berghe in dien dat hy
niet vergaen en wonde/die Propheet roept dat wy
alien sullen van dat middel wt Babilonien niet al-
lemet/of toeuende reysen. Maer siet dat veel men-
schen dat vertoeuen eñ hy morgen eñ ouermorghen
verlangen/eñ verlancx arbeyden si om die sonden te
schouwen/seggende. Als ic wt dese sorge ben/ of als
ic dese comenschap gedaẽ heb/so wil ic my tot God
keeren/ende ghy dwase mensche en weet niet of ghy
van dien dage sult steruen. En weet ghy niet dat wt
een sorge of comenschap/altijt een ander sorge of co-
menschap coemt/ eñ dat die een sonde den anderen
aenhangt/daerom wilt dat lieuer huyden doẽ/ wãt
hoe ghy dat vroeger eñ haestelijcker doet/hoe dattet
u lichter sal wesen te doen/In anderẽ dingen is mẽ
neerstich:maer hier in is van node grote haestichheyt
En wilt niet achten noch aensien hoe veel dat ghy
achterlaet/seker wesende dat Christus alleẽ: u voor
al dat ghy verlaet/ghenoech sal wesen/weest nu coẽ
nẽ te gelouen met gantscher herten en wilt op u sel-
uen niet betrouwen/maer wilt werpen alle sorge in
Godt/wilt laten u seluen te soecken/eñ werpt u met
gantser betrouwen in hem/ eñ hy sal u ontfanghen.
Want God seyt door dẽ Propheet:werpt alle u ge-
dachten in den Heere hy sal u voeden en besorgẽ/ooc
seyt hy. Die Heere regeert my/my en sal niet gebre-
ken/ eñ hy sal my setten in een plaetse der weyden:
Op de waterẽ der refectiẽ of laessenisse heeft hy my
gevoet/eñ heeft verwandelt oft beruert: mijn siel en
wilt u seluen niet deylen in tween/ met de werelt/eñ
met Christo/Ghy en moecht niet dienẽ twe Heeren

daer en is geē geselschap of gemeynschap God met-
een duyuel/ hy en ontfanct den gheuen niet die niet
beyde knien hinct/hy en spouwet den genen niet wt
die heet of cout zijn/maer die laeu zijn:Godt is een
eenich ende reyn liefhebber der sielen. Hy wil dat al
heel besittē dat hy met zijn bloet verlost heeft Hy en
wil niet lydē dat geselschap des duyuels/ den welc-
ken hy eens met zijn doot verwonnen heeft. Twee
wegen zijnderalleen een door den dienste der begeer-
ten/eñ die leyt totter doot: Die ander door steruin-
des vleesch/eñ die leyt totten leuen Waerom twij-
felt ghy?daer en is genen derdē wech/ghy moet een
van dese twee aengaen/of ghy wilt of niet en wilt.
Al die geen die tot Christum willen comen de moetē
gaen door den nauwen wech door welcken weynich
menschē wandelen. Maer dese wech heeft Christus
selfs getreden/eñ alle die geen die God behaget heb-
ben van dat begin der werelt hebbē dien wech oock
getredē het is van node dat ghy gecruyst sult wordē
der werelt met Christo/wildy anders met Christo
leuen. Wat willenwy onbequame menschē met ons
seluen smekē/ wat willen wy ons in alsulcken gro-
ten saecke latē dunckē/die een seyt. Ic en bē geē clerc
ic ben een weerlijc man/ic moet die werelt gebruyc-
ken:die ander denct/Al ben ick een priester/ic en ben
geen Moninc/laet hem sorgē eñ toesien:die Moninc
vindet ooc waermede dat hy hem ontschuldicht/seg
gende: Ic ben wel so goedē Moninc als die of die is
Die ander seyt: Ic ben noch een jongelinc/ic bē van
groot geslacht/ic ben rijc/ic ben een houelinc:off ick
ben een Prince dat God zijn Apostelen heuet gebo-
den/dat en roert my niet. O onsalige mensche/en be-

oortet v niet toe/dat ghy sult mogē leuē in Christo
zijt ghy in die werelt/so en sidy in Christo niet Ist
ake dat ghy hiet die werelt te wesē dē hemel de aer-
e dat water eñ die lucht/ so en isser niemāt of hy is
n die werelt. Mer ist sake dat ghy eergierichept wel
ustichept/begeerlijchept/onsuuerhz/ de werelt hiet
e wesē eñ zijt ghy also in de werelt so en zijt ghy geē
Christē mensche. Wāt Christus heeft tot alle men-
schen geseyt. Die zijn cruys niet op en buert eñ zijn
voetstappē niet na en volcht die en is hē niet waer-
dich dat vleesch te steruē met Christo en hoort v dat
niet toe te leuen na sinen geest eñ die werelt gecruyst
te worden/na Gods geboden te leuē/ wordē begra-
uen met Christo/weder op te staen in glorien/en be-
hoort dat niet tot v. Die ootmoedichept Christi die
die armoede/die verdruckinge de versmadinge/zijn
arbeydē/zijn droefnis eñ lijdē en behoort v dit niet
toe so en behoort v zijn rijc ooc niet toe: Wat is daer
vermetelre/dā te begerē gemeē loon mettē warach-
tigen Christē mensche/eñ te verleggē eñ te werpē/in
sommige ander menschē die arbeydē daermē mede
vercrijcht dat loon. Wat is daer vreemder eñ onbe-
stelder/dan te willen regneren met dat hooft Chri-
sto eñ daer niet mede te willen lijden Daerō en wilt
niet aensien wat ander luyden doen eñ en wilt v sel-
uen niet bedriegen v met haer te gelijcken Het is een
swaer dinck ende weynich geestelijcke personen be-
kent/die sonde te steruen die vleeschelijcken begeertē
te steruen eñ de werelt te steruē. Nochtās is dit een
gemeyn professie eñ belijdinge alder Christen men-
schē/wāt ghy hebt dat alle inden doopsel gesworen/
welcke beloftenisse alder godlicste eñ geestelijcste is.
Of

Of wy coningē zijn/rijc of arm wy moeten vergaen eñ verdoemt wesen/of wy moeten sonder wtnemin-ge gaen desen wech tot die salicheyt sullē wy anders wesen inwoonders des rijcx Christi Ist sake dat al-le menschen niet en arbeydē om te comē tot een vol-comen nauolginge Christi/nochtans moetē wy met handen / ende met voeten / eñ met alle naersticheyt daerom arbeyden. Want als voorgeseyt is/die men-sche die heeft dat meeste deel des Christē leuens die met eenen vasten moet opgeset heeft te worden een Christen mensche.

❡ Die derde reghel.

EN wilt v niet veruaren van dien wech des sa-licheyts/om dat sy schijnt scharp te wesen eñ en weest niet droeuich om dat wy moeten versakē die genoechte des werelts/eñ om dat wy eewelijck moeten strijden met drie veruaerlijcke vyanden als dat vleesch/die duyuel/eñ die werelt: waerom so aen merct dese derde regel. Alle dat geen dat v veruaren mach of v swaerlijcken voorstaen mach dat en wilt niet achten/want ist sake dat ghy versmaect die yde-le bespottinge eñ alle dinck naerstelijc aenmerct eñ door siet so sult ghy vernemen datter niet en is dan die wech Christi/die daer alleen een mensch leyt tot de salicheyt/noch geē bequamer/al en waerder ooc geen loon Wat manier van leuen soudet ghy mogē kiesen inde werelt daer geen ouervloedige droefnis/ eñ swaricheyt en is te lyden eñ te verdragē. Dat le-uen der hooftluyden wie en weet niet dattet is vol sorgen ende pijnlijcheden Wat onsalige eygendom moetmen daer dagelijcx lijdē eñ met wat sorchuoudicheyt

dicheyt

ichept staet te vercrijgen de gratie der princen Eñ
die isser die niet en weet dat die oorloghen der men-
schen vol verdriets eñ quaet zijn. Een coopmã wat
n doet hy/ of en lijt hy niet/ reysende door de Zee eñ
door bergen/ om te schouwẽ de armoede in die echte
staet hoe veel sorgen behoorẽ tot dat huysgesin wat
onsalichept eñ sorge dat in die echte staet is dat we-
ten die gene die dat ondersoecken. Het gemeen goet
te regeren/ hoe veel sorgen hoe veel arbeyts eñ wat
groter peryckel daer in is. Na wat staet dat ghy siet
ouer, al is groote sorge pijnlijchept/ eñ last. Dat leuẽ
der menschen is van hemseluen met onsprekelijcke
ongeuallichept belast/ also wel dẽ goedẽ als dẽ qua-
den alle dese ongeuallichedẽ sullen v comen tot ver-
dienste indien datse v vinden in die wech Christi eñ
ist sake datse v vinden inde wech des vyants/ so sult
ghyse doch moeten lijden met noch meerder last son
der eewige baet oft profijt. Alle die geen die die we-
relt dienen die begeren ten eersten veel jaren te leuẽ/
eñ si swerẽ eñ si zijn woest van sinnẽ eñ met een twij-
felachtige hoop arbeyden sy: om dit verganckelijck
aertsche goet te vercrijgen dat niet en is/ daer en is
geen eynde der onsalichept/ want hoe datmẽ langer
arbeyt/ hoe datmẽ moeylijcker arbeyt. Eñ dat wter
ste eynde van aldusdanigẽ benaude eñ verdrietelijc-
ken leuẽ dat is de eewige verdoemenisse: gaet nu eñ
wilt ontfangen in dit leuen de wech der duechden si
sal haer scherphept terstont verlaten/ eñ sal worden
sachter eñ genoechlijc int voortgaẽ door welcke mẽ
gaet met de alderseker ke hoope tot dat ouerste goet
En ist niet de alder wterste dwaesheyt/ lieuer te wil-
len met gelijcken arbeyt bereyden den eewigen doot
dan

dan dat onsterffelijcke leuē En dese doē seer dwaeslijcken/die daer verkiesen met grooté arbeyt te gaē tot den eewigen arbeyt dan met middelbaer arbeyt tot een onsterflicke ledicheyt. Waert by also datter veel meer arbeyts waer inden wech des goeden leuens dan des wereldts nochtans soo soude de hertdicheyt des arbeyts sachter worden door den hoope des loons nemmermeer en gebreect daer de godlike salvinghe die daer doet dat alle galle wort verwandelt in honich. In dit sterflijcke leuen volcht die een sorge die ander eñ die een droefheyt comt wt die ander noch daer en is geen vertoevinghe/noch rust eñ van buyten is arbeyt eñ bedructheyt eñ van binnen is noch veel meerder cranckheyt eñ alle dese maken bitter die salicheyt van welcken die quaede hebben beleden eñ hē seluen alte laet beclaecht int boeck der wijsheyt seggēde: wy zijn moede gewordē inde wech des boosheyts eñ der verderfnisse/ eñ wy hebbē gewandelt sware wegen/eñ den wech des Heeren hebben wy niet bekent. Wat isser swaerder eñ lelijcker dan te staen onder die eygendom van Egyptē. Wat isser droeuiger dan die gheuanckenisse van Babilonien. Wat isser onuerdrachlijcker dā onder Pharao eñ Nabuchodonosor te wesen: Hoort wat Christus hiet: beurt op v mijn ioc/eñ ghi sult rust vindē uwer sielen: want mijn iock is soet: ende mijn last is licht. In als/daer en gebreket geen genoechlijcheyt/daer een vrije conscientie is. Ende daer is altijt onsalicheyt daer eē onsalige conscientie pijnicht. Dit moet ghy vastelijc gelouen/eñ ist sake dat ghy twijfelt, so vraget eñ neemt raet vanden genē/ die daer bekeert zijn tot Christum van dat middel van Babilonien/

ñ ghy sult ỽnemen door haer ondersoeckinge/dat-
er niet droeuiger noch moeplicker en is dan die son
de/eñ niet lichter eñ vrolijcker dan die deucht. Wilt
ouerdencken/ost mi waer gelijc loon eñ gelijcken ar-
bept/en waert dan niet veel begeerlijcker te strijden
onder de tekené Christi/dã onder de baniere des du-
uels? Eñ het is meer te verkiesen te werdẽ verdruct
met Christo/dan te leuen in alder wellust mettẽ du-
uel. Om Christum niet achter te laeten/so wilt aen-
merckẽ/wat loon dat die alder bedriechlicste eñ ver
vaerlicste viant geest eñ wat ỽganckelic loon dat hy
belooft/daer hy zijn dienaers mede bedriecht. Ende
als hy haer verganclijck goet verleent heuet/so neẽt
hy dat weder alst hem belieft op datse verliesen sul-
len dat geen dat sy ghewonnen hebben met meerder
droefinis/dan zijt met arbept vercregen hebben. Na
dat een coopman(ist sake dat hẽ dat auontuer mede
valt)door bedroch of door groten arbept eñ met vele
periculen / om te vergaderen tijtlijc goet/seer naer-
stich geweest is.wat heeft hy hẽseluẽ anders berept
dã een materie des onsalighen sorchuuldicheyts/in
dien dat hy dat behout.eñ het is hẽ grote pijn in diẽ
dat hy dat verliest. Eñ ist sake dattet auõtuer qua-
lick gelucket wat is hem anders dan hy wort twee-
mael onsalich want daer hy zijn hope ingeset hadde
en vercrijcht hy niet eñ ooc so ouerdenct hy met gro-
te pijn/dat hy te vergeefs gearbept heeft. Niemant
en arbeydt met een vaste moet om te comen tot een
schoet leuen / ost hy en vercrijchten. Ende alsoo
als Christus niet en mach werden bedrooghen / al-
soo en bedriecht hy oock niedt. Wilt oock ouer-
dencken als ghy vliet vande wereldt tot Christum/
dat

dat ghy dan niet achter en laet dat goet dat die we=
relt geeft/maer dat ghijt verandert in anderē goedē
die lustelijcke eñ beter zijn. Wie isser die daer niet en
wil verwandelen siluer om gout eñ keselinghen om
costelijcke stenen. Uwe vrienden wordē vertoornt/
maer wat is dat te achtē/wāt ghy sult ander vrien=
den vindē die v vriendelijcker zijn als ghy v wellu=
stichept derft/so sult ghy nochtans ander wellustic=
hept gebruyckē van binnen/die welc soeter/reynder
en sekerder is. Of ist sake dat ghy v tijtlijc goet ver=
mindert so sullen v aenwassen alsulcke rijcdōmē die
de motten niet en mogē verderuen/ noch die dieuen
niet mogen wech dragen. In dien dat ghy v seluen
daer toe stelt veracht te wordē van de werelt/so sult
ghy gepresen wordē van Christo/ ghy sult weynich
menschen behagen/maer den genē de daer beter zijn
dat lichaē wort mager:maer dat herte eñ die moet
worden geuoedet. Die blanchept eñ schoonhept des
lichaems verdorret/maer die schoonhept des hertē
blinct. Wildy aldus alle ding aenmerckē eñ doorsiē
so sulc ghy vernemē dat de werelt niet en is/of vals
goet is/daer geē baet of profijt af en comt: daer zijn
zōmige goedē diemē niet begerē en mach sonder son
de/maer besittē sonder sonde: als dese des volcx ver=
moeden/die gemeyn gonste des volcx gratie eñ tge=
bieden ouer tgemeyn volc/vriendē eñ eer: diemē van
duecht vercrijcht. Het geschiet gemeynlijck die daer
eerst soeckē dat rijc der hemelen/diē toeuallen al dat
ter voorschreuen is: welc God beloofi eñ ooc gegeuē
heeft dē coninc Salomō. Wāt dat auontuer volcht
dickwil na den genē die dat schouwē eñ vlien eñ het
vliet van den genen die dat soecken. Eñ wat datter
ghe=

[g]eschiet den genen die God liefhebben/dat en mach
[n]iet ongeluckich wesen/ dē welckē dat verlies wort
[v]erwandelt in haet/die straffingen in blijschap:ver-
[s]maethept in glorien/pijn in genoechte/droefhept in
[v]etichept/eñ quaet in goet. Wilt ghy noch twijfelē
[d]en wech der duechden aen te nemen/ende den wech
[d]uyuels te laten/daer alsulcke boose dingen niet by
[t]e gelijcken en zijn/gelijckerwijs:als God bydē duy
[u]el/die een hope by die ander/dat eē loon by dat an-
[d]er/die eenen arbept by die ander/ende Godts vro-
[l]ickhept by des duyuels vrolijckhept.

Die vierde reghel.

Op dat ghy met meerder/ ende sekerder voort
ganc sult mogen comen tot Christum/so is de-
se vierde regel van noode. Dat is/dat ghy ge-
[h]eel eñ al v leuen sult setten in Christo / tot wie ghy
[a]lle v wercken/al v arbept/al v ledichept eñ onledic-
[h]ept sult stellen. Eñ en wilt niet meynen dat Chri-
[st]us is eē ydele stemme/ maer dat hy is anders niet
[d]an liefte/simpelhept/lijdtsaemhepdt/reynichept eñ
[o]ytelijcken also als hy geleert heeft. Die duyuel en
[i]s anders niet te verstaen dan dat Christus lere eñ
[g]ebot tegen is/ want die hēseluē geest totter deucht
[d]ie reyst tot Christum/ende die gene die daer diendt
[d]ie sonde die wort des duyuels eygen/ waerom dat
[v] ooghe moet wesen simpel eñ onnosel eñ v lichaem
[s]al dan heel licht wesen het behoort alleen tot Chri-
[st]um als tot een eenich alder ouerste ghoet dat ghy
[n]iet en sult liefhebben/niet achten / niet begeeren dā
[C]hristum of om Christum. Eñ ghy en sult niet hatē
[n]och vreesen/noch vlijen/dan die lelichept der sondē

Eñ dã so wat dat ghy doet of ghy slaept/of waect/of
eet of drinct eñ ooc spelé/of recreatié/ ledichept(ende
noch stoutelijcker te seggen)sommighe lichte sonden
daer wy in vallen/als wy totter duecht haesten/het
sal v al geschien/eñ wesen tot een vermeerdinge der
verdiensté/maer ist sake dat v oge scalc is eñ siet el-
waerts dã tot Christũ so is ooc al dat ghy doet niet
allene onvruchtbaer/maer ooc schadelijc Want het
is sonde datmé een goet werc niet wel en doet Die
ghene haer haest om te comen totten rechten wech
des ouersté goets/die moet alle dat hé te voré coemt
verwerpen of verliesen op dat die uwen loop of v le-
uen behulpelijc mogen wesen/of niet hinderen/ van
dese is drierhande maniere sommige zijn quaet/ eñ
also lelijc dat sy niet eerlijc noch duechdelijc en mogé
wesen/als dese/te wreken v ongelijc/ of quade gonst
op v euen mensche te dragen Dese zijn altijt te ver-
smadé/eñ om geenrehande profijt of pijn aen te ne-
men Want daer en is niet/ dat een goet man meer
mach quetsen/dan die lelijchept der sonden Hier te-
gen zijn sommige so eerlijcké eñ duechdelijcké so dat
sy geen sonde en mogé wesen. Als goede gonst te heb
ben tot alle menschen/uwe vrient te helpen met eer-
lijcke redené/die sonden haten verblinden int goede
eñ in goedertieren woordé ende wercken Noch zijn
daer sommighe die houden dat midel:als sterchept/
schoonhept/ gedaente/ cracht welsprekenhenhept/
geleertept eñ deser gelijcke. Van dese derde maniere
en salmen niet begeré om haer selué oft ghy en sulkse
niet aennemen dan als sy tot profijt/ende daet mo-
gen wesen tot den wech der salichept Dese middelé
en helpé noch en schadé dé gené niet die tot Christũ
gaen

ſiẽ maer men ſalſe verkieſe of verſmaden na haer
genepchlijchept. Als geleerthept brenget meer hul-
e tot een goet leuen dan ſchoonhept/oft cracht des
chaems of rijcdõ Eñ hoewel alle geleerthept pro-
ijtelijc mach weſen tot Chriſtum/nochtans bewijſt
e een veel naerder wech dan de ander van dat: eñ
eſer middelẽ ſo ſuldy waerderen wat dat v nut is/
i wat v ſchadelijc is. Hebt ghy die leeringe lief om
Chriſtũ: ſo doet ghy wel/maer hebdy die daerõ lieff
p dat ghy veel moecht wetẽ/ ſo blijft ghy ſtaẽ daer
behoort af op te climmẽ Iſt ſake dat ghy daerom
e leeringe begeert: op dat ghy door haer hulpe per-
ect eñ claerlijc moecht ſien Chriſtũ/die daer ſchulen
e is onder die heymelicke ſchrifte eñ na dat doorſiẽ
er ſchriftueren: hebdy dan liefde/eñ na die kenniſſe
n liefdẽ een ander mede leert: als ghy die leeringhe
lſo gebruycket ſo wilt v daer toe ſchickẽ. Duncket
goet/eñ tot v ſalichept bequaem/veel ſchriftueren
ñ heymelijchedẽ te leſen/ſo moechdy v ſeluẽ daer in
effenen. Maer iſt ſake dat ghy vreeſt datſe v meer
chade ſal doen dan baet ſo wilt v ſeluen weder kerẽ
ot onſen eerſte reghel (dat is) dat ghy v ſeluen kent.
et is beter min te weten eñ meer lief te hebbẽ/ dan
neer te weten eñ min lief te hebben. Aldus hout die
eleerthept int middel Noch zijn daer ander als ge-
ontheyt goet verſtãt wel ſprekenthept/ſchoonhept/
racht dingnitept beueel geluc/goede faem/ geſlach-
en/vriendẽ/wijf/eñ kinderen. Deſe na dat ſy v pro-
itelijck zijn tot die duecht daer na ſult ghy die ghe-
ruyckẽ eñ of wy deſe hebbẽ of niet wy en ſullẽ daer
m onſe loop tot die duecht niet achterlaeten Hebt
hy gelt ende ſtaet v dat teghen om tot een goet le-

 uen

nen te comen soo wilt dat verdeelen eñ wilt v seluen
vrienden maki van die schat des boosheyts. Ist nu
dat ghy vreest dat verlies van een goede conscientie/
so werpt van v dat schadelicke winsel. Dit sal v lich
telijck te doen wesen in dien dat ghy v went/niet te
achten/dat geen dat van buyten is (dat is) dat geen
dat niet en behoort totten binnenste mensche. Ende
dan sal v gheschien dat ghy v seluen niet en sult ver-
heffen als ghy dese goeden hebt eñ ghy en sult gheen
pijne noch verdriet in v hert hebben alsoo ghyse niet
en hebt/oft als ghyse verliest/want ghy sult al v sa-
lichept setten alleen in Christo. Ist saecke dat ghyse
vercrijcht sonder v toe doen of arbeyt/so wilt so veel
te sorchuuldiger wesen eñ niet te vryer/ ouerleggen-
de datse v gegeuen zijn van God tot een materie der
vermeerderinge oft volbrẽginge der deuchdẽ/ maer
sy zijn nochtans seer periculoos. Ist saecke dat ghy
quaet vermoeden hebt in v ghoet auontuer soo ver-
smaet dat/op dat ghy so veel te geringe moget comẽ
tot dat eewige goet. Alle die gene die gelt met sorch-
uuldichept des verstants begeeren eñ setten daer in
die toeulucht haers leuens / meynende dat sy salich
zijn also lange als sy dat hebben eñ die henseluẽ on-
salich heten te wesen als sy dat verliesen/dese hebbẽ
henseluen een eygen God versiert eñ gemaect. Ghy
hebt dat gelt gelijc met Christo / in dien dattet v sa-
lich oft onsalich mach maken. Al dat ick geseyt heb
van dat gelt/dat suldy ooc verstaen van die werelt-
lijcke eer/genoechten/gesonthept/ eñ ooc van dat le-
uen. Met alsulcke neerstichept moeten wy arbeydi
om te comen tot Christum dat wy die voorgenoem
de dingen niet grotelijcken en sullen achten als wy
se hebben

hebben/oft als wijse verliesen/want de tijt cort is
n als die apostel seyt. Die gene die dese werelt ge-
uycken/dat sy wesen sullē of sy die niet en gebruyc
Alduſdanigē hert eñ leuen der menschē sal die we
lt begeeren als sot eñ dul. Nochtans door dese ee-
ge sotticheyt begeert ons God salich te maken eñ
at sot is voor God dat is wijs voor den menschē/
aldusdanige maniere sult ghy v wercken onder-
ecken. Doet ghy een ambacht/ghy doet wel indiē
at ghy dat doet sonder bedroch op dat ghy moecht
oeden v huysgesin/waer toe voet ghy v huysgesin/
p dat sy mogen een recht Christen leuen leyden/so
uwen arbeyt goet. Als ghy vast na die gedaente/
ist een ghoet werck/Maer waerom vast ghy/om
at ghy den cost sult sparen/ of dat ghy geestelijcker
ult schijnen so is v ooge schalc. Of vast ghy om dat
hy niet siec en sult worden/waerom vreest ghy siec
n/om datse v beroouen sullen van die gewoonten
es wellusticheyts so is v oge sondich. Ghy wilt ge-
nt wesen om bequaem te wesen te leeren eñ te stu-
eren/waerō studeert ghy/ om dat ghy eē bisschop/
omproost/deken/canoninc/of een ander geestelijck
elaet sult worden. Met wat menige begeert ghy
ese dingniteyten op dat in v seluen moget leuen eñ
iet in Christo/so dwaelt ghy seer/eñ in al v studerē
is geen verdienst. Ghy neemt spijse op dat v lich-
em sterc sal wesen/doet ghy dat om dat ghy de hey-
ge schrift sult mogen lesen/eñ in heylighe wercken
aken/so doet ghy wel. Maer zijt ghy sorchuuldich
an gesontheyt/op dat ghy niet lelijcker eu sult wor
en/eñ dat ghy in wellusten niet en soudet moghen
ebruycken/so zijt ghy verre van Christo/makende

v seluen een ander God. ¶ Daer zijn sommige menschen/de sommige heyligen eerē met sonderlinge sacrificien/eñ dienste. Die een die groet alle dage sinte Christoffel/maer anders niet dan als hy zijn beelde siet Waerom is dat. Daerom want sy vermoeden eñ geloué dat sy van dien dage niet en sullen mogen steruē quader doot. Een ander anbidt sinte Rochus want hy gelooft dat hy verdrijuē sal de quade siecte van zijn lichaem Die ander leest sinte Barbara oft S. Joris sonderlinge ghebedekens op dat sy niet en sullen comen in die handen der vyanden. Die ander vast S. Appolonia/ op dat zijn tanden niet sweeren en sullen. Die ander gaet om te visiteren dat beelde van S. Job/op dat sy geen rude noch pockē en sullen crijgen. Die sommighe geuen een deel van haer winst den armen op dat haer comenschap in die zee niet en sal vergaē. Men onsteect S. Jeroē een caerse op dat sy haer verloren goet weder mogen crijgen. Na dese maniere/also veel sakē als wy vresen of begeren/so veel Goden maken wy ons seluen/ Voort so heeft elck lant zijnen verscheyden heylich. Want S. Pauwels is in Vrancrijc/ dat is S. Jeroen in Hollāt. Noch sinte Jacob of sint Jan en wordē niet ouer al gelijc geert maer in de eē plaetse meer dan in die ander/ist sake dat dese geschien om te hebben gesontheyt des lichaems/of om te schouwē schade des tijtlickē goets so en zijn si niet verdienstelijckē/noch en behorē niet tot Cristū/maer sy zijn gelijc dat quade geloof der heydenen/ die hier voormaels loofden Hercules dat thiende deel van haer goet/ op dat sy soudē mogē rijc wordē eñ Esculapio enē haē op dat si soudē gesont wordē eñ dē Necker eenē stier op dat sy sou-

soudē geluc hebben ter Zee. Die namen zijn ver-
andelt maer dat eynde is alsulcke Christenen/ eñ
eydenē gemeyn Ghy bidt Godt dat ghy niet gerin
en sult steruen eñ ghy en bidt niet dat hy v beter
erstāt wilt verlenē/op dat in wat plaetse dat v die
dot ouer soude mogē comen/dat hy v bereyt soude
mogē vindē. Ghy en denct v leuē niet te beterē Eñ
hy bidt Godt dat ghy niet steruē en sult wat bidt
hy anders dā v verderffenisse Ghy bidt om gesont
eyt/eñ ghy mis bruyct v gesonthept en wordē dā v
oede werckē niet boos eñ sondich Hier tegen sullen
mmige die geestelijc heten haer winninge eñ profijt
ggen te wesen barmhertichept eñ die verleydē die
ertē der onnoselre menschen door sommige gebene
ijdinge/dienende haren buyc eñ niet Christo Eñ si
ullē ooc seggē: Wilt ghy verbiedē dat aenbiddē der
eyligē door welcke God geeert wort Die gene die
it doen met een simpel wanghelooff/ eñ ydel geeste-
ichept/die en sondigen also seer niet noch en zijn al-
o seer niet te straffen als die geen die volghen haer
ogen baet eñ predikē of groot maken dat geen dat
ie H. Kercke nauwelijc toelaet voor dat ouerste eñ
olcomenste goet/eñ sy vermeerderē ouermits haer
rofijt die onwetenthept des volcr/ welck niet ghe-
eel te versmaden is/maer ten staet niet te lijdē dat
y achten dat minste dat meeste te wesen/het is loof-
ijck dat ghy begeert van sinte Rochus gesont leuen
ndien dat ghy dat daer toe stelt eñ heylich maeckt
seluen in Christo/Maer het is veel looflijcker dat-
men anders niet en bidt dan die lieffde der duech-
den moet wassen/ ende die haet der sonden. Van te
euen ende te steruen salmen setten in Gods handen

ende seggen met sinte Pauwels. Of wy leuen of wy steruen/den Heere leuen en steruen wy. Eñ dat is eē volcomenheyt/begeeren ontbonden te zijn eñ te wesen met Christo / eñ dat wy setten onse vreuchde eñ vrolijckheyt/in siecten/in schade/ eñ in ander quade auontuere/eñ met alsulcke maniere waerdich ende gelijc te worden onse hooft Christo waerom dattet niet alte seer te straffen en is die also doen/maer seer schadelijc daer in te blijuen/ende ick arbeyde om der menschen crancheyt mocht wordē toegelaten of ver dragen/maer voor dese voorschreuen regel wort een beter eñ sekerder wech gewesen na S. Pauwels leringe. Ist saecke dat ghy stelt al v wercken eñ neerstichept tot dese regel/ eñ dat ghy niet en blijft staen in middelbare wercken/maer altijt voortgaet so lāge tot dat ghy moget comen tot Christum so en suldy niet moghen dwaelen vanden wech/ noch en sult niet moghen doen in v leuen/noch lijden/of ten sal v altemael in verdienste wesen.

Die vijfde reghel.

OM meer verstants van die voorschreuen regel te hebben/so is van node dese vijfde reghel/op dat ghy daer in alleen moget setten een volcomen goet leuen. Ist saecke dat ghy altijt arbeyt om volcomenre te worden/eñ treck v seluen so verre alst mogelic is van alle dat geē dat sienlic is/die almeest onvolmaect eñ middelbaer zijn/om also te comē tot dat geen dat onsienlijc is als hier voor geseyt is na die deylinge der menschen. Dit gebot is seer vā noode te weten/want door haer versuymenis of onwetenschap veel Christen menschen meynende dat sy

goet

met zijn/maer zijn ydel eñ wangeloouich/eñ behal-
en den Christelijcken naem die sy hebben/so zijn sy
weynich verscheyden van die afgoderie der heydenẽ
Daerom wy moeten ymagineren eñ ouerleggen te
desen twee wereldẽ. Die een die alleen verstandelijc
is/die ander is dese sienlijcke werelt. Die verstande
lijcke diemen heet die engelsche werelt/ is dẽ hemel/
daer Godt met zijn salige sielen is/ eñ die sienlijcke
is de rondtheyt des hemels/met dat firmament/eñ
dat daer in onthouden is. Die mensche is die derde
werelt/deel hebbende van beyden/sienlijc nadẽ lich-
aem eñ onsienlijc na der sielẽ. Eñ wãt wy pelgrims
zijn in dese sienlijcke werelt/so ist van noode dat wy
nergens en rustẽ/maer wat onse sinnen te vorẽ coẽt
dat wy dat met een bequaẽ gelijckenisse willẽ stellen
tot die werelt der engelen/ of dat meer van node is/
tot de werelt der sielen. Dat gene dat die sonne doet
hier in dese sienlijcke werelt dat doet God in die ver
standelijcke werelt eñ in v deel dat dien gelijc is/dat
is/inden geest. Dat die mane hier doet/dat betekent
ons inde onsienlijcke werelt die scharen der engelen/
eñ der saliger sielen diemen heet die triumpherende
kercke eñ dat werckt in v die heylige geest. Wat die
ouerste rechter der werelt doet/in die werelt die on-
der haer is/dat doet god in v siel. Die sonne gaet op
eñ gaet neder/sy maeckt hetten/sy tempert sy leuen-
dich maect sy voortbrengt/sy rijp maect/ sy treckt nae
haer/sy maect dunne/sy maect hert/sy maect weeck
sy maect claer weder/sy verlicht/eñ verblijt. Daerõ
wat ghy in dese sienlijcke werelt / eñ in v lichaẽ siet/
wilt dat keeren tot God eñ tot v siel. Eñ het sal ge-
schien/dat al tgene dat v te vorẽ comet/ dat sal v we

sen een oorsaeck des volcomē leuens. Gelijck als die sonne genoechlick is dē vleeschelijckē ooge also dick sy haer sienlijc met een nieu licht openbaert soo wilt terstont ouerdencken wat groote ghenuecht wesen moet des hemelscher scharē dē welckē altijt op gaet de eewige sonne eñ nemmermeer neder en gaet Hoe groot is die blijschap der reynder hertē/welc Gods licht door schijnt/door die vermaninghe der sienlijcker creatueren so wilt gedenckē die woordē Pauli/ die daer seyt dat van die duysternisse schijnt eē licht eñ dat sal lichten in v hart tot een verlichtinge der wijsheyt eñ der liefdē Gods/in dat aengesicht Christi Jesu. Ondersoect die H. schrift eñ ghy sult in veel plaetsen vindē dat de gratie des heyligē geests wort geleken by dat licht/ist sake dat v die nacht duncket duyster eñ droeuich te wesen soo ouerdenckt hoe die siel verduystert wesende door die sonden/ verlaeten is van dat hemelsche licht. Eñ ist sake dat ghy wat vandē nacht in v vint: so bidt dat v moet opgaē die zōne der rechtueerdicheyt Aldus verstaet dat die on sienlijcke dingē alsulcx zijn dat dese sienlijcke dingen by haer te gelijkē/nauwelijc schimmē en zijn/bewijsende onse oogē een cleyn ghelijckenis. Voort/al dat geē dat lichamelijckē is dat begerē onse sinnē/ of sy versmadent. Hoe veel te meer sal die geest dā lief hebbē of hatē. Een schoone gedaente des lichaems behaget dē oogē/dan wilt ooc ouerdenckē hoe eerlijc/ dat is een schoon gedaente des siels. Een misnaect aensichts is ongenoechlic/so wilt gedenckē hoe hatelijc dat is een hert besmet met sonden. Alsoo heeft ooc die siel haer schoonheyt/ daer sy Godt mede behaecht/eñ misnaectheyt daer sy dē duyuel mede behaecht

hecht. Soo is oock int lichaem ionchept/outhept/
ercte/gesonthept/die doot/dat leuen/armoede/rijck
om wellust/droefinis/orlooch/ vreese/spijse/ ende al
atmen geuoelt inden lichaem dat salmen oock ver-
aen in die siele. Daerom is die rechte wech om te
comen tot een perfeckt ende volnaeckt leuen dat
ghy v seluen altemet went tottet goet ende v aftrect
an dat geen dat niet is. Want sommighe gelijcken
e wesen dat sy niet en zijn als wellust / eere des we-
elts/ ende sommige vergaen ende comen haestelijc-
kē tot niet/daerom/laet ons ons seluen daertoe ghe-
en tot dat gheen dat warachtelijck onwandelbaer
nde reyn is. Dit heeft die groote Philosooph So-
crates wel geweten/die seyde/dat die siele salichlijck
erscheptwten lichaem/die eerst/door Philosophie
f goede leringe/ naerstelijckē die doot ouergedocht
eeft/eñ lange daer te voren/ door versmadinge der
ijtlijcker goedē eñ liefste eñ begeerlijchept der geeste
ijcker goedē heinseluē/also gewent heeft alleens off
y wtē lichame waer. Noch anders en is dat cruys
iet tot welcke Godt ons roept/ noch anders geen
doot met welcke de Apostel Paulus seydt dat wy
mede steruen sullen met Christo. Ende ghelijck die
Propheet seyt. Want om v worden wy gedoot alle
daghe wy zijn ghearcht als slachschapen Ende dat
elfde beschrijft Paulus segghende: Soeckt die din-
ghen die bouen in den hemel zijn/ ende niet die aert-
sche ende smaeckt dat daer bouen is : Dat is be-
ter/ dan bemoept te wesen met dese lichaemelijcke
dinghen / ende laet ons worden als onbeuoelijck/
op dat wy soo veel te bedt moghen smaecken en-
de vernemen dat gheen dat totten Gheest behoort.
ende

Eñ hoe dat wy onwijser wordē in dat geen dat lich amelijcken is so veel meer sullen wy warachtelicker van binnen beginnen te leuen/eñ van buyten nun le uen. Jc salt v noch opentlijcker seggen. Hoe dat ons meer bekent is dat eeuwich is so veel te min sal ons bewegen dat verganckelijc. Hoe dat wy meer begin nen te sien dat warachtich is soo veel te meer sullen wy verachten dat niet dan eē schimme is. Daerom sullen wi altijt dese regel voor oogen hebben dat wy niet en sullen blijuen staen in dat geen dat lichame-lijck is maer wy sullen daer van opstaen eñ gaen al-tijt voort tot die liefte der geestelijcker dingen/ende beginnen te versmaeden dat sienlijck is/eñ begeeren dat onsienlijc is. Die sieckte des lichaems sal v seer verdraechlijc wesen te lijden als ghyse ouerdenct te wesen een remedie of ghesontheyt des siels. Eñ ghy sult min sorchuuldich wesen om die gesontheyt des lichaems in dien dat ghy alle uwe neerstichept daer toe stelt om te bescherinen die gesontheyt des siels. Die doot des lichaems maekent veruaert/hoe veel te meer staet ons te vreesen die doot des siels. Ghy veruaert v van dat sienlijck fenijn dat den lichaem schadelic is hoe veel te meer sullen wy vreesen dat fe-nijn dat die siel doot. Ghy wort veruaert eñ bleeck vreesende dat v die blixē sal slaen die daer wt de wolc ken blicket hoe veel te meer is te vreesen dat op ons niet en moet comen die onsienlijcke blixē des godlic-ken tooms/seggende. Gaet ghy vermaledide in dat eewige vier. Jst sake dat v wel behaecht die schoon-heit des lichaēs/waerō en begeert ghy niet meer de schoōhept der sielē. Eñ wildy setten uwe liefte tot de schoonhept die eewich onuerganckelijc eñ hemels is

so sult-

sult ghy matigen die liefte die lichamelic eñ tijdtlic
/Ghy bidt dattet regenen sal op dat v acker nadt
nach worden/het waer beter dat ghy naerstelic ba=
et dat hy v hert nat maecken wilde/ op dattet niet
nvruchtbaer en wort van die wassingen der deuch
en. Ghy hebt grote sorge op dat ghy die schade des
ytlijcken goets weder vercrijgen eñ verhaelen mo=
et/veel meer staet te verhaelen die schade des siels.
Ghy voorsiet v met tijtlijc goet tegen de outheyt op
at v lichaem geen gebrec en sal hebben ende ghy en
raget niet noch en hebt geen sorge wat v siel sal ge=
eken. Daerom sullen wy in al dat gheen dat onse
innen dagelijcx te voren coemt/ende die onse sinnen
eranderen/als hope vreese liefte/haet/pijn/eñ wel=
ust/doen/als daer voor geseit is. Eñ also moetē wy
erstaen alle schriften die tot een simpele sinne ende
met grote verholentheyt des hemelijcker misteriē
e samen geset zijn/gelijc oft sy tsamen geset waeren
met een lichaem eñ een siel. Eñ dat heuet Godt also
genoecht/op dat ghy die simpele sin dat is/die letter
ult versmaden/eñ comen tot die heymelijcke miste=
rien des geestelijcheyts/ Want ist sake dat ghy son=
der geestelijc verstant leest dat Adās beelde gemaect
is geweest vander aerden/ eñ dat in hē geblaesen is
een siel eñ dat Eua wtgetogen is wt Adams ribbe/
eñ dat haer verboden was dat sy niet eten en soudē
van dat hout des leuens/of dat die serpēt heeft raet
gegeuen/of dat Godt heeft gewandelt in die locht/
of dat Adam/ eñ Eua schuylden/oft dat die Enghel
met eē sweert voor die duere des Paradijs bewaer=
de op dat die gene die daer wtgeworpen zijn niet en
sullen mogen wederom in comen. Cortelijcken alle

die

die historie van die makinge der werelt/ ist sake dat ghy anders niet en soect dan sy van buyten eñ na de letter luydē so zijnse anđs niet dan als die fabulē eñ versieringen der Heydenscher Poetē eñ Philosophē/ Eñ by auontuer sult ghy meer vruchts lesen in die fabulen der Poeten met alle gloria/ dat is/ met een duechdelijcke sinne verandert dā die vertellinge der helighen schriften indien dat ghy blijft staen op de letter. Want alsmen leest die fabulen der Gygantē/ die metten bergē wouden opclimmen te hemel/ende verdrijuende daer die goden dese en bedupt ons anders niet/dan dat wy niet en sullen vechten metten ghenen die inden hemel zijn/eñ oock dat wy ons abstineren sullen van alsulcke schriftuerē eñ studeringe die bouen v is/of daer v natuer niet toe geneycht en is maer ghy sult v seluen stellen eñ tot dat geen v geuen daer die natuer meest toegeneycht is(in diē dat se godlijc/eñ eerlijc zijn)Als/en wilt niet hylijken off die echten staet aennemen ist saecke dat v in reynicheyt te leuen uwer natueren of maniere bequamer is Eñ ooc en wilt v niet geuen tot die reynicheyt indien dat ghy bequamer zijt tot die echtschap Ist sake dat ghy leest die fabulen der vrouwē Circes dat sy met drancke verkeerde die menschen in veelderhande wilde beesten/dat leert ons anders niet/ dan gelijc menschen die daer leuen in haer wellusten/die worden dul eñ dwaes met dat fenijn der werelt: eñ die worden verwandelt in onredelijcke beeste. Oock dat Tantalus ende inde helle staende in dat water altijt dorst lijt/dat is dat alder onsalichste want sōmige hebbē groot tijtlijc goet eñ en deruen dat niet gebruyken. Eñ oock dat Sysiphus altijt omdraeyt

en grootē ſteen/dat betekent ons die ſware en on⸗
lige eergiericheyt. Iſt ſake dat Herculus arbeydē
ns vermane dat wy met eerlijcken arbeydt eñ met
adige onderſoeckinge ons ſeluē den hemel bereydē
llen/ſo leert ghy in een fabel/ dat ons de doctoren
i meeſters inder godheyt gebieden. Eñ iſt ſake dat
hy wilt leſen ſonder geeſtelijckē verſtande / datter
vee ongeboren kinderen vochtē in haers moeders
chaē/en dat de priuilegien des eerſten geboren om
ap of brij vercoſt wort/of de benedictie des vaders
iet bedroch te ontnemē/of dat Golyad ghedoot is
an Dauid met eē herders ſtoc/ of dat Sāpſon zijn
apr afgeſchorē was/wat onderſchept is daer in dā
ſt ghy leeſt de fabulē der poetē eñ wat onderſchept
daer in oft ghy leeſt de boecken der coningen ende
er rechters/of de hiſtorie Tity Liuij. of andē waer⸗
ike geſchiedē hiſtoriē/in diē dat ghy in een noch in
eydē niet aen en ſiet een ander verſtant/want in de
abulen eñ hiſtoriē vintmē veel de onſe leuē ſeer eer⸗
ick ende profitelijck zijn/ende in die Bybel zijnder
eel die ons ſeer onbehoorlijck zijn in haer ghedaen⸗
n/ ende oock onſen leuen ſeer ſchadelijcken/alſmen
ie alleen na die letter verſtaet als de grote moorda
ichept Dauids/eñ ooc zijn ouerſpel gherocht met
āſlacht eñ dat Sāpſon tot zijn Oderſniſſe beuinde
e heymelijke byſlapinghe van Loth met zijn twee
ochterē /eñ ontallijke veel diergelijcke/waerō dat⸗
t ſeer van node is eñ bequaē/ datmen inder ſchrif⸗
ueren(byſonder in dat oude teſtament)ſoeckē ſal de
erholentheyt des geeſts/verſmadende dat vleeſche⸗
ijck is/of de letter. Want nae dat ghy dat Hemels
root(dat is die ſchriftuere)inden mont ſteket/ daer
nae

na sult ghy daer smake in hebbē/ maer int ōdersoec
kē des heymelijckē eñ geestelijckē verstants eñ wilt
v eygen geuoelen niet volgen/ maer ghy sult v rede-
lijc verstant daer toe schicken om dat rechtelijck te
kennen/want dat is een sonderlinghe const/welcke
ons leert Dionisius in dat boec der godlijcker nae-
men/eñ ooc Augustinus in dat boec van die Christe
lijcke leeringhe. Sinte Pauwels na Christum/heeft
ons aldermeest geopent sommige fonteynē der hey-
liger schriftueren/eñ oock veel verborgentheden der
heymelijcker eñ geestelijcker verstanden/ eñ ist sake
dat ghy niet en moghet comen tot dat verstant des
geestelijcken sins / so moget ghy nochtans dencken
datter wat sonderlijcx onder schuylt dat nochtans
beter is onbekent achter te latē/dan in die letter die
daer dootslaet te rusten/eñ dat niet alleen in dat ou-
de Testament maer ooc in dat nieuwe/ wāt dat E-
uangelie heeft ooc zijn vleesch eñ zijnen geest/wāt al
is dat cleet getogen van Moyses aensicht/nochtans
seyt S. Pauwels dat hy niet en siet dan door eē spie
gel of bysprake. Eñ Christus seyt ooc/dat vleesch en
baet niet/maer de geest is die leuēdich maect/eñ als
Paulus seyt/so en baet dat niet / maer is ooc doot-
lijc/ist datment niet en stelt naden geest/ nochtās is
dat vleesch daer mit toe/ want het leyt onse crācheit
als vā trappe tot trappe tottē geest. Dat lichaē sou
der geest en mach niet int wesen blijuen/eñ die geest
en behoeft dat lichaem niet. Eñ als Christus seyt/so
groten dinc is die geest dat hy alleē leuēdich maect
Daerom suldy dit hier tot uwe leere hebbē/dat ghy
in alle schriften eñ in al uwe wercken sult aensiē dē
geest/eñ niet dat vleesch. Eñ in dien dat wy dat on
der-

ersoecken/so ſullen wy vindē/dat dat alleen is dat
jene daer ons toe roepen bysonderlinge/ onder die
rophcten/Esayas/eñ onder die Apostelē. Paulus
e ons meeſt in alle zijn Epiſtolen te kennen gheeft
at wy niet betrouwen en ſullen inden vleeſch ende
attet in die geeſt is/leuē/vryhept/ licht verkieſinge
i die begeerlijcke vruehtē die hy vertelt. Hy condā-
eert eñ verſmaet ouer al dat vleeſch. Aenmerct/eñ
yy ſult vinden dat Christus ooc dat ſelfde ghebiet/
s hy ſeyde datmē den Eſel wt den putte ſoude ha-
n/eñ in die blinde ſiende te makē/in die ſamē wrij-
inge der aderen of des korens/eñ van dat die diſci-
ulen die handen niet en wiesschen indewerſchappē
er ſondaren: bydie ghelijckeniſſe vandē Phariſeus
i den Publicaen/int vaſten in die broeders na den
eeſch/inde glorie der Jodē dat ſy hem ſeyden kin-
eren Abrahe te weſen/in die ghiſten te offerē/in die
ebeden/in breede bordeñ der Joden/ eñ in veel dier
elijcke plaetſē verſmaet hy dat vleeſch ofte leuens
ets/eñ dat wangeloof der geenre die liever woudē
oden weſen int openbaer dan int heymelijc Ende
s hy ſeyde dat Samaritaenſche vrouken: Wijf ge-
oft mi want de ure is gecomē dat ghy niet en ſult
enbidden in deſen berch noch te Jeruſalē/maer de
re is gecomē: eñ is nu dat die warachtige aenbid-
ers ſullen aenbidden den Vader inden geeſt eñ in-
er waerheyt/Want die vader ſoeckt alſulcke men-
ſhen die hem alſo aenbidden. Dien geeſt is God eñ
ie hē willen aenbidden moeten aenbiddē indē geeſt
i in die waerh3. Dat ſelfde heeft ons Chriſtus ooc
n kennen gegeuen in dat werc eñ mirakel als hy in
r bruploſt dat water des couden eñ onſmakelijckē

letters/heeft verwandelt in de wijn des geest tot eē versmadinghe ons vleeschelijcken leuens dronckē makende onse geestelijcke siele. Eñ en wilt dat niet groot achten dat Christus al versmaet heeft dat hier buytē geschreuen staet maer hy heeft ooc versmaet dat eten zijns vlees/eñ die dranc zijns bloets indien datmen dat niet geestelijck en ontfanct Tot wat menschen meynt ghy/heeft Christus ghesept. Dat vleesch en baet niet het is die gheest die leuendich maeckt/tot den ghenen die dat Euangelie om haer hals hangen/of die meynen dat sy vrij zijn van alle quaet om dat sy een gouden of coperen Cruyce om haren hals hanghen die daer vermoeden te wesen geestelijckheyt/maer tot den geen die hy te kennē geeft die mysterien ende geestelijckheden hoe datmen zijn lichaem ontfangen sal/ Is dat lichaem Christi niet profitelijck alsmen dat alleen nae den vleesche ontfanct/ia schadelijck den genen die dat niet geestelijck ontfangen/wat ist dan dat wy in andere vleeschelijcke wercken betrouwen/of ten sy dat die geest daer by is/ghy doet alle dage misse/ende ghy leeft v seluen/eñ ghy laet v duncken dat die ghebreken ws naesten v niet toe en hooren/so moget ghy vastelijck weten dat ghy noch zijt int vleesch des sacraments. Maer ist dien dat als ghy misse doet/vnaerstichz eñ verstant daer toe geeft wat de ontfanckenisse beteekent te weten/v geest met de geest Christi/v lichaem met dat lichaem Christi vereenicht te werden eñ te wesen een leuendich lit der hepligher kercken eñ ist sake dat ghy geen dinc lief en hebt dan in Christo eñ dat ghy vermoet dat al uwe goedē den menschē gemeyn zijn eñ dat ghy v bedroeuet in alle die schaden

wes euen menschës so moghet ghy dan misse doen
met een goede vruchte/wāt dat is dan geestelijcken.
Ist sake dat ghy eenich sins in v Christū geuoelt/eñ
at hy in v getransfigureert eñ verandert wort eñ
hy begint v seluē altijt min eñ min te leuen/so wilt
ancbaer wesen den geeste die daer alleen leuendich
naect. Daer zijn veel menschen die plëghen te tellen
oe veel dagen sy misse gedaen of ghehoort hebben/
aer mede meynende groot goet te doē/alleleens of
niet meer schuldich en waren Christo te dienen eñ
aende wt de kercke so keren sy weder tot haer oude
ewoonlijcke leuen Tis te prijsen dat sy aennemen
ie goedertieren wercken van buyten maer dat sy
aer in blijuē staen/dat en is niet te prijsen wāt ghy
noet in v volbrengē dat daer gepresenteert eñ bete-
ent wort/want daer wort betekent die doot Chri-
i. Ondersoect v seluen van binnen/ hoe na dat ghy
ie werelt gestoruē zijt. Eñ beuint ghi dan dat noch
i v zijn toornicheyt/eergiericheyt/wellust/ haet off
ancheyt/al stont ghy opten Outaer misse doende/
i zijt ghy nochtans verre van dat geen dat heylich
s. Christus is gedodet om uwen wille/so wilt oock
ootslaen al v ghewoonlijcke sonden/ eñ wilt v al
eel offeren den genen die voor v hemseluē geoffert
eeft zijnen Vader Ist saecke dat ghy dit wel ouer-
enct eñ nochtans betrout in God/so sal God hatē
we offerhāde/eñ v vette groue geestelijcheyt. Ghy
it ghedoopt/en wilt daerom niet vermoeden dat
hy een Christē mensche zijt wāt v hert/eñ v verstā-
elijcke redelijckz en smaect niet dan die werelt. Int
penbaer zijt eñ hiet ghy een Christē mensche eñ int
eymelijck zijt ghy quader dan een heydē/waerom

hebt ghy in v lichaem dat Sacrament Christi/ende ghy derft eñ en hebt niet sinẽ geest Wat lept daer an dat v lichaẽ gewasschẽ eñ dat v hert blijft beulect eñ ooc dattet vleesch gesoutẽ is eñ thert blijft ongesonten dat lichaẽ wort gesalst/eñ v hert blijft ongesalst Maer in dien dat ghy nu zijt begrauen van binnen met Christo eñ ghy denct nu met gantscher hertẽ te wanderẽ in die nieuwichept des leuens so machmẽ v kennen te wesen een Christen mensche Wat baet v dat ghy met gewijt water nat gemaect wort in dien dat ghy niet al heel en repnicht die binnenste vuulichept des herten. Ghy eert die hepligen/eñ het dunct v goet dat ghy aentast haer reliquien of gebeenten/ maer ghy versmaet dat alderbeste dat sy achter gelaten hebben als haer exempelen des repnẽ leuens Daer en is geen eere of offerhande dancbaerlijcker onser lieuer vrouwen Maria dan dat ghy nauolcht haer ootmoedichept. Eñ daeren is geẽ geestelijchept so bequaẽ eñ dancbaer den hepligẽ/als dat ghy arbept om te leuen na haer duechdẽ Wilt ghi vriendelijc wesen of behagen S. Peter so nauolget zijn geloof eñ wildy oock dancbaer wesen S. Pauwels so nauolget zijn liefde en ghy sult meer verdienẽ goets eñ profijts doẽ dan of ghy tweemael te Romẽ loopt Wilt ghy met die aldermeeste eere S. Franciscus dienen zijt ghy houeerdich zijt ghy ghierich zijt ghy hatich wilt hem so veel te goede dienen eñ wilt nae zijn exempel v hert repnigen van onsuyuer begeertẽ eñ wilt versmadẽ dat tijtlijc goet eñ weest naerstich om een repn hert te maken: laet achter uwẽ haet eñ kijuinge/eñ verwint dat quaet int goet so sal dat sint Franciscus achten voor meerder eeren dan of ghy

em hondert keersen ontsteket Ghy acht dat groot
at ghy moget begrauē wordē in eē graeuwe cappe
at cleet dat gelijc die doot is en sal geen profijt doē
n dien dat v leuē ongelijck is dat leuen des goeden
roeders. Hoewel dat dat exemplaer vā de hele goe-
ertierenheyt wort alder best begheert van Christo
ochtās ist saeck dat v die eere Christi welbehaecht
n zijn heyligē so moet ghy arbeyden om Christum
a te volgē in zijn heyligē/ eñ in alle sōderlingē hey-
gen eerstmale in v te verwandelen sonderlinge sou
en/ eñ sonderlinghe duechdē aen te nemen Indien
yp met alsulcker manieren de heyligen eert so en ist
iet te straffen dat ghy van buytē doet. Dat ghy be-
et die assche van S. Pauwels met groter eerwaer
ichept het en staet niet te straffen ist saeck dat hem
ekent is uwe Geestelijchept. In dien dat ghy eert
ijn stōme eñ dode assche/ eñ ghy vgeet/ eñ en achtet
iet zijn leuendige beelde datter noch smeert eñ leest
n zijn schriften/ verkeert is uwe geestelijchept Ghy
enbidt dat gebeente van S. Pauwels datter leydt
n die Casse eñ ghy en aenbidt niet zijn hert dat ver-
olen is in zijne schriftē Eñ ghy acht groot een stuc
ijns lichaems datmen door een glas mach sien eñ
hy en achtet niet die ghcheele siele Pauli die daer
penlijc blijct in zijn schriften. Ghy eert die asschen
er heyligen die somtijt gesont maken die lichamen
an haerder cranchept eñ ghy en acht niet die heyli-
e schrift/ daer by gesont worden die cranchedē der
ielen Die Christenen verwonderē van de miracu-
en die haer geschiet zijn hoe veel te meer behoorense
e achten eñ te ontfangen haer schriftuere op dat die
ene die gantsch eñ heel in God betrouwen hē ooch

bouen alle dinc leeren liefhebben Ghy eert dat beelt
des aensichts Christi/ dat van steen/ oft van hout
ghemaect/ of gheuerwet is. Veel meer beter is dat
ghy eert dat beeldt zijnre herten dat met conste des
heyligẽ geests in dat Euangelie wtgesproken wort.
Want gheen Schilder met een pinsele en figure of
gedaente des lichaems also maken mach als in dat
gebet een yeghelijcx beelde des herten verschijnt in
Christo. Eñ want hy is die alderouerste eenuoudic-
heyt eñ waerheyt/so en mach daer niet wesen eenich
onghelijcheyt tusschen dat godtlijcke herte eñ zijne
woorden eñ daer en is niet gelijcker den vader dan
de soon/des vaders woort/datter comet wt dat bin
nenste zijns herten. Also oock en isser niet ghelijcker
Christo dan dat woort Christi/datter comt van dat
binnenste zijns alderheylichste herte. Eñ dit beelt en
acht ghy noch en aenbidt ghy niet noch ghy en siet
daer na niet om met barmhertigen oogẽ/ noch ghy
en nemet niet ter hertẽ. Ghi hebt inde H. schriftuere
also machtige eñ heylige Reliquien Christi/ eñ dese
ōgeet ghy: soeckende de meer vreemt zijn. Eerwaer-
delijcken aensiet ghy die roe of dat lijnẽ cleet datmẽ
Christus aengedaen heeft/eñ al dromende leest ghy
die worden Christi: Ghy achtet seer goet/dat ghy in
v huys hebt een stucxkẽ van dat H. cruys nochtans
en ist daer niet by te gelijcken/als ghy moget dragẽ
die verholen geestelijcheyt des cruyces verholen in
v herte. Ist sake dat dese maken een geestelijc men-
sche wat isser dan gheestelijcker dan die Joden: die
welcke alderbooste eñ quaetste menschen hebbẽ met
haren oogen gesien Jesũ noch leuende in zijn vleesch
eñ hebben hem met haren ooren ghehoort: ende met
haer

naer handen aengetast. Als daer die salicheyt in soude wesen: so en soude daer niemāt saliger wesen dan Judas die daer Gods mont gecust heeft Eñ aldus so verstaet ghy nu wel/dat dat vleesch sonder gheest niet en baet noch profijt en heeft/eñ het en soude ooc Maria der moeder Gods niet gebaet hebben dat sy Christum van haer eygen vleesch gebaert hadde ten waer sake dat sy ontfangen hadde zijnen geest met haren geest. Dit is seer groot: maer hoort dat noch meer is also lange als de Apostelen gebruycken die lichamelijcke tegenwoordicheyt Christi/so waren si noch cranck eñ en conden niet verstaen dat swaer was Wie soude anders wat begeeren tot een volcomen salicheyt: dan alsulcx een dagelijcx gheselschap Christi/nochtans na so veel miraculen/eñ na die leringe zijns Godtlijcken monts eñ na datter so veel vander doot verweckt waren so heeft hy noch ghestraft haer ongeloof in die leste ure als hy ten hemel soude varen Wat was die sake anders dat haer tegen was/ dan dat vleesch Christi/ende dat is dat hy seyde/ten waer sake dat ic van hier gae den heylige geest en sal niet comen/ het is van node dat ick gae En baet die lichamelijcke tegenwoordicheyt Christi niet totter salicheyt/waerom sullen wy also vermetel wesen dat wy setten dat volcomenste goet in eenighe lichamelijcke dinghen. Die geen die dat meynen veel te wesen/hoort wat S. Pauwels seyt/ dat versmadende. Al hebben wy Christū gekent in zijn vleesch/daerō en kennen wy hem nu also niet Waerō en kende hy hem niet meer na den vleesch : want hy had hē vuordert tot beter gauē des H. geest niemāt en wil int gnade nemen die veelheydt der woorden

 ende

eñ der autoꝛiteytē/want het is om tbeſte gedaen eñ niet ſonder grote ſake/wantmē ſekerlijcken beuint dat deſe dwalinge is een gemeyn quaet eñ verderfniſſe van die gantſe Chꝛiſtenheyt eñ hoe datſe gelijcker eñ na by is dat volcomen goet hoe datſe meer ſchade eñ hinder doet wāt daer en zijn geen ſchadelijcker ſonden dan die nauolgen/eñ ghelijck zijn die duechden Geen ſonden en woꝛdē met meerder ſwaricheyt geſtraft/dan die ſeer gelijc zijn die duechden Dat onwetende/gemeyn volc meynt dattet de geeſtelijcheyt te na eñ ſchadelijc is alſmen aldusdanige ſedē eñ manierē ſtraft Alle die werelt ſal dat weder roepen eñ die roepende pꝛedikaerts ſullen daer tegē blaffen die dat geern alſo ſaghen want ſy en aenſien Chꝛiſtum niet/maer ſy aenſien haer eygen baet/om welcke ongeleerde ydel geeſtelijcheyt/ eñ beueynſde heylicheyt/dat my van node is dickwil te tuyghen dat ic niet en miſpꝛijſe die lichamelijcke Sacrificiē der Chꝛiſten menſchen noch die werckē der ſimpelder lieden of menſche byſonderlinge die de heylighe kercke toelaet/want ſy ſomtijt wijſen eñ helpen den menſche tot dat warachtige goet eñ ſy zijn vā node die daer noch jonc zijn in Chꝛiſto/alſo lange tot dat ſy groter woꝛdē eñ waſſen in een volcomē mā nochtans en moet ghy geen weerſin hebben inden onuolmaecte dingen op dat die geen die daer noch cranck zijn geen quaet exempel van v en nemen dat geē dat ghy doet en is niet te ſtraffen in dien dat dat eynde niet ſondich en is/ende dat ghy daer niet in en blijft ſtaen. Wantmē behooꝛt van trappe te trappe op te climmē tot dat geen dat naeſt die ſalicheyt is Maer die gene zijn ſeer te ſtraffen die Chꝛiſtū eeren in ſienlijcke

ſke dingẽ om te vcrijgẽ dat ſienlijc is/ eñ die haer
hochſte geeſtelijchept daer in ſettẽ/eñ die hemſeluẽ
ter in behagen/eñ ander menſchẽ veroordelen Eñ
n leſtẽ wordẽ ſy dõme menſchẽ/eñ en connẽ niet in
her vſteruẽ/eñ wordẽ al geheel afgekeert vã Chri-
n want die ſienlijcke dingẽ zijn ingeſet/anders net
ns om dan dat wy door haer mogẽ comẽ tot dat
ne dat onſienlijc is. Eñ dieſe anders gebruyct die
e doet anders niet dan dat hy af gaet van die wet
s Euanghelijs / die daer Gheeſtelijck is/ ende
lt weder inde Jootſche wet/Eñ by auontuer/ſoo
n min perijkels in groote openbaer ſondẽ te leuen/
n in deſe beueynſdẽ geeſtelijchept Die openbaer
ndẽ zijn ſeer groot/maer die ydele geeſtelijchept is
el quader te geneſen Wat groter arbeyt heeft die
poſtel S. Pauwels hierõ gedaẽ op dat hy die Jo-
n mochte brengen van die betrouwinge haerder
erckẽ tot die geeſtelijcke werckẽ. Eñ tot deſe dwa-
nge en is niet alleẽ gecomẽ dat ſimpel/ eñ gemeyn
lc/maer ooc dat meeſte getal der prieſteren eñ der
leerdẽ eñ die hebbẽ ſo grote dwalinge in haer on-
rſaten geſaeyt/dat ſy alleẽ dat geeſtelijc leuẽ belij-
 metten vaẽ eñ met dienſte van buytẽ. Want daer
et geſchreuẽ: Indiẽ dat datſout vernielt is of zijn
acht verlieſt: waermede ſalmen dan ſouten? Het is
hande datmen vertellen moet hoe datter veel van
ſen met grote ydelheyt onderhouden ſommige ſa-
ificien/ceremonien/eñ ſtatuytẽ vande menſchẽ in-
ſet/in welckẽ ſy betrouwen met grote vryheyt eñ
et grote vermetelheyt oordelẽ ſy ander liedẽ eñ ſy
illen hemſeluen beſchermẽ met veele woorden eñ
et alſulcke wercken meynen ſy dat Godt haer de

hemel schuldich is ende in dien dat sy grooter van macht worden/ so dunct haer dat sy sinte Pauwels of sinte Anthonius gelijck zijn, eñ met opschortinge der wijnbrauwen willen sy alle menschen oordelen ende meynen dattet niet goet of recht en is dan dat sy doen/ Ende als sy in dese statuten ende insettingẽ oudt worden/ so sult ghy sien dat sy niet en hebben van Christo maer zijn beestelijc eñ besmet met sommighe dromighe sonden int bewijsen der menschen krijsachtich eñ nauwelijck haer seluen verdragende/ in die liefde cout in toornicheyt vierich eñ bernende in hertnechicheyt/ inden tonge feninich onuerwinlijck in haet ende nijt te volbrengen/ om een cleyn dinck dat niet en is/ bereyt te vechten eñ sy zijn also verre en vreemt van die volcomenheyt Christi dat sy oock niet en hebben die duechden die de Heydenen hebben ghehadt door die redelijcheyt oft van natuers wegen of door gewoonte des leuens/ eñ door de gebodẽ der Philosophẽ: Maer sy zijn oneerlijc/ onhandelijck/ krijsachtich der wellustẽ begeerlijck in Gods woorden walghende niemant goet doende/ van anderen quaet vermoeden hebbende/ in haerseluẽ smekende. Eñ ghy die aldusdanigen leuen leyt of geleyt hebt/ waer toe zijdy gecomen/ met den grooten arbeyden van veel Jaren/ eñ ghy laet v seluen dunckẽ dat ghy die alderbeste zijt eñ ghy zijt die alder booste/ eñ voor een Christen mensche zijt ghy geworden een Jode/ dienende alleen die stomme elementen op dat ghy eere eñ glorie moget hebben niet int heymelijck by Godt maer int openbaer voor die menschẽ. Eñ indien dat ghy inden geest gewandelt hebt ende niet in dat vleesch/ waer zijn die vruchten des geests

waer

waer is die liefde: waer is die blijſchap des herten?
waer is die vꝛeede van allen menſchen? waer is lijt-
ſaemheyt/ lanckmoedicheyt/ goetheyt/ barmhertic-
heyt/ ſachtmoediehzeyt/ geloue/ bequaemheyt onder-
windinge des vleeſchs/ reynicheyt/ waer is dat beelt
Chꝛiſti in uwe wercken? ende ghy ſegt/ ick en ben
geen hoeriager/ geen dief/ gheen kerckrouer/ eñ ick
houde dat gene daer ic pꝛofeſſie ingedaẽ heb. Wat is
dit anders dan of ghy ſeyt. Jc en ben niet als ander
menſchen/ ghelijck roouers/ ouerſpeelders/ ende ick
vaſte tweemael in een weke Het is veel beter te we-
ſen een ſondaer die ootmoedich is/ eñ aenroept die
godlijcke barmhertichheyt dan alſulckẽ maniere der
rechtuaerdigen die haer goede wercken vertellen.
Segt my doch: hebt ghy inde pꝛofeſſe ghelooft dat
ghy niet doen en ſult dat ghy hiervooꝛmaels in dat
doopſel geſwoꝛẽ hebt als dat ghi ſult weſen eẽ Chꝛi-
ſten mẽſche dat is geeſtelijc eñ geẽ Jode? Vy ſondlin-
ghe ghy die daerom die inſettinge der menſchen ouer
ſet die geboden gods/ wat meynt ghy dat die Cri-
ſtenheyt anders is dan een geeſtelijc leuẽ. Hooꝛt wat
Paulus ſeyt tot den Romeynen. Hierõ en is nu geen
ſake der verdoemenis den genen die daer zijn in Je-
ſu Chꝛiſto/ die daer niet en wandelen na den vleſche
want die wet des geeſts eñ des leuens in Jeſu Chꝛi-
ſto heeft my verloſt vã die wet der ſondẽ eñ der doot
want datter was onmogelijc der wet/ die gecranct
was dooꝛ dat vleeſch/ God ſeyndende zijnen ſone in
die gelijckenis des vleeſchs der ſonden/ eñ van de ſon
de heeft hy verdoemt die ſonde indẽ vleeſche op dat
die rechtueerdichmakinghe der wet ſoude veruult
wooꝛdẽ in ons/ wy die niet en wandelẽ nadẽ vleeſche
maer

maer na de geest/want die daer zijn indē vleeche die
smakē dic dingen die daer zijn des vleesch/ die daer
zijn vandē geeste de ōnemē dat dinc des geests/wāt
die wijsheyt des vlees is de doot/eñ die wijsheyt des
geests is dat leuē eñ vrede/die wijsheyt des vlees is
een viant gods/wāt si en is niet onderdanich de wet
gods noch sy en ōmach niet/wāt die daer indē vlee=
sche zijn die en mogē god niet behagē Hoe mocht hy
dat volcomelijcker eñ opentlijcker seggē. Maer die
menschen meynen dat hē dat niet aen en gaet/cloeck
wesende in haer sondē te besmekē eñ een anders son
de te straffen Eñ daer S.Pauwels seyt van te wan
delē nadē vlees/dat voegē sy tot de hoeriageren eñ
ouerspeelrs eñ dat hy seyt vā de wijsheyt des vlees
de daer is een vyant gods dat werpen sy indē genē
de waerlijcke constē hebbē geleert Eñ in beyde ver=
blijdē sy hē als dat sy geen ouerspeelders en zijn/eñ
dat sy in alle schriftuerē heerlijc ongeleert zijn. Oot
indē geest te leuē en dromen sy anders niet/ te wesen
dan te doen als sy doē waertsake dat sy so naerstich
ondersochtē die tonge eñ dat hert van S.Pauwels
als sy crachtelijc ōsmadē dat Cicero geschreuē heeft
si soudē sekerlijc verstaē dat de apostel hiet dat vlees
te wesen dat sienlijc is eñ die geest dat onsienlijck is
wāt hy leert ouer al dattet van node is dattet geen
dat sienlijckē is sal dienē dat onsienlijckē is eñ niet
contrariē/als die onsienlijcke en sullē niet dienen de
sienlijcke maer ghy maect ōkeert Christū tot de sien
lijcke dingē welcke behorē tot Christū. Begeert ghy
nu getuychnisse dat die betekenisse des vleesch niet
alleen behoort tot onsuyuerheyt eñ wellusticheyt so
wilt verstaē wat die Apostel schrijft dē Collossensen

Niemant

niemāt en laet v bedriegē in lose ootmoedichept eñ
die geestelijchept der engelen die hy niet gesien en
heeft/wandelende te vergeefs/opgeblasen in die sin
nichept zijns vlees/ eñ niet houdende dat hooft dat
is Christus/wt welc hooft dat geheel lichaē by toe-
hopinge eñ tsamē voeginge is geschict eñ ghetim-
mert en wasset in een vermeerderinge gods. Eñ op
dat ghy niet twijfelē en sult of hy spreect vandē ge-
nen die daer gebruyckē sommige lichamelicke cere-
monieē eñ die hatē eñ tegen seggen zōmige de in gee-
stelijcke dingē neerstich zijn/wilt vstaē wat daer na
volcht. Ist sake dat ghi gestorvē zijt met Christo vā
die elementē der werelts wat oordeelt ghy noch als
leuende inde werelt Van desē ons noch meer afroe-
pende die Apostel Paulus sept Ist sake dat ghy zijt
opgestaē met Christo so soect de dingen die daer vā
bouē zijn daer Christus sittende is tot de rechterhāt
gods/smaect de dingē die daer van bouē zijn eñ niet
die daer zijn opter aerdē. Daerna ons geuende ghe-
bodē des geestelijckē leuens en vmaent ons niet dat
wi alsulcke ceremoniē sullē gebruyckē of dat wy al
so gecleet sullē worden/noch dat wy sulcke of alsulcke
spijse sullē eten noch so veel Psalmē of Pater noster
lesē of te singē. Hoort wat hy voort gebiet. Dodet
uwe leden die daer zijn opter aerdē als oncuyschept/
onreynichept/wellust bose begeringe eñ gierichz die
daer is eē dienst der afgodē/Noch een weynich daer
na sept hy Nu settet van v alle dese als toornichept/
quaerdichept/eñ boosheypt. Noch sept hy:treet wt
die oude mensche met zijn wercken/ eñ treckt aen de
nieuwe die daer wert vernieuwet inde beteekenisse
gods/na dat beelde des genē die hē geschapē heeft.
Nu

Nu verstaet dit wel. Wie is die oude mensche seker-
lijc die aertsche Adã die daer is aertsch vande aerde
eñ wiens conuersatie is inder aerden eñ niet inden
hemel/Nu wilt verstaen alsmẽ seyt die aerde/so be-
tekent dat al dat sienlijc is/eñ daerom tijtlijc/ Wat
betekent ons die nieuwe mensche sekerlijck die daer
is hemels vandẽ hemel. Den hemel betekent ons al
dat geen dat onsienlijck is eñ daerom eewich. Eñ en
laet ons niet op de Jootsche manier om God te ver
soenen/gebruycken/sommige seker obseruatiẽ of ge-
woonlicke sacrificiẽ/alleens oft waren constẽ eñ ce-
remonien die de touenaers gebruycken/eñ also ons
seluen god niet verdientlijc maken Daerõ leert ons
Paulus dat onse wercken sullẽ god aengenaẽ eñ be-
quaẽ wesen/eñ in die wercken alle profijt eñ baet te
wesen die daer zijn alder naest/eñ die worden geto-
togen tot die liefde Wãt hy seyt/bouẽ alle dinc hebt
die liefde/die daer is een bant der volcomenheyt eñ
die vrede Christi/die moet werdẽ verhoget in uwer
herten in welcken vreede ghy zijt gheroepen in een
lichaem. Noch sal ic beter bescheyt ende onderwijsin
ge geuen daer sinte Pauwels schrijuende die Gala-
ten/noemt dickwil dat vleesch eñ die geest dẽ welc-
ken hy niet alleen van die wellust roept tot een reyn
leuen/maer hy arbeydt om haer weder of te treken
van die Jootsche wet/eñ van die betrouwinge haer
der werckẽ in welc sy verleyt waren vande valsch
apostelẽ. Dit zijn die werckẽ des vleesch eñ doorsie
wel wat sondẽ hy vertelt/seggende. Die werckẽ des
vleesch zijn openbaer/die daer zijn/ ouerspel onrey
nicheyt/onschamelheyt/dienst der afgoden/toueri
viantschap/haet/crijch/toorn/twedracht/dwaling
in

geloof/dootslach/ dronckenschap/brassinghe/ eñ
rgelijcke. Noch seyt hy daer na Ist dat wy leuen
den geest/laet ons wandelen nadẽ geest. Daerna
wijst hy dat quaet dat den geest tegenstaet eñ we-
spannich is seggende. Wy en sullen niet worden
eerlijc der ydelre dingen/noch die een den anderẽ
gende/malcander hatende. Die boom wort v be-
nt door haer vruchten/hoe veel vastens/ hoe veel
kinghe/ hoe veel swijgens/hoe veel ghebedekens
esen/eñ van dier gelijcke onderhoudinghe/ die en
geet ghy niet/eñ onderhoutse. Ick en geloof niet
tet wercken des geests zijn/ten waer dat ick sal
i die vruchten des geests Waerom en sal ick niet
st mogen seggen/dat ghy noch inden vleesche zijt
nt na de wtwendige oeffeninge/deser dingẽ sal ic
h beuinden in die wercliẽ des vleesch/als omnen
elijcke haet/toornicheyt eñ wreetheydt eñ ontal-
ke toeneyginge te kijuẽ/rasende in vermaledijnge
entlijc fenijn des achterclaps/opgeblasẽ met een
uen eñ een wtgerectẽ hals/eñ besmet geloof/ydel
t/versieringe der logenẽ/eñ pluymstrijckẽ. Ghy
deelt v broeders in spijse of in dranck/of in habi-
nde sinte Pauwels oordeelt v wt uwe wercken.
at meynt ghy dat v schept vande vleesschelijcke
rreltlijcheyt/als alsulcke lichte dinghen doende
htans blijft in die ghewoonte uwer sonden. Ist
t also dat hy leelijck sondicht/die om dat zijn erf-
e genomen is oft om dat zijn vader gequetst eñ
wont is/om inden raet te comen/of om te comẽ
e gratie des Princes aenneemt toornichz/viant-
cap/veruolginge/ꝛc/maer ghy noch leelijcker die
rõ dat geẽ dat niet is (dat schãde om te seggẽ is)

maer

maer veel bitterheyts eñ wreect alle cleyne dingen
Een sake die daer lichter is om te sondigē en vlicht
die sonde niet maer sy vermeertse wat onderschept
is daer tusschē om hoe veel dat ghi sondicht als ghy
met gelijcker begeerten sondicht dat onderschept is
daer tussce dat diē geē die de alderquaetsteen booste
is hē lichtelijcker afkeert vā dat duechdelijc eñ eer
lijc is. Ic en spreke vande wilde monikē niet wiens
leuen eñ maniere alle die werelt haet ende versmaet
maer van diē: die dat gemeyn volck niet achtet als
menschē/maer als Engelē. Eñ al heb ic zōmige nu
vertoont/nochtās niet met dese woordē/ die alleen
straffē de sonde eñ niet dē menschen. In dien dat sy
goede mannen zijn: so mogen sy hē verblijden dat sy
van yemant vmaent wordē tot dat geē dat behoort
totter salicheyt. Eñ ick weet oock wel datter seer veel
zijn onder heimlieden/die door hulpe des verstants
eñ der schriftueren gesmaect hebben die heymelijcke
mysterien des H. geests/maer als Liuius seyt/so ist
eñ geschiet by my dat meeste getal verwint dat beste
Nu voort in dien datmen die waerheyt moet seggen
eñ belijden/ en sien wy niet dat die alder strengst
oorden der moniken setten haer religie of geestelijc
heyt almeest in Ceremonien/oft gewoonlijcke Sa
crificien/oft in veel Psalmen te lesen oft in arbeyd
des lichaems. Eñ ist sake dat yemant haer wel wi
ondersoeckē/eñ dat hy vraget eñ vermaent van di
geestelijcke dingē/ghy sult dan daer weynich vind
of sy en wandelen inden vleesche/Eñ hier van com
die cranckheyt des hertē eñ des moets dat sy vrese
dat geen vrese en is/eñ sy zijn traech eñ onbequaem
daer dat aldermeeste perijckelis. Hier af comtet da
sy altij

altijt ionc blijuē in Christo/ eñ sy gebruyckē ende
ijten alder meeste die dingen die in hemseluen niet
n vergetende die dinghen die alleen genoech zijn
tijt onder de wet oft ghebieders leuende/ eñ nem-
ermeer begherende te comen tot die vrijheyt des
eests/noch/opwassende tot die breetheyt der lief-
n. Als die Apostel Paulus roept tot die van Ga-
ten. Staet eñ en wilt niet weder worden onder-
nidē onder dat ioc des eygendoms/Eñ ooc op een
der stede. Die wet was onse leyder ende bewijser
t Christum/op dat wy worden rechtueerdich ge-
aect wt den geloue/eñ nae dattet geloue gecomen
en zijn wy niet meer onder den leyder/want ghy
t alle gader kinderen Gods/ door dat geloue dat
er is in Christo Jesu. Noch seyt hy Als wy noch
yn waren doen waren wy dienende/onder de ele-
enten deser werelt/daerna als gecomen is de vol-
yt des tijts seynde God zijnen soon ghemaect wt
r vrouwen/gemaect onder die wet op dat hy ver-
ssen soude die daer warē onder die wet eñ op dat
p ontfangen soudē die wtuerkiesinge der kinderē
ant ghy zijt kinderen gods/God heeft geseynt dē
est zijns soons in uwer hertē roepende vader va-
r/daerom en ist nu geē knecht maer een soon/ghy
t geroepen in die vrijheyt/en wilt niet geuen uwe
ijheyt in die oorsakē des vleesch maer dient mal-
nder door die liefde des gheests want alle die wet
ort veruult in een woort/ghy sult lief hebben uwē
esten als v seluen: Ist dat ghy malcander bijdt eñ
eet/siet wel toe dat ghy van malcanderen niet en
ort verslondē. Noch seyt hy schrijuende tottē Ro-
eynen. Ghy en hebt niet ontfangen den geest des

dienstachtichept wederom te vresen maer ghy hebt ontfangen den geest der verkiesinghe der kinderen gods in welcke wy roepen vader vader. Eñ ooc tot Timotheum. Oeffent v seluen tot die goedertierenhept/want de lichamelijcke oeffeninghe is tot wepnich nut/maer die goedertierenhept is nut tot allen dingen. Eñ ooc sept hy totten Corinthien. Die Heere is een geest want waer die geest is daer is die vrijhept. Maer waerom willen wy een oft veel plaetsen verhalen/wãt sinte Pauwels al heel in zijnre Epistolen anders niet wil hy te kennen geuen dan datmen versmaden sal dat vleesch/dat daer krijsachtich is/ende hy wil ons setten inde geest/ die daer is een Heere der liefden ende der vrijhept/ onuerschepden mede gesellen zijn sy onder malcander dat vleesch/ epgendom/onruste/krijuinghe. Maer de geest geeft vrede eñ vrijhept. Dese dinghen geeft ons Paulus ouer al te kennen/mogen wy beter meester des geestelijcheptsvindẽ/met wien al die heylige schristuer ouer een coemt. Dat was dat ouerste ghebodt in Moyses wet eñ dat verhaelt eñ volmaect Christus nu inder Euangelien. Eñ daerom is hy aldermeest gheboren eñ ghestoruen op dat hy ons soude leeren niet die Jootsche wet te volghen/maer alleen lief te hebben. Nae dat auontmael hoe sorchuoudelijcken eñ met wat groter begeertẽ heeft hi gebodẽ zijn apostolen van die liefde te onderhoudẽ onder malcãder eñ niet van spijse of dranc wat leert ons/ja dat meer is/bidt ons die alder geestelijcste Apostel Joannes anders dan dat wy malcander sullen liefhebbẽ sinte Pauwels tot veel plaetsen prijsende de liefde/ ende schrijuende tot die van Corinthen voort ende prij

h

die liefde/ door miraculen/ prophecien eñ tonghe
Engelen En wilt my nu niet ſeggē datter liefde
dicwil inde kerc te weſen/op knien te vallen voor
beelden der heylighen/of keerſkens op te ſteken/
te leſen eñ te verhalen ghetelde gebedekens God
heeft deſe niet van node. Hoort wat Paulus heet
liefde te weſen. Te leeren eñ ſtichten uwē naeſten
menſchen te leyden eñ te houden als leden eens
aems/te begeeren alle menſchē een in Chriſto te
ſen van de winninge of baet uwes euē menſches
erblijden oft v baet waer/ eñ van de ſchande u-
s euen menſches droenich te weſen of medelijden
de te hebben oft v ſchaede waer ſachtmoedelijc-
te ſtraffen die daer dwalen/ de onwetende te le-
die daer vallen weder op te heffen/ die verwor-
is te trooſten/die daer arbeyt te helpen den ar-
n of behoeftigen te hulpe te comen. In als/alle v
t eñ v werken/alle v ſorghe daer toe te ſchicken
dat ghy vele menſchen te hulpe moget comen in
riſto eñ alſo als Chriſtus hemſeluē niet geborē is
h geleeft heeft/noch gheſtoruen is maer hy heeft
nſeluen altemael ghegeuen om onſe profijt eñ ſa-
ept alſo ſullen wy te hulpe comen die profijt eñ
t ons euen menſches eñ niet ons eyghen. Waert
men aldus leefde ſo en waer daer geen genoech-
ter noch lichter leuen dan dat leuen der menſchē
in cloosters zijn eñ wy ſiē dat alſo niet en is ſo iſt
e droeuich eñ ſwaer leuē vol weſende met de ioor-
ſuperſtitien eñ beueynſde geeſtelijchept niet vrij
ende van eenige ſonden der leeke oft der gemeyn
menſchen ende noch in ſommighe veel meer be-
t Waert dat nu Auguſtinus leefde ende ſaghe

die manieren eñ seden der geenre die nu aldermeest
glorieren van zijn insettinge des leuens sekerlijc hy
en soude haer niet eens kennen/ eñ hy soude roepen
dat hem geen ding min en soude behaghen dan dese
maniere om te leuen/eñ hy soude oor roepen dat hy
ingeset heeft oordenen of een maniere om wel te le
uen nae die regel eñ leere der Apostelen/ eñ met na
die superstetien eñ ydelre geestelijcheyt der Joden
Jc hoor wel wat my sommighe (die weynich beter
zijn) hier op willen segghen/ eñ antwoorden. Jn di
alderclepnste dingen is te waken op datmen niet e
valt in meerder sonden. Jc horet eñ consenteert in
dien dat ghy daer niet lange in en blijft eñ an han
also in die minste dat ghy al gheheel valt van die a
der meeste Dese minste te doen is salichlijck ma
daer te blijuen is schadelijck S. Pauwels en gebi
v niet te gebruycken die elementē maer hy wilt da
die geen die vrij zijn in Christo niet dienē noch ey
sullen wesen die elementen Hy en verdoemt niet d
wet der wercken in dien datmense rechtelijck gh
bruyckt. By auentuer ghy en sult niet goet wes
sonder die minste nochtans en sullen sy v niet sali
maken. Sy leydē v tot een goet leuen eñ dat ghy
daer toe gebruycket Maer ist sake dat ghijse begi
te gebruycken en blijft daer in staen so verdrijuen
alle v goede leuen Die Apostel versmaet Abrahan
wercken die die aldermeeste gheweest zijn/ als a
menschen wel wetē en ghy betrouwet in uwe we
ken God die versmaet die offerhanden/vierdag
eñ hoochtijden zijns volcx die hy haer seluen had
beuolen te doen. Eñ ghy sult so stout wesen dat g
uwe obseruatien/eñ onderhoudingen wilt gelijck

t die geboden des godlijckẽ wets. Hoort hoe dat
od versmaet eñ walcht van desen wercken door
n propheet Esayas Waerõ brengt ghy voor mijn
elheyt uwer offeren/ic ben vol ghebrande offeren
schapen/eñ dat merch der vetter beesten eñ dat
et der caluererẽ eñ lammeren/eñ bocken en heb
niet gewilt. Als ghy quaemt voor mijn aensichte
e eyschte dese dingen van uwe handẽ op dat ghy
det wandelẽ in mijn heylige huys En wilt voort
t meer te vergeefs offeren uwe offerhanden des
erooct/ offerhande die my onwaert is die feest
nieuwer maenden die sabbatẽ eñ de ander feest
gẽ en wil ic niet meer lijden V vergaderingẽ zijn
recht uwe calende eñ uwe feesteijcke dagen heeft
n siel gehaet/ sy zijn my geworden swaer Het is
arbeyt dat icse verdraghen heb eñ als ghy uwe
nden wtsteken sult so sal ic mijn oogen van v kee-
/eñ wanneer ghy v gebedt vermenichuoudicht
n sal ick dat niet hooren Eñ ist also niet/ als hy
telt die onderhoudinge eñ gewoonte der sacrifi-
n eñ die menichuoudige ghebeden der Jooden/so
hijt of hijse metten vinger bewijsde van dẽ ge-
die haer geestelijchept stellen eñ setten in dat ge-
der Psalmen of veel ghebedekens te lesen/ aen-
rct hoe wonderlijc dat die Propheet wtspreeckt
religie ende geestelijchept der Joden/eñ die god-
ke walging en eñ verdriet also dat hijse met zijn
en noch met zijn oogen niet en mocht verdragen
at sacrificien waren dit sekerlijc het warẽ die hy
e met alsulcker eerwaerdicheyt hadde gebodẽ te
erhouden eñ die onderhoudẽ warẽ so lange tijt
so grote geestelijchept van die heylige coningen

en propheten. Dese heeft God versmaet in die vl
lijcke wet dats int oude testamet en ghy betrou
nu in dit nieuwe testament/dat is in die geestelyc
wet in uwe sacrificien ende onderhoudingen. N
hoort Godt door den selfden Propheet sonder
houden roepen/en gebiet dat hy zyn steme verh
sal als een basuyn/en als dat gheen dat een sche
straffinge/waerdich is seggende: Sy soecke my
dage tot dage en sy willen mijn weghen weten
volck dat gerechtichept gedaen heeft/ en dat G
oordeel niet gelaten en heeft sy bidden my om
delen der gerechtichept en sy willen God genak
seggen waerom hebbe wy geuast en ghi en hebt
niet aengesien/wy hebbe onse siele verootmoed
en ghy en hebt dat niet ghewetē Siet inden d
uwes vastens so wert v eygen wille gheuonden
ghy maent v schuldenaren. Siet tot strydinghe
scheldinge vast ghy/en ghy slaet booslijck met
vuyste. En wilt niet vasten also ghy tot desen d
toe gedae hebt op dat uwe roep gehoort mach
den inden hogen. Is dit die vasten die ick ver
heb dat de mensche zijn siele pijnighet heel den
door en pijniget zijn hooft als een Cyrkel omst
en met een sack en asschen onder te stropen? dit
ghy heeten vasten en een bequamen dach de
Wat sullen wy seggen dit te wesen Verdoemt
dat hy selfs geboden had. Neen hy/maer God
te blijue int vleesch der wet/ en te betrouwen i
gee dat niet is. Nu voort bewijst hy ons wat h
ben wil dat wy doen sullen seggende. Wasschet
weest reyn/en haelt af dat quaet uwer gedach
mijne oogē. Als ghy hoort dat hy seyt va dat

[..]e gedachten/eñ seyt dan hy niet opentlijck vandē
[..]cst eñ vā die binnenste mensche? die oogē des Herē
[..] sien niet int openbaer maer int heymelijck/ noch
[..] en ordeelt niet na dat ghesichte der ooghen/noch
[..] en straft niet na den gehoor der oorē. Hy en kent
[..]e dwase maechden niet die van buyten verchiert
[..]a eñ van binnē ydel. Hy en kent den gene niet die
[..]et die lippen seggende Heere Heere. Daerna ver=
[..]aent ons God door dē Propheet dat die gewoon=
[..]des geestelijcken leuens also niet gelegen en is in
[..]ceremonien of int wercken van buyten/ als sy is in
[..]e liefde onses euen mensches seggende. Soect ghe=
[..]chticheyt/coemt te hulpe den bedructē/ doet recht
[..]esen/beschermt die weduwē. Eñ diergelijcke heeft
[..] oock op een ander plaetse geseyt van dat vasten/
[..]gende. Dit is die vasten die ick wtuercoren heb=
[..]. Ontbint die banden des boosheyts ontbint die
[..]ndekens die daer verdrucken. Laetse vrijgaen
[..]e daer vercranct zijn/eñ breket al harē last Breect
[..]e hongerigen v broot/eñ den behoeftighen eñ die
[..]eemde leyt in v huys. Als ghy eenen naeckten siet
[..]cleet hem eñ en versmaet niet v vleesch. Wat sal
[..]n doen een Christen mensche sal hy versuymē die
[..]eboden der heyligher Kercken/ ende sal hy ver=
[..]aden die insettinghen onser Voorvaders / ende
[..] hy verachten die goede ghewoonten. Ist saecke
[..]t hy noch cranck is so moet hijse houden als seer
[..]n node/ende is hy sterck en volmaect/ so sal hijse
[..]ch veel te meer houden/ op dat hy niet en schan=
[..]liseert noch quaet exempel geeft zijn broeder/ die
[..]er noch onuolmaect is/ ende slaet hem doot daer
[..]hristus voor ghestoruen is/dese sienlijcke wercken

en moet ghy niet achterlaten/maer het is van nodt
te doen de onsienlijcke. Die vleeschelijcke wercken
en worden niet versmaet maer die onsienlijcke wor
den voorgeset/noch die sienlicke eere Gods en wor
niet veracht/maer God en wort niet versoent dan
met dat onsienlijcke goede leuen God is een gheest
eñ wort gebuyget eñ beweecht eñ door offerhande
die geestelijck zijn Het is schandelijck dat een Chr
sten mensche niet weten en sal dat die Heydensch
Poeet Cato wel wiste/seggende Godt is een ghee
als ons seggen die schriften der Poeten/desen salm
sonderlinghe eeren met een reyn hert Laet ons ni
versmaden desen Leeraer al is hy een heyden gh
weest/want dese sententie eñ sin is seer groot en
dese Ghy meynt dat Godt beweghet wort met d
dootslaẽ van eenẽ stier eñ vandẽ rooc des wieroo
of hy een lichaẽ waer/ hy is een geest die alderclae
ste eñ eenuoudichste Waerom datmẽ hem moet e
ren aldermeest met eẽ reyn herte of geest ghy mey
dat ghy offerhande doet als ghy een keersse ops
ket Nochtans hoort ghy wel dat Dauid die P
pheet sept. Dat Gods offerhande is een bedruct
een ootmoedige geest. Eñ ist sake dat hy versma
dat bloet der gheyten eñ der calueren/ hy en sal n
versmaden een bedruckt noch een ootmoedich he
Doet ghy yet om der menschen oogen te volden
te behagen/veel te meer wilt naerstich wesen te
dat die oogen Gods begeeren. Dat lichaẽ wort
dect met een geestelijcke cappe wat ist/indien dat
hert draget wereltlijcke cleederen. Eñ al wort
mensche bedect van buyten met een wit cleet/dat
is niet ten waer sake dat die cleederen des binnen

enſche wit zijn als ſnee. Ghy hout van buyten ſci-
ntie oft wijnghe/ maer meer wilt ſorghen dattet
ert van wereltlijcke ſaken eñ becõmerniſſen vrij eñ
dich is Ghy buyget uwe knien des lichaems inde
ercke:ten baet v niet/indien dat ghy hoouaerdich
ft hertneckich zijt in den tempel uwer herten Ghy
ert dat hout des cruyces/wilt meer eerẽ die geeſte-
ijck bekenteniſſe des cruyces Ghy vaſtet eñ wach-
et v van dat geen dat den menſche niet en beſmet/
ñ ghy en onthout noch en wacht v niet van onſuy-
er woorden die v eñ ooc eens anders ſiel beſmettẽ.
Dat lichaem wort die ſpijſe onthouden/ eñ die ſiel
oort verſlonden eñ gevult met den draf der ſwijnẽ
Ghy verciert dat ſteenen huys/eñ hout die heylige
laetſe in grooter geeſtelijchept: wat batet v indien
at uwen tempel der herten(wiens wegen Ezechiel
eeft doorgegravẽ) is beſmet eñ onteert met de on-
prekelijcke vuylheden der Egyptẽ. Ghy hout feeſt-
ach van buyten eñ van binnen iſt al in rumoer/en
net eenen oploop der ſondẽ al verſtoort. Dat lichaẽ
n is niet oncuyſch/maer ghy zijt gierich/ eñ ſo is v
ert ooc oncuyſch Ghy ſinget met uwe lithamelijc-
ke tonge/maer van binnẽ (hoort wat die geeſt ſeyt)
Mette monde ghebenedijt ghy/ eñ metter hert ver-
maledijt ghy Ghy wort beſloten in een nauwe celle
eñ ghy loopt woeſt met v gedachten door die gant-
ſe werelt. Ghy hoort van buyten dat woort Gods/
maer wilt lieuer hooren van binnen wat die Pro-
pheet ſeyt Ten ſy ſake dat ghy niet en hoort van bin
nen ſo ſal v ſiel wenen. Wat leeſtmen int Euangelie
Op dat die ſiende niet en ſullen ſien/ eñ die daer ho-
rende zijn niet en ſullen hooren. Noch ſeyt die Pro-

pheet. Ghy sult hooren met v ore eñ ghy en sult niet vernemen, Daerom zijn sy salich die van binnẽ hooren dat woort Gods/eñ salich zijn sy die den Heere spreect van binnẽ zijn woort eñ haer sielen sullen salich worden. Die dochter des coninex/dat is/die wt uercoren edele siele wort gebodẽ door Dauid alsulcken oore toe te houdẽ wiens schoonheyt is van binnẽ,in die guldẽ boordẽ. Voort/wat batet dat quaet niet te doẽ/welc ghi metten begeertẽ des vleesch lief hebt. Wat batet van buytẽ goet te doen dẽ genẽ die van binnẽ verkeert is. Wat ist dat ghy mettẽ lichaẽ reyst te Jerusalẽ/eñ ghy blijft van binnẽ Zodoma/ Egypten/eñ Babylon. Het is niet groot te achten dat ghy betredẽ hebt die voetstappen Christi met uwen vleesschelijcken voeten/in dien dat ghy niet na volget met alle begeerten des herten die voetstappẽ Christi. Dunctet v groot dat ghy dat H. graf gheraect hebt/hoe veel te meer eñ grooter sal wesen dat men volbrenget die geestelijcke betekenis des grafs Ghy belijt eñ segt uwe sondẽ voor den Priester/ een mensche wesende/siet toe dat ghijse belijt voor God want voor hem uwe sonden te belijden en is anders niet dan die te haten. Meynt ghy dat alle v schulde der sonden af wert ghewassen door wassen seghelen oft door wat gelts/ of met een Bedeuaert te gaen so dwaelt ghy doch heel van die wech. Van binnen is die wonde ghemaect/waerom dattet van noode is van binnen te nemen die dranck der Medicijnen Ghy hebt uwe begeerten gheuolcht/ lief te hebben dat ghy schuldich waert te haten/ende ghy hebt gehaet dat ghy lief soudt hebben. Dat soet heeft v bitter geweest/ende dat bitter soet. Wat leyt daer aen

dat ghy van buyten doet. Maer iſt ſaecke dat ghy
verwandelt v leuen/ende dat ghy te vooren beminde
e dat begint ghy nu te haten ende te vlien/ in dien
dattet v begeeren ſoet is dat te vooren bitter was
o ſuldy dan ten laetſten vernemẽ een teken des ge-
ontheyts Maria Magdalena heeft grootelijck lief
ghehadt ende haer zijn veel ſonden vergeuen Eñ hoe
dat ghy meer ſult lief hebben hoe dat ghy meer ha-
ten ſult die ſonden/ want nae die haete der ſonden
volcht die liefde des volmaeckten goetheyt als een
ſchape dat lichaem. Jck wil lieuer ende het is beter
dat ghy eens alle v ſondighe manieren ende werc-
ken van binnen waerachtelijck haet/ dan dat ghy
thienmael daer miſhaghen af hebbet met woorden
voor den prieſter. Ende dat wy vertelt hebben ſom-
mighe dinghen nae de loopinghe der ſienlijcker we-
relt int oude ende nieuwe teſtament/ in alle gebodẽ
der heyligher kercken/ ende oock in v ſeluen eñ alle
menſchen wercken/ van buyten is dat vleeſſche eñ
van binnen die geeſt/ Jn welcke iſt ſake dat wy goe-
de ordinantie houdẽ/ ende dat wy geen hope en ſtel-
len in dat geen dat ſienlijcken is ende dat wy altijt
toeſicht hebben totten gheeſt/ ende tot al dat gheen
dat der liefden aengaet/ ſo en ſullen wy niet blijuen
droeuich ende altijt kinderẽ/ noch als die Propheet
ſeyt als droge gebeenten die gheen geeſt en hebben
als wonderlijck kijuich/ haetich/ murmureerende
maer ghy ſult weſẽ hooch in Cñriſto breet inde lief-
de/ ſterck eñ ſtantachtich in voorſpoet/ ende weder-
ſpoet in die alderminſte conſenterende/ eñ tot die al-
der ouerſte arbeydende/ vol vrolijcheyts/ vol weten-
heyt ende wijſheydt/ die welcke wie datſe van hem
werpt

werpt die wort oock verworpen vanden Heere der wijsheyt want na die onwetenheydt is altijt mede onwillicheyt om te leeren eñ die is alleen principalijck een sake dat wy tot geen kennisse mogen comē. Als Esayas seyt: Laet ons betrouwen in dat niet is eñ laet ons spreken ydelheyt. Laet ons ontfanghen arbeyt/eñ laet ons voortbrenghen boosheyt/eñ laet ons altijt beuende eñ cleynmoedich dienen die jootsche ceremonien Van desen seyt oock Paulus. Ick geef haer een ghetuygenisse dat sy hebben die liefde Gods/maer niet na die wetenheyt Wat en wisten sy niet sekerlijck/ dattet eynde der wet Christus is/ want Christus is de geest eñ die liefde Noch opentlijcker beschrijft Esayas die onsalighe eñ onnutte eygendom int vleesch seggende: Daerō is mijn volc geuanckelijc geleyt/want sy en hebben niet ghehadt wetenschap/eñ die edelingen zijn gestoruē van hongher eñ die veelheyt is verdroocht ouermits dorst. Ten is niet seer te verwonderen dat dat ghemeyn volc dient de elementen deser werelt als ongheleert want sy en weten niet meer dannen hem en leert. Maer het is veel meer te verwonderen dat die geen die als ouerste zijn der Christen geestelijcheyts mede inde selfde vangenisse van honger steruen/eñ van dorst verdorren. Waerom vergaen sy van honger/ want sy en hebben van Christo niet geleert te brekē die gersten broden sy omleckē die corst die noch hert is/eñ sy en connen dat merch daer niet wt crijghen. Waerom verdorren sy ouermits dorste/ want sy en hebben van Moyses niet geleert dat water wt den geestelijcken steen te slaen/noch sy en hebben niet geput van die vloeden:die daer vloeyn van dat lichaē

Christi die daer leuende wateren zijn: Dit is geseyt vanden geeste/niet vanden vleessche. Waer om mijn lieue broeder wilt v niet wel bewegen met droeuige arbeydē maer met een middelbaer oeffeninghe/ op dat ghy groot eñ wel groeyen moecht voortgaende in Christo/aenmerckende desen regel. Eñ wilt niet met de onreyne beesten opter aerden cruypen/maer wilt met v vlogelen die daer altemet wassen door de liefde opstijgen als met sommige trappen op de leeder Jacob van dat lichaem totten geest/van de werelt die sienlijc is tot die onsienlijcke/ van die letter tot een geestelijck verstant/van die sienlijcke tot die verstandelijcke van datter te samen geset is tot die eenuoudicheyt. Eñ als ghy dan so na by comet soo sal altemet by v comen die Heere Christus. Ende ist sake dat ghy arbeydet na alle v macht om op te staē van die duysternisse eñ rumoer/eñ ontstellicheyt of onrust uwer sinnen so sal v Christus te ghemoet comen wt zijn onsprekelijcke licht eñ ondenckelijcke silentie of stilheyt/ door wien niet alleen der sinne oploop/eñ verwoetheyt/maer oock alle verbeeldinge der schadelijcker dingen sullen swijgen.

Die seste reghel,

Ende want my schrijuende een ander reghel int herte coemt/ so wil ick nu setten die seste regel/ die die voorschreuen seer ghelijck is/eñ die alle menschen van noode is tot die salicheyt/eñ die van weynich menschen geacht wort Als te weten dese. Dat herte datter begeert te comen tot Christū/dat moet heel anders geuoelen dan dat vermoedē eñ opinien

des gemeyn volcx is. Eñ datmē nergens vā yemāt
sal begheeren een exempel des volcomen goetheyts
dan alleen van Christo. Hy is onse eenige toeulucht
eñ so wie dat van hem gaet die schept van dat recht
is ende loopt wt den wech. Eñ als Plato seer wel
geuoelt/eñ verlaet die menschen vastelijck te mogē
beschermen die duecht/die zijn hert niet gheuesticht
en is met sekere ende vaste opinien des goets ende
des quaets. Ende hoe veel te quader ist/datmen int
herte al heel sette valsche opinien van dat gheen dat
totter salichept hoort. Waerom dat wy moeten ten
eersten sorchuoudelijck toesien dat die bewaerders
eñ leerders die daer reyn moeten wesen van alle lee-
lijchept der sonden(ghelijck die alderheylichste eñ se-
kerste wet) in haer hert schrijuē eñ prenten die alder
beste opinien/wat datmen vlien sal eñ wat datmen
begeeren sal. Want dat gheen datter gheuesticht is
int hert met ghedachten / dat thoont hy van buy-
ten met die wercken Daerom behooren die Christē
menschen sonderlinge sorghe te hebben/ dat die kin-
deren van ioncx op onder die handen der gheleer-
der/alsulcke opinien in haer herte gheuesticht wor-
den die Christo aengenaem eñ waerdich zijn: Want
geen dinck en isser vaster eñ hogher int herte/ dan
datmen van jonghes op went eñ aenneemt? Verre
eñ seer verre moetē zijn die Liedekens van die oor-
kens der iongen/ die die Christen menschen binnen
eñ buytens huys singhen/die leelijcker zijn dan die
heydenen souden willen hooren: En laet die kinderē
oot niet hooren dat die moedr weent om eenige scha-
de van tijtlijck goet/of als sy haer suster ende goede
vrient verliest/dat sy haer seluen dan onsalich ende

verlaten

erlaeten roept. Ende laetse oock niet hooren dat
her Vader verweten wort dat hy zijn schande niet
ghewroken en heeft/ off dat hy niet ghenoech tijt-
lick goet ghewonnen ende verghadert heeft. Ende
dit daerom want die natuerlijcke sinnen ende tver-
stant der menschen zijn seer toe geneycht tot sonden/
en neemt aen terstont een schadelijck exempel/ghe-
lijck dat stroo dat vier. Wy moeten in alle outhey-
den naerstich wesen om te verdrijuen ende wt te
trijen wt onse herten/ met die wortelen al de dwa-
linge des ghemeyn volcx/ ende saeyen in de plaetse
heylighe opinien/ ende die sullen alsoo sterck in hem
worden datmense met gheen dinck en sal moghen
verdrijuen. Ende al die geen die dit doet die sal die
duecht volgen/willichlijck/sonder eenighen arbeyt/
en sal medelijden hebben metten genen die anders
doé/eñ en sal haer niet nauolgen Waerō Socratus
seyt/die duecht niet anders te wesen dan wetenheyt
en kennisse wat datmen schouwen/ eñ wat datmen
begeeren sal. Noch seyt hy op een ander plaetse dat
die wetenheyt in alle duechdē so veel goets doet als
dat die sondē nergens af en comen dan van valsche
opinien. Wāt die ghene die Christū lief heeft/ eñ die
gene die lief heuet wellustichept/gelt eñ valsche eere
het is hem beyde soet. Die eene volcht dat goet dat
schoon is/maer die andere valt/ eñ dwaelt door on-
wetenheyt/voor dat soet nemende dat alder bitter-
ste is voor dat bitterste vlyende dat alder soetste is
ende volgen oock voor dat gene dat goet ende win-
ninghe is/dat gene dat opentlijck schade/ ende ver-
lies is/voor die schade vreesende dat een eenige win
ninghe is/dat schoon achten dat geen dat leelijck is
ende

eñ dat schade te vermoeden dat alleen duechdelijck
eñ eerlijc is. Eñ ist sake dat yemant wel beradē we-
sende verstaet alleen die duecht te wesen dat alder-
beste/alder schoonste/alder eerlijcste/aldernuttichste
eñ hier tegen ouerleyt dat die lelicheyt der sonden is
een eenich quaden pijn/stinckende schaemte schande
dese suldy ouerleggen/niet met die ghemeyn opinie
der menschen/maer met die natuere der dingen Eñ
ten mach niet geschien dattet hert dat so wel beradē
is/lange met sonden besmet sal blijuē. Dat gemeyn
volck is de alderbooste leeraer om wel te leuen eñ te
geuoelen. Het is so verre ghecomen onder die men-
schen/dat den meesten loop dat alder quaetste beha-
get Wacht v te dencken/dat doen alle menschen/ eñ
aldus hebben onse vaderen eñ voorvaders geleeft/
of in die meyninge is die Philosooph den doctoor in
der Godheyt/of soo leuen die groote Heeren/ of dat
heeft die Prince of Coninck inghheset/of dat doen de
Bisschoppen eñ Prelaten nochtans en zijn die tge-
meyn volc niet. En laet v niet bewegen die groote
namen ick en achte noch dat gemeyn volc niet na de
stede of plaetse/maer na der herten Dat is gemeyn
volck/so wie in dese spelonckе der aerden geuangen
is met haer beegeerten eñ achten die verbeeldinghe
deser werelt voor dat alder warachtichste Ende ist
niet seer verkeert eñ bijster datter luttel of niemant
en arbeyt te brengen of te buyghen die wercken der
menschen tot Christum/maer Christū tot dat leuē
der menschen. Daerom en wilt v niet laten duncken
recht eñ goet te wesen dat v ouerste ende dat meeste
deel der menschen doet/maer dat alleen recht te we-
sen dat ouer een coemt met die regel Christi. Noch
dat

[..]e meer is ghy moet geheel quaet vermoeden heb-
[..]n in dat gheene dat veele menschen behaghet.
[..]t is een cleyne vergaderinge eñ sal altijt cleyn bli-
[..]n die dat rechte eñ eenuoudigen Christen geloof/
[..]moede eñ die warachticheyt ter herten gaet. Sy
[..]cleyn/maer salich/want dien alleen behoort dat
[..]cke der Hemelen. Nauwe is die wech der duechdē
[..]wort van weynich menschen betredē/ maer daer
[..]is anders gheenen wech die tot dat leuen leydt.
[..]n wijs Timmerman die neemt een exemplaer
[..]n dat alderschoonste eñ beste werck. Eñ die schil-
[..]rs en setten niet voor haer dan die beste figurē eñ
[..]els. Onse exemplaer is Christus in wien allē zijn
[..]ie redenen eñ manieren om salich te leuē. Desen
[..]eten wy sonder eenige wtneminghe nauolghen.
[..]oort sult ghy v dan spiegelen in dat leuen der goe-
[..]r eñ perfecter menschen eñ aenmercken hoe dat
[..]er leuen ouer een comt met dat leuē Christi. Van
[..]t gemeyn volck der Christenen wilt vermoeden/
[..]tter niet arger noch quader en is / noch oock by
[..] heydenen/ so verre als dat strect tot quade opi-
[..]n eñ manierē. Voort van dat geloof/wat sy daer
[..] gheuoelen/daer moghen sy selfs toe sien. Dit is
[..]t alder sekerste/dattet geloof sonder werrken/die
[..]eloof waerdich zijn/niet alleen geen baet oft hulp
[..]doet/maer het sal ons comen tot vermeerderinge
[..]r verdoemenis/wilt die oude historien ouerlesen
[..] wilt die gelijcken by die manieren eñ wercken te
[..]sen tijden. Wanneer is die sedicheyt/eñ bequaem-
[..]yt meer versmaet geweest wāneer de zijn rijcdō-
[..]en hoe datmense oock verrijget in alsulcke waer-
[..]n geweest eñ in wat werelt heuet warachtelijcker

ghewееſt dat Horatius ſeyt Dat dat gelt is een co-
ninginne/ſy geeſt ons eẽ huyſvrouwe niet der mor-
gen gaue/geloof/vrienden/ groote geſlachten/ ende
gedaente ofte moet. Wãneer heeft die onſuyuerheyt
meer ontbonden geweeſt/wanneer heeft verachtin-
ge/eñ ouerſpel breeder eñ wijder haer geopenbaert
eñ min gepijnicht of minder ſchande gheweeſt ende
als de Princen eñ Heeren in aldusdanige ſondẽ val-
len eñ doen ſo laet hem een yegelijck duncken dattet
alſo behoort eñ eerlijc is om te doen al dat geen dat-
men int hof der Princen doet. Van outs pleghen ſy
die achter die ploech ginghen te beſchimpen ende te
begecken die liefhebbers der lichter vrouwen eñ de
houaerdigen eñ gierigen eñ haer gelijcken alſo dat-
men van alſulcke perſoonen in batementen ſpeelde
openbaer makende die ſonderlinge ſonden voor dat
gemeyn volck welcke ſonden nu worden gheyreſen
vanden hoflieden. Hoe veel exempelen leeſtmẽ van
die heydenen die na dat ſy dat gemeyn goet orbaer-
lijcken geregeert haddẽ/dat ſi geen gelt of goet daer
af begeert en hebben maer alleen een eerlijcke ende
goede opinie ofte naem eñ ſy hebben ooc liefgehadt
dat gheloof bouen dat gelt/ eñ die reynicheyt bouen
dat leuen/eñ die hem niet en verhouaerdichden in
voorſpoet noch en bedroefden in teghenſpoet eñ die
eerlijcke periculen geſet hebben voor die welluſtic-
heden/eñ die alleen te vreden hebbẽ geweeſt metter
conſcientie der rechtuaerdicheyt niet begerende/of
eere/of ſchatte/of ander profiten der goeder auon-
tueren Eñ ouerſlaende Photionis heylicheyt/ Fa-
bricij des rijcke mans vercorẽ armoede de ſtantach-
tichevt Camilli/de reynicheyt Pitagore/eñ Socrã-
tes

omuerwonnen ophoudinge der sondē eñ Catho-
volcomenheyt so mogē wy ons wel schamē dat
alsulcke ontallicke veel duechden lesen inde oude
warachtige croniken der Grieckē. S. Augusti-
int boeck zijnre biechten belijt van hēseluē dat
ge eer dat hy Christū kende hadde hy versmaet
gelt/eñ die ere der werelt voor niet geacht/noch
t ydelre glorië en worde hy niet beweget eñ noch
Jongeling wesende hadde hy die welluste seer
wongen. Wie vindet huyden ten dage aldusda-
e exempelen/alsodanigen moet/eñ hert onder de
luydē of edelingen/of onder die priesters/of ooc
der die monickē eñ ander religiosen Eñ als daer
nant waer die also leuen woude die soude bespot
begeert worden gelijc die esel onder die apen/ende
allen menschen soude hy wordē geheten dwaes
wesen/eñ een plomp hypocrijt/ onwetende melā-
icus/eñ dul eñ men en soude hē niet achten als
menschē. Aldus eeren wy Christen menschē die
Christi eñ bewisende eñ wtsprekense also datter
t leelicker noch versmadelijcker oft dat meer is
t schadelijcker van dat gemeyn volc geacht wort
met gantser herten te wesen een Christen men-
e. Anders niet/dan of Christus te vergeefs ghe-
est had opter aerdē of dattet nu is een and Chri-
theyt dan van outs/ of datse tot allen menschen
t euen gelijck en behoorde. Van aldusdanige men
en eñ opinie wil ic dat ghy al heel anders geuoelt
houdet eñ schouwet eñ wil setten in die gemeyn-
t Christi alle dat loon der tijtlijcker dingen Wie
r die van grooten geslachte geboren wort (datse
lheyt heeten) eñ en vermoet hem niet beter te we-

sen dan dat ghemeyn volck eñ sy achten dat als een sonderlinge groot goet. Eñ laet v oock niet bewegē als ghy hoort van die wijse mannen deser werelt/ datmense heet stadige eerlijcke mannen/ eñ met regimenten ge-eert wesende eñ dat sy met ghetoghen wijnbrauwen vertellen die grade haerder edelheyt of stammen Oft als ghy siet datter yemant hē verhouaerdicht van die ghemaelde beelde eñ wapenen zijns vooruaders ende oude vaders/ also datse nauwelijck achten eenige menschē haer gelijck te wesen Welcke dwalinge seer begeckende/ wilt ouerleggen dat warachtich is eñ dat die eenighe eñ die ouerste edelheyt is te wesen wedergeborē in Christo/ eñ onse lichaem ghemeyn te wesen met zijn lichaem/ende een gheest te worden met God/laet die ander wesen Coninckx kinderen maer laet v dat aldermeest wesen dat ghy zijt eñ heet te wesen een kint Gods Laetse haer behagen hebben datse wandelen/eñ conuerserē in die Houen der Princen maer wilt ghy verkiesen met Dauid versmadet te wesen in dat huys Gods wilt oock aenmercken dat Christus vercoren heeft die crancke d'wasen ende onedele na die werelt: In Adam worden wy altesamen onedel gheboren ende wy zijn altesamē edel in Christo. Het is een warachtige edelheyt te versmaden die ydel edelheyt/ eñ het is warachtige edelheyt te wesen een dienaer Christi Eñ den genen wilt houden voor v beste vooruaders welcke duechden dat ghy nauolcht Hoort wat seydt die alder wijste onderscheyder des edelheyts Christus totten Joden die hem vermetende waren datse gecomen waren van Abrahams geslachte/ die niet alleen edel was noch alleē rijck/noch alleen verwin-

ne-

nder coningē maer oock gepresen eñ gelooft wort
n God om zijn Godlicke deuchdē wie ſoude mo-
gē ſeggen dat alſulcke man niet edel en waer ende
alle glorie waerdich Hoort wat ſy hebben ghehoort
n Christo Ghy zijt wt uwen vader die duyuel eñ
ghy doet die wercken ws Vaders/ Eñ ooc Paulus
nauolgende Christū ſeyt. Niet al die gene de daer wt
die beſnijdinge zijn vā Iſrael zijn Iſraeliten/noch
die daer zijn van dat ſaet Abrahe/ zijn kinderen A-
brahe. Het is een ſchandelijcke onedelheyt te dienen
die ſonde eñ niet te hebben eenige maechſchap noch
gemeynſchap met Christo die daer niemant bekent
dan de daer doen die wille zijns vaders/die daer in-
den hemel is. Hy is leelijckē onedel eñ ſeer onrecht die
den duyuel tot een vader heeft die heeft hē tot een vader
die zijn wercken doen of Christus heeft ghelogen/
die der die waerheyt en can noch en mach niet liegen
die ouerſte edeldom is/ te weſen een kint een erff-
naem Gods/eñ een broeder eñ mede erfghenaem
Christi. Haer wapenen eñ tekenen wat ſy haer wil-
len of wat ſy haer betekenen daer mogē ſy voor ſor-
gen. Maer die wapenen eñ tekenen der Christen
menſchen zijn alle menſchen gemeyn/nochtans zijn
die alder edelſte dat cruys/ die doornē croone de na-
gelen die ſpeer/die wonden des herten daer hē ſinte
Pauwels in verblijt eñ glorieert hy hem te dragen
in zijn lichaem/Daerom ſoo wil ick dat ghy al heel
anders wilt geuoelen/van die edelheyt dan dat ghe-
meen volck geuoelt. Want die ghene die veel gouts
ende cruys vergaderen de ſeyt mē gemeynlijck rijck eñ
ſalich te weſen maer wilt ghy dencken ghenoech ſa-
lich te zijn/ymmer alleē ſalich te zijn die daer Chri-

stum die dat alderouerste goet is besittet en die daer ghecocht heeft de costelijcke margaryt des goeden herten/om dat verlies zijns goet eñ oock zijns lichaems/eñ die geuonden heeft die schat der wijsheyt die costelijcste is bouẽ alle rijckdommen/ ende oock die gene die daer coopt vander alder rijcksten Christo vierich eñ gheproeft gout/ op dat hy rijck mach worden. Wat is dat die menichte der menschẽ groter achten/dan gout/costelijcke gesteenten/huysraet eñ lant Met een valschẽ naẽ zijn dat rijcdommẽ/eñ met eenen warachtigẽ naem doornẽ die daer te niet brengen dat saet des godlijckẽ woorts na die parabole des Euangeliums eñ het zijn ooc lasten/ so wie daer mede beswaert zijn die en mogen niet volghen door den engen wech den naecten Jesum noch sy en mogen niet ingaen door die ootmoedighe eñ cleyne dore int rijck derhemelen. Eñ wilt niet dencken dat ghy een haer beter zijt in dien dat ghy groote rijckdom hebt/maer dat ghy meer gebonden/belast ende behindert zijt. Die heeftse ouervloedich genoech die sy sterckelijck weder mach staen/ eñ versmaden Eñ den genen is genoech voorsien/diẽ Christus belooft heuet dat hem niet ghebreken en sal / ende hy en sal ghenen honger lijden/ die daer smaeck heeft int hemels broot des Godlijcken woorts/ende hy en sal oock niet naect wesen die Christum warachtelijck aengetogen heeft Eñ so wilt dat alleen schade achten dat ghy dwaelt van die volcomen goetheyt eñ aenhanget die sonden Ende denct een groote baten profijt te wesen/als dat hert met voortgangen der duechden altijt beter wort En wilt ooc niet denckẽ dat v yet gebreken sal in dien dat ghy besittet Christum

nm/in welcke alle dingen zijn. Wat ist dat die on-
ige menschen heeten wellustichept/ sekerlijck ten
niet anders dan zijn naime is. Een openbaer dul-
ot/eñ onsinnichept/soet fenijnt eñ smakende ver-
fnis. Die blijschap der reynder conscientien/dat
een warachtige eñ eenige genoechlijchept. Ende
alderleckerste spijse ende gerechetn zijn die stude-
nge/ende ouerlegginge der heyliger schriftueren/
de die aldergenoechlijcste liedekens zijn die Psal-
en des heyligen geest/eñ dat alder vrolijcste ghe-
schap is die gemeynhept alder heylighen/ende die
erste genoechte is dat gebruyckẽ Gods. Nu wilt
onigen uwen oogen/uwe ooren/ende uwen mont
Christus sal v beginnen soet te wordẽ/eñ als ghy
t gesmaect hebt al waren dan alle die wellustic-
den tsamen gesmolten van alle menschen die daer
bben geweest eñ noch zijn/so souden sy v nochtãs
alghinge duncken te wesen voor Christo Ten is
et so soet datter wel smaect/maer dat een ghesont
enschе wel smaket/want ist sake dat die ghene die
Febres of coortse heeft dat water duncket te we-
n wijn/niemant en sal dat heeten te wesen wellu-
chept/maer siecte Eñ ghy dwaelt seer ist dat ghy
et en gelooft dat die goede menschen veel genoech-
cker zijn haer tranẽ dan die quade haer lachen eñ
orden. Ende dat haer vasten soeter is dan den an-
ren platrisen/velt hoederen/vesaense hennen/ende
ygers/ende oock haer soober ende matelijcke Ta-
kens/met kolen/erweten eñ bonen toebereyt veel
ckerlijcker te wesen dan dese haer costelijcke/hoo-
erdige eñ verdrietige gherechten. Die warachti-
ge wellusteis om die liefde Christi te laeten alle

dinck eñ niet sorchuoudich te wesen in die valsche wellusten. Wilt aensien hoe dat de werelt nu ter tijt misbruyct die vocabulen eñ die namen der liefden/ eñ des haets/want als een iongelinck die onsinnich is in vleeschelijcke liefde een ionge maecht begeert/ dat heet dat gemeyn volck liefde nochtans en isser geen warachtiger haet/want die warachtige liefde begeert oocmet zijn eygen schade eens anders profyt te raden/maer die Iongelinck en siet niet voorder dan daer zijn wellustē toe strect/ daerō en heeft hy haer niet lief/maer hēseluen/hoewel dat hy noch tans hemseluen niet recht lief en heuet want daer niemant een ander mach lief hebben/ dan die hemseluen eerst rechtelijcken lief heeft/ende niemant en mach een ander haten dan die hemseluē eerst hatet. Nochtans wel liefde hebben is somtijts wel haten/ eñ recht te haten is lief te hebben. Daerom die om so cleynen bate laghen leyt een ionge meysken met smeecken eñ met gauen/ op dat ghy haer benemen mach dat alder beste dat sy heeft/als haer schaemte onnoselheyt/reynicheyt/een goet herte/haer faem/ eñ eer/ wat duncket v is dat liefhebben/ sekerlijck daer en is gene haet boser eñ wreder dan desen haet Eñ als die onbequame ouders toelaten die sonden haerder kinderen/so seytmen gemeynlijck/ hoe seer lief hebben sy haer kinderen/ maer inder waerheyt haeten sy die seer wreedelijck/ want als sy volghen haer begeerten/so vergeten sy die salicheyt haerder kinderen. Wat mach die alder hatichste duuel meer van ons begeeren/dan dat wy ongestraft sondigende loopen tot die eewige pijn. Men heetet een sacht meester eñ een barmhertige Prince/ die sommighe

quade

sade seytē toelatē of gonnē/op datse so veelte vrijer
ygen misdoen/hoe si min daerom gepijnicht wor-
n. Waer toe anders drieget Godt door den Pro-
eet den genen die hy hout eñ neemt onwaerdich
e wesen zijnre barmhertichept/seggende. Ic en sal
et versoecken uwe dochteren als sy oncuyslijck le-
n/eñ op v zoons wijuen als sy in ouerspel leuen/
oort nu wat Dauid heeft verooft daer hy seyt. Ic
versoecken haer boosheden in een roede/ ende in
ngen haer sonden/maer ic en sal niet verstropen
n haer mijn barmhertichept. Nu siet ghy dat in
hristo wordē alle dingen bekent/eñ haer vocabulē
namen worden verandert Die hēseluen booslijck
f heeft/die haet hemseluen seer. Die in hemseluen
oslijck barmhertich is die is die alder wreetste
Wel te sorgen is vergeten/veel te wonden ofte quet-
n is voorstaen of baet doen. Wel te verliesen is be-
huden/eñ ghy sult selue v sorghe wesen in dien dat
y versmaet die begeerlijcheden des vleesches. Ist
ke dat ghy wreet zijt in die sonde so suldy helpē dē
ensche met weldaet. Ist sake dat ghy dootslaet dē
ndigen mensche: dat zyn die sonden so behout ghy
en mensche. Ist sake dat ghy dootslaet eñ verliest
at de mensche gemaect heeft/so behout ghy dat geē
at God gemaect heeft. Ondersoect nu wat dat ge-
eyn volc al dwalende meynt te wesē macht/cranc
eyt/sterchept ende onwetenhept. Sy heten den ge-
en machtich te wesen/die slaet/ oft quaet doet als
y wilt. Het is seer hatelijcke macht te mogen scha-
en of quaet doen/wantdat is hem gemeyn metten
eninigen beesten//eñ oock metten duyuel/als quaet
e geuen God is alleen warachtelijck machtich/die

niet schadighen mach/al woude hy/ noch en wil al mach hy want zijn natuer is wel doen. Maer die hier machtich is/hoe doet hy den menschen quaet/ hy sal nemen haer ghelt/hy sal tlichaem slaen/eñ hy sal haer leuen nemen Ist sake dat hy dat doet eenen goeden mensche/so heeft hy gegeuē quaet voor goet eñ doet hy dat eē quaet mensche/so heeft hy gedient die oorsaken/eñ heeft dat recht volbracht/maer die quade mensche is hemseluen schadelijck. Wāt daer en wort niemant schade gedaen noch gequetst dan van hemseluen Niemant en bereyt een ander quaet te doen/ten sy sake dat hy hemseluē eerst veel swaerder quaet doet. Ist sake dat ghy my schade wilt doē in mijn gelt/soo hebt ghy verlooren die liefde eñ zijt selfs geuallen in de aldermeeste schade. Ghy en moget my niet wonden/oft ghy en hebt eerst ontfangē veel veruaerlijcke wonden. Ghy en moecht my niet benemen dat leuen des lichaems oft ghy moet eerst seluer v siel doden. Eñ sinte Paulus cranck wesende om onrecht te doen/eñ alder sterckste om te verdragen/heeft heimseluen daer in verheuen eñ vrolijc verblijdet alle dingen te vermogen in Christo. Eñ sterck eñ moedich noemtmen gemeynlijck die gene die daer wreet is maer heel almachtich is hy van moede die van alle lichte iniuriē eñ onrecht gequetst wort met toornicheyt/eñ die bespottinge met bespottinge/eñ quaet met quaet wederom loont. Eñ isser nu yemant die onrecht ongelijck verswijget:eñ lijdt dat willichlicken/so heten sy hem onwetende cleynmoedich/eñ saecht. Wat isser vreemdē dan die grootheyt des mans/ dan/ als dat herte beroert wordet overmits een cleyn woort/ eñ also niet en moghen

ersmaden eens ander sotheyt/ eñ dat ghy meynt v
en mensche te wesen dan als ghy quaet met quaet
unt. Hoe veel te stercker ist met een hoge eñ vaste
moet alle onrecht mogen vergeten eñ daeren bouen
et voor quaet te geuen. Jck en segge niet dat hy
erck is die stout is teghen zijn vyandt al ouer die
mueren climt/ die versmaet zijn lijf/ ende stelt zijn
hooft tot alle periculen dat is alle bloetgierige men
schen gemeyn. Maer die sterck is/ eñ grootmoedich
ie zijn moet can verwinnen eñ wt gantscher hertē
an goet gonnen oft willen die hem quaet willen/ eñ
el te verdienen die misdient hebben/ eñ goet te bid-
en die quaet wenschet. Nu laet ons voort onder-
ecken wat die werelt heet te wesen glorie of eere
hande eñ schaemte Wort ghy gepresen oft gelooft
so wilt aenmercken waerom dattet is/ ende van
wien dattet is. Jst sake dattet is van sonden eñ van
sondige menschen so is dese glorie valsch eñ is wa-
rachtighe schande. Wort ghy bespot ende belachet
so wilt oock dencken waerom eñ van wien Jst sake
dattet om onnoselheyt/ of om eenighe duecht ende
dat van die quade menschē/ so en is dat geen schan-
de maer waerachtighe eere eñ glorie. Al ist dat die
gantsche werelt dat versmaet/ nochtans moet dat
glorioos eñ eerlijck wesen dat Christus gheseyt eñ
gheapprobeert heeft eñ alle menschen toelaten ende
roepen och och ten mach niet goet wesen dat Godt
mishaget. Sy heeten gemeynlijc wijsheyt cloeclijck
dat tijtlijck goet te vermeerderen/ eñ alst vercregen
is dat vast/ eñ wel te bewaren/ eñ toecomende tijdē
te voorsien Wy hooren ouer al dat die menschē met
naersticheyt segghen/ dat is een goet man/ verstan-

del

del eñ wel beraden voorſichtich in dat geen dat hem
wellustich mach maken. Daer volcht die werelt dē
raet des duuuels die daer ſelue loghenachtich is en
zijn vader/ want waer toe ſeydt dan die waerheyt
Christus O ſotte van deſer nacht ſullen begeerē van
v uwe ſiel. Hy hadt zijn ſchueren vol vergadert met
coren hy had al zijn ſolderen geuult met victualie eñ
hy had verholen binnē zijn huys veel gelts/ eñ hem
dochte dat hem niet gebreken en mochte (als noch
dat meeste ghetal der menſchen doet) eñ op die ver-
gaderde ſchat ruste hy als een arm bewaerder/ende
zijn goet niet gebruyckende nochtans ſeyt hē Chri-
ſtus een ſot te weſen/want wat iſſer ſotter/ eñ ont-
ſinniger dan altijt te begeeren die ſchapen/ ende dat
geen dat warachtich is verlieſen dat welcke niet al-
leen te belachen en is onder die gewoonten eñ werc-
ken der Chriſten menſchen maer ſeer te beweenen.
Wat iſſer onredelijcker dan altijt ſo voorſichtich te
weſen in dit leuen met alſucke ſorchuoudicheyt dat
niet en is dan een ſchape/ eñ gheen voorſichticheyt
te doen in dat toecemende leuen dat wy inder eewic-
heyt in alle ongeuallicheyt moeten leyden/ten ſy dat
wy met grooter ſorgen voorſien/ Hoort noch ander
dwalinge. Wy heeten den gheenen een cloeck eñ een
onderſocht man te weſen de alletijdinge/rumoer/eñ
al wetet datter in die werelt geſchiet/wat auontuer
daer is in alle comenſchap/ wat die Heeren/ ende
Princen willen doen/wat datter nieus te Romen is
wat datter nieus opgeſtaen is in Vrancrijck/ eñ op
wat manier dat die Tartaren eñ Ruſſen leuen wat
raet die Princen houden Cortelickē van alle dat die
menſchen doen dat weten ſy te beclappē/eñ alſulcke

menſchen

menschen seytmen wijs te wesen. Wat isser onuer-
standelijcker ende diemen min mach weten dan die
erre van v geschien eñ dat v niet aen en gaet dat te
ondersoecken eñ te willen wetẽ/ eñ dat geen dat ghy
altijt in v herte behoort te hebbẽ eñ dat v alleen aen
gaet/daer niet eens op te dencken Ghy vertelt nwe
tydingen eñ rumoeren wilt liever vertellen wat op
sprynghe in uwer herten zijn als toornicheyt/haet/
onsuyuerheyt/eergiericheyt/hoe dat ghy dese onder
gebrocht hebt/eñ wat hope der victorien datter is/
en hoe grooten deel des strijts datter veriaecht is/
ende hoe v redelijcheyt bereyt is tegen die sondẽ Ist
saecke dat ghy in dese tijdinge waket eñ naerstich zijt
met v ooren/eñ oogen so sal ick v heeten cloeck/ eñ
ondersocht te wesen Hy en smaect niet die hemseluẽ
niet en smaket Ist saecke dat ghy met dese maniere
ondersoeckt alle der menschen sorghen/blijschappen
hoop/vreese eñ naerstichеyt ghy sult vinden datse al
vol dwalingen zijn/ Want sy segghen goet te wesen
quaet/soet makende suer/suer soet/licht die duyster-
nis/eñ die duysternis licht/aldus is dat meeste ge-
tal der menschen maer ghy moet dit altesamen ver-
smaden/op dat ghy haer niet gelijck en wort/ ende
ghy sult haer ontfermen begerende altijt datse v ge-
lijck mogen worden En als Augustijnus seyt. Het
is betamelijck datmen beweenen sal die noch te be-
spotten zijn eñ te bespotten die te bewenen zijn/ Eñ
wilt niet int quade v gelijck makẽ dese werelt/maer
wilt vernemen in die nieuheyt uwer sinnen/ op dat
ghy sult moghen weten/ niet dat die menschen seer
achten maer dat die wille Gods is/die daer is goet
welbehagende ende volmaeckt. Ghy set v seluen in
groot

groot perijckel eñ ghy begint te vallen in dien dat ghy begint aen te sien wat dat meeste getal der menschen doet/eñ aen te nemẽ dat sy geuoelen. Wilt ghy wesen een kint des leuens eñ des lichts/ soo laet die dooden begrauẽ haer dodẽ/eñ laet die blinde eñ die leyders der blinden te samẽ vallen indẽ put. Wacht v naerstelijc dat ghy niet eens uwe oogen der hertẽ af en keert van uwen exemplaer Christo/eñ volgende de leydinge der waerheyt/so en sult ghy niet dwalen/eñ wandelen na dat lichte en sult v niet stoten in die duysternisse Eñ ist sake dat ghy niet aldusdanigẽ voorschijnende licht onderscheyt dat valsche goet van dat warachtige goet/eñ dat warachtighe van dat valsche goet/so sult ghy v daer voor veruaren/ eñ niet nauolgen de blintheyt des veelheyts die tot die alder ydelste bespottinge der dingen/eñ na de beweginge der begeerten/als toornicheyt/haet/liefde hope/vrese/blijschap/op eñ nederdalende/nemmermeer/eñ rustet. Eñ die Brachmans/ Stoici eñ ander Philosophen/pleghen haer setten met alle haer crachte te beschermen/eñ voor te staen/hoe wel dat sy nochtans van alle menschen besuot ende veracht worden Hoe veel te meer sult ghy stoutelijcken ende vast in v herte setten die wet ws Heeren Christi/eñ daer vry/ende vast in blijuen staen.

¶ Sommighe leeringe opinien nut wesende eenen Christen mensche.

LAet altijt by v wesen dese Leeringhe des waerachtighen Christenheyts. Als dat geen Christen Mensche sal meynen hemseluen te wesen ghe-boren/off dat hy hemseluen alleen wil leuen. Maer

wat

wat hy heuet ende wat datter is dat en sal hy hemseluen niet toeschrijuen/of gheuen/maer hy sal daer Godt van dancken/en sal vermoeden alle zijn goeden alle menschen gemeyn te wesen. Want die Christelijcke liefde en kendt gheen eyghendom/ ende hy moet liefhebben die ghoede menschen in Christo/en de die quade om Christum/die aldereerst lief heeft ghehadt ons/noch wesende zijn vyanden/ende heeft hemseluen al heel ouergegeuen om ons te verlossen Ende hy ontfanckt die goede menschen/ want sy goet zijn/ende die quade op dat hijse beter sal maecken. Ende men sal gheenen mensche haten/ niet anders dan ghelijck een ghetrouwe medecijn meester haet die tranckheyt ende alsoo sal hy oock haeten die sonden. Ende hoe dat die siecte des eenen menschen grooter is/soo veel meer sorchuoudicheyt sal daer toe doen de reyne liefde. Ist een ouerspeelder/ist een Kerck dief/ist een Turck soo wilt vermaledijen/en versmaden dat ouerspel ende niet den mensche/ende versmaden die dieuerie oft Kerckschendinge en niet den mensche/ slaet doot die Turckschap ende niet den mensche. Hy sal doen zijn naersticheyt op dat die boosheyt vergaet die hy hemseluen alle ghemaeckt heeft/maer laet behouden blijuen den mensche die Godt heeft ghemaect: Voort dat hy alle menschen goet ende wel doet/en dat hy niet schadelicken en is den genen die dat verdient hebben en doet bystant den genen diet niet verdient en hebbē. In alle voorspoet zijns euen menschen sal hy hem verblijden als in zijns selfs/en sal droeuich wesen van alle teghenspoet als zijns seifs. Dat is dat Paulus ghebiet te weenen metten genē die daer weenen/en vrolijck te

wesen

wesen metten genen die vrolijck zijn? Noch dat meer eñ swaerder is/hy sal hem meer bedroeuen vã eens anders quaet dan van zijn eygen/eñ blijder zijn van dat goet zijns broeders dan zijns selfs. Tẽ behoort niet een Christen mensche te dencken. Wat heb ick met hem te doen hoe dat hy is/ic en kenne hem niet hy is my vreemt/eñ onbekent/hi en heeft mijn noyt goet ghedaen/hy heeft mijn wel quaet ghedaen/eñ hy heeft my noyt gebaet. Van dese eñ deser gelijcke en wilt niet ouerleggen/maer wilt dencken wat verdienste dat v Christus verleent heeft die van zijn groote goet eñ weldaet die hy ons gedaen heeft niet en begeert eenich loon voor hem/ maer dat wy dat doen eñ lonen sullen in ons euen mensche. Siet toe wat v euẽ mensche behoeft/eñ wat ghi geuẽ moecht eñ denckt alleen Het is mijnmede broedr in Godt/eñ mede erfgenaem in Christo/ende zijns lichaems een lidt/eñ met zijn bloet verlost/ eñ mede geselle des gemeyn geloofs/eñ tot die selfde gratie ende salicheyt des toecomende leuens geroepẽ/als die Apostel seyt Een lichaem eñ een geest/so als ghy geroepen zijt in een hope ws roepers/ een Heer ende een geloof/een doopsel/een Godt eñ Vader alre dingen/die daer is bouen al eñ door alle/ende in ons allen/ Hoe mach hy vreemt wesen daer so menichuuldige banden der eenicheyts tusschen is. Onder die Heydenen is veel geacht tot vrientschap dat sy seggẽ/ het is onse medeburger/onse swager onse maechschap/ of alsmen gemenlick seyt/hy is my dienstachtich /het is mijns vaders vrient Hy heeftet wel verdient/hy is bequaẽ hy is van eerlijcken Ouders geboozen/ hy is rijck/ of dier gelijcke/Ende ist niet in Christo soo ist niet

Houdt dit alleen voor oogen ende het sal genoech zijn
Tis mijn vleesch/tis mijn mede broeder in Christo
Alle dat geen datmen een lidt doet/dat voeltmē eñ
vloeyt in dat gantsche lichaem/ eñ voort int hooft.
Eñ wy zijn altesamen leden/eñ die leden tsamē han-
gende die makē een lichaem/eñ des lichaems hooft
is Christus/eñ dat hooft Christi is Godt ende wat
daer een sonderlinge lidt geschiet/of wel oft qualijck
dat geschiet v/dat gheschiet alle leden/dat gheschiet
Christo/eñ dat geschiet God. Alle dese zijn een God
Christus: dat lichaem/eñ die leden. Het en heeft geē
stede onder die Christen datmen seyt/gelijck met ge-
lijck/ende dat oock ongelijcheyt is een moeder des
haets. Waer toe zijn die namen also seer onghelijck
daer alsulcke eenicheydt is ten behoort niet totter
Christenheyt datmen gemeynlijck seyt datter altijt
een haet is tusschen een hofman eñ een burgher/een
lantman/eñ een steets man/een edelinck/eñ een van
den ghemeynen volcke/burghemeester/eñ een slecht
burger/een lombaert eñ een duytsche/een frāchoys
eñ een engelsche/een gelders eñ een cleesse/een stichs
man/eñ een hollander/de geleerde eñ ongeleerde/een
clerck eñ een leecke/een priester/eñ een moninck/een
obseruant eñ een colleet/eē carmelijt eñ een jacopijn
Waer is die liefde die oock zijn viant lief heeft/wan
neer een verwandelinge van eenen naem/ oft wan-
neer een verwe van een cleet een weynich ongelijc of
verscheyden is/of dat gordel/ of die schoenen of an-
der geesmare of dwaserie/maken die een den ander
hatich. Daerom laet ons haten dese kintsche logenē
eñ dat wy ons wennen eñ voor ooghen hebben dat
warachtich is/welck Paulus seyt tot veel plaetsen/

dat wy allegader zijn int hooft Christo eens lichaēs
leden metten seluen geest als een mensche geworden
ist dat wy also in hem leuen/dat wy niet en hatē die
leden die meer saliger zijn/eñ dat wy te hulpe comē
die leden die crancker zijn/op dat wy verstaen dat
wy selue ontfangen weldaet als wy doen onse euen
mensch eenich goet of weldaet/eñ dat ons quaet ge-
daen is/als onse broeder beschadighet is. Noch nie-
mant en sal hemseluen soecken/ maer een yegelijck
na zijn vermogen/van dat ghene dat hy van Godt
ontfangen heeft/dat hy dat geue int gemeyne/alsoo
dat alle dat geen dat gecomē is van dat hooft Chri
sto/wedercoemt daert van daen gecomen is. Dit is
dat ons Paulus beschrijft tot den Corinthien seg-
gende. Dat lichaem is een/eñ heeft veel leden/maer
alle die leden:zijn leden eens lichaems hoewel dat-
ter veel zijn/nochtans sy zijn een lichaem also oock
Christus/want wy zijn alle door eenē geest gedoopt
in een lichaem/het zijn Joden of heyden/knechten/
of vrije/eñ alle hebben wy gedroncken in eenē geeste
want dat lichaem is niet een lit maer veel ledē/wāt
of die voet sprake/ick en ben niet die hant/ ic en ben
maer vanden lichaē/is hy daerō niet vanden lichaē
eñ of dat oor sprake ic en ben niet die ooge/ick en bē
niet vanden lichaem/is dat daerom niet vandē lic-
haē/oft dat gantsche lichaem waer dat ooge/ waer
is dan dat gehoor oft al heel waer dat gehoor/waer
ware dan dat riecken. Maer nu heeft Godt gheset
die leden/een yegelijck aenden lichaē/also hy woude
Eñ oft sy al warē een lidt hoe waert dan dat lichaē
maer nu zijn daer veel leden/ eñ maer een lichaem/
want dat ooge en mach niet spreken totter hant/ick
en

en behoef niet uwe wercken of dat hooft totten voe-
ten ghy zijt my niet nootruftich Maer veel meer/de
leeden des lichaems/ die daer schijnen te wesen die
crancste/die zijn meer vā node eñ die wy meynē die
onedelste leden des lichaems te wesen desen gheuen
wy oueruloedige eere/eñ die daer zijn oneerbaer le-
den die hebbē die oueruloedichste eerbaerheyt/maer
onse eerbaer leden en behoeuens niet/ maer Godt
heeft getempteert den lichaem den welcken gebrack
die oueruloedige eere/op dat niet en sy tweedracht
inden lichaem/maer dat die leden zijn sorchuoudich
onder malcanderen in dat selue want ghy zijt dat
lichaē Christi/eñ leden van dat lidt. Deser ghelijck
schrijft hy ooc totten Romeynen Want also wy heb
ben veel leden in een lichaem/maer alle leden hebbē
niet een werc/also zijn wy vele een lichaē in Christo/
maer een yegelijck zijn een des anderen lidt/hebben
verscheydelijcke gauen nader genaden de ons is ge-
geuen/Noch schrijft die totten Ephesien. Wāt doen
de die waerheyt in die liefde soo wassen wy in hem
die daer is dat hooft Christus wt welcke dat ghe-
heele lichaem is te samen gheuoeget ende gesterckt
door een vergaderinghe des dienstticheypts na werc-
kinghe eens peghelijcx lits in een mate in welcke hy
door die vermeeringe te samen gheuoecht heeft/ tot
een stichtinghe zijns lichaems inde liefde/ ende op
een ander stede ghebiedt hy dat wy malcanderen
die eene des anders Lasten sullen draghen wandt
wy zijn met malcanderen leeden/ Siet hier of sy
oock den lichaem hooren/ die ghy tot veel plaetsen
hoort segghen het is mijn ghoet/ Het is my ouer-
midts erfnisse aenghecomen ick besittet met recht
 ende

ende niet met bedroch/waerom en mach ic dat niet gebruycken eñ misbruyckē na mijn eygen wil/waer om sal ict den genen geuē die ic niet schuldich en ben ick brenge dat door/ic verteert/eñ is mijn eñ dat ic wech brenge wat heeft daer een ander mede te doen V mede lidt vergaet eñ ristelt van honghet/ eñ ghy eet seer costelijckē eñ leckerlijc v broeder beuet naect eñ ghy hebt so veel cleederen dat ghy nau die mottē daer wt moecht keeren/ghy verspeeltop eenē nacht duysent gulden ter wijlen dat een arm maghet verliest haer eere eñ wort geschent/door nootdruftichz/ ende daer vergaet een siele daer God voor gestoruē is/eñ ghy segt wat leyt my daer aen/ick doe dat ick te doen heb nochtans meynt ghy met aldusdanighe manieren eñ wercken te wesen een Christē mensche ghy die niet waerdich en zijt te wesen een mensche. Eñ ghy sit in een gheselschap/eñ ghy hoort van die een of ander achterclappinge daer yemants naem oft faem mede onteert wort/eñ ghy swijget of lacht mede met die achterclapper/eñ ghi segt ick soude hē gestraft hebben hadt dat my of den mijnen aenghegaen datter geseyt wort ick en heb geen doen met dē genen die daer beclapt worden. Daerō is v deel niet met dat lichaem ist sake dat ghy niet en zijt met dat lidt/noch oock metten hoofde ist dat ghy niet en zijt van dat lichaem Christi. Eñ sy seggen ooc wy moeten wel gewelt met gewelt wederstaen Ic en strasse niet noch en segge niet tegē tgene dat die keyserliche rechten toelaten/maer dat verwondert my:dat dese woorden gecomen zijn in die werelt eñ gewoonten der Christen menschen ick hebbe yemant schade gedaen maer ick worde daer toegebrocht ic heb lieuer

een

en ander schade te doen dan ick self soude lijden. Al
st dat die menschelijcke rechten dese eñ deser gelijck
niet en pijnigen/wat sal onse Keyser Christus doen
ist dat ghy zijn wet niet en hout die hy heeft ingeset
eñ beschreuen zijn door sinte Matheus. Ic eñ segge
u niet alleen weder te staen dat quaet/ maer isser
yemant die v slaet aen die rechter wange/biet oock
die ander eñ die met v wil kijuen int recht:eñ uwen
rock wech wil nemen/so laet hem oot uwen mantel
eñ ist dat v yemant dwinget te gaen duysent treden
so gaet met hem noch twee duysent. Hebt lief uwe
vyanden/eñ doet wel die v haeten/eñ bidt voor den
genen die v veruolghen eñ onrecht doen op dat ghy
moecht wesen kinderen ws vaders die daer isindē
Hemel/die zijn sonne laet schijnen op den goeden eñ
quaden/eñ hy laet regenen op die rechtveerdighe eñ
onrechueerdige. Eñ ghy antwoort weder/Christus
heeft dat tot my niet geseyt/hy heeft dat geseyt tottē
Apostolen die perfect eñ volmaect zijn En hebt ghy
niet gehoort/eñ verstaen dat hy seyt op dat ghy sult
mogen wesen kinderen ws vaders/Ist dat ghy niet
en wilt wesen een kint Gods/soo en hoort dese wet
niet tot v/want hy en is niet goet die niet en wil we-
sen perfect eñ volmaect. Eñ wilt oock verstaen/ist
dat ghy geen loon begeert/so en is dat ghebot voor
u niet/want daer volget na/ist dat ghy lief hebt den
geen die v lief hebben/wat loon sult ghy hebben ge-
lijck oft hy seggen woude/geen loon/want den genē
wel te doen die v wel gedaen heeft en is geen duecht
maer niet te doen is groote misdaet/want niemant
en is die ander wat schuldich daer die een doet ghe-
lijck die ander. Hoort wat die groote Doctoor der

Christelijcker rechten Paulus seyt/spreket wel van
den genen die v vervolgē spreect wel eñ en wilt niet
qualijck spreken eñ en wilt niemant weder gheuen
quaet voor quaet/eñ ist sake dattet wesen mach soo
veel als in v is/soo hebt met alle menschen vrede v
selvē niet beschermende mijn alderliefste maer geeft
den toorn een stede/want daer is gescreuen Geeft
my die wrake eñ ick salt weder geuen seyt die Heere
maer ist sake dat v vyant hongert/ spijst hē/ ist dat
hy dorst/geeft hē dranc/want dat doende so sult ghy
vergaderē die colen des viers op zijn hooft En wilt
niet verwonnen werden van dat quaet/ maer ver-
wint dat quaet int goet. Hier op segt ghy dan/ wat
soude/daer na anders comen dan dat ick met mijn
sachtmoedieheyt soude voedē eñ vermeren zijn spij-
ticheyt eñ als ick heb verdraghen dat oude onrecht
dat ick hē soude verwecken eñ nodigen tot nieu on-
recht te doē. Ist sake dat ghy moecht vlien oft schu-
wen dat quaet sonder uwe schaede dat en verbiet v
niemant/maer ist dat ghy niet vlien of schouwen en
moecht wacht v te segghen datter beter is quaet te
doen dan te lijden Eñ ist dat ghy moecht soo verbe-
tert hē/of met veel weldaden doende of met saecht-
moedicheyt verwinnende/eñ en helpt dat niet/so is
set beter dat hy niet meer en misdoe/ende verlooren
blijft/dan ghy beyde te samē/eñ het is beter dat gh
rijck wordet met dat loon des verduldicheyts/ da
wederom met quaet te lonen beyde quaet te word
Daerō laet v dat wesen een wet eñ een Christelijck
insettinge/met alle menschen te vechten in liefde/i
sachtmoedicheyt eñ in weldaden/ eñ den minsten t
wijckē in kijuen/in haet/in achterclap/in spitichey
end

eñ in onrecht. Hier op segt ghy weder/hy en is niet waerdich datmen hem sal goet doen/of wat van hē te verdragen. Op dat ghy v seluen sult mogē waerdich maecken soo is Christus weerdich door wiens gratie eñ wille dattet geschiet/ So segt ghy mede Ic en wil niemant quetsen of quaet doē/ noch ic en wil niet lijden dat ick gequetst worde. Nochtans als v misdaen is/wilt die schulde vergeuen wt gantscher herten/v wachtende datter niet en is dat yemant v soude moghen vergeuen ende wilt naerstich zijn int schouwen uwer schulden als ghy gheerne vergeuet een ander zijn schult. Ende hoe dat ghy grooter zijt so veel te meer wilt v euen Christen mensche toegeuen/op dat ghy alle menschen moecht dienen in die liefde. Ist dat ghy van edelen gheslachten zijt so sullen die wercke die Christo waerdich zijn v niet verduysteren/maer sy sullen verheffen eñ eerlijck maken die edeldom ws geslachts. Ist dat ghy gheleert zijt/so veel te bequamer sult ghy mogen verdragen ende verbeteren die onwetenheyt der ongheleerder. Ende hoe dat ghy meer van Godt ontfangen hebt hoe dat ghy v broeder meer schuldich zijt. Zijt ghy rijck/wilt ghedencken dat ghy zijt een Schaftenaer van uwen goeden ende gheen Heere of eygenaer/eñ siet wel toe hoe dat ghy dat ghemeyn goet handelt. Ghy vermoet en meynt dattet besitten ende eygendom der tijtlijcker ghoeden alleen verboden is den Moninncken ende den Religiosen/ende dat die willighe armoede/haer alleen ingheset is/ ghy dwaelt/ want alle byde behooren sy tot alle Christen menschen. Die Wedt der menschen pijnicht datter yemandt steelt ende wech draecht dat hem niet en is/

ende sy en pijnicht niet dat ghy onthoudet die noot-
druftichept eñ gebreken ws broeders zijt des seker/
beyde salt Christus pijnigen Ist saecke dat ghy e en
raetsman zijt/laet v die eere niet wreeder eñ wreem
der maken/maer die last sorchuondiger Ende ghy
segt ooc/ic en heb geen geestelijckẽ last/ic en bẽ geen
pastoor/deecken/of bisschop/ dat is v toe te gheuen/
maer en zijt ghy niet een Christen mensche/ siet wel
voor wien dat ghy toebehoort al en hebt ghy gheen
geestelijcken last/Ende Christus is gecomen in die
werelt in alsulcke groote versmaethept/dat de men
schen mepnen eñ vermoeden dattet seer eerlijckẽ eñ
coninclijcken is met Christo geen doen of gemepn-
schap te hebben/eñ wie dat hem naerder eñ meerder
lief heeft/hoe dat hy meer te versmadẽ is. Eñ hoort
ghy niet alle dage dat gemepn volck eñ leeken als sy
toornich zijn/dat sy met groote spijt verwijten die
namen van een Clerck/ Priester/ ende moninck al-
sulcken moet eñ manieren of sy seggen eñ verwijten
soudẽ /ghy zijt een ouerspeelder/dobbelaer/een kerc
dief/ my verwondert waerom dat sy niet mede en
verwijten dat sy dat doopsel ontfangen hebbẽ/ ende
als die Turcken eñ Saracenen verwijten ons den
hynaẽ Christi. Maer waert dat sy sepden een quaet
clerck/een onwaerdich priester/ eñ een weerlijc mo-
ninck/so waren sy te lijden aenmerckende die quade
seden en wercken der menschẽ/ eñ niet versmadende
die professie of belijden der duecht eñ der geestelijc-
hept. Also zijnder oock veel die haer beroemen ende
voor eer houden hoe veel maechden dat sy onteert
eñ gheschoffeert hebben/hoe veel goets dat sy in die
oorloge genomen eñ gerooft hebbẽ eñ hoe veel gelts

dat

dat sy met dobbelen gewonnen/ eñ verloren hebben eñ veel alsulcke ghelijcke boosheden nochtans also wesende en weten sy niet spijtelijcker eñ versmadelijcker/yemant te verwijtẽ/dan dat hy een moninc of pape is. Maer dese en hebben met Christo gheen doen/dan dat sy Christen heten alleen/metten naem tot haer verdoemenis Ende daer en is geen ander Godt eñ Heere der Bisschoppẽ eñ Prelaten of van Burgemeesteren eñ Raetsheeren/beyde zijn sy stadthouders Gods/eñ beyde sullen sy hem daer af redẽ geuen. Eñ ist dat ghy een raetsheer zijt eñ elwaerts toesicht hebt dan tot Christo/al en heet dat gemeyn volck v een Simon magnus/of vercoper der geestelijcheyt/nochtãs sal v Christus voor alsulcke pijnigen. Eñ ist dat ghy eenige heerschappie of digniteyt begeert niet om profijt des ghemeynen goets/maer om v eygen baet oft om wrake te doen/soo is uwe heerschappije een moorderie voor God/Eñ als ghy berooft zijt/so veruolget ghy die rouers/ niet alleen op dat ghy v goet moecht weder crijgen/maer oock om dat hy by hem heeft/dat v niet toe behoort/ Ja vrage wat onderschept is tusschen v eñ die roouers is/dan sy zijn rouers der coopluyden ende ghy een rouer der roueren. In als ten waer dat ghy met alsulcke meningen zijt raetsman of burgemeester dat ghy niet om tverlies van v goet/ noch oock om dat verlies van uwẽ lijue/maer alleen wilt beschermen eñ voorstaen die rechtuaerdichept so en sal Christus niet toestaen uwe administratie ongepijnicht. Ende na die sententie van Plato so en isser niemant waer dich om inden raet te sitten/die gheerne inden raedt is. Ist dat ghi een prince zijt/wacht v dat die quade

ende fenijnige tongen der pluymstrijckers v niet en
bedriegen/seggende ghy zijt een Heer/ghy zijt bouē
de wet/ghy zijt vrij/ alle dinck is v rechtueerdich/
ghy moghet doen dat v lustet/ eñ het en roert v niet
dat gemeynlijck die Priesters predicken Maer wilt
neerstelijcken ouerlegghen eñ aenmercken dat wa-
rachtich is een Heer van alle dinck Jesum Christũ
welck ghy aldermeest moet gelijck wesen want ghy
zijn stadthouder zijt/ende ghy moet aldermeest zijn
leeringhe volghen:want hy strengelijcker van v re-
den sal eyschen dan van een ander/en wilt niet ver-
moeden dattet al recht is dat ghy wilt/ maer dat
ghy dat alleen wilt dat recht is Jn als daer en is
geen dinck eerlijcker eñ gloriofer den Coningen eñ
Princen/dan na te volgen aldernaeste dat leuen/ eñ
die wercken des alder ouerste Coninc Jesu Christi
de daer heeft geweest eñ is die aldermeeste eñ beste
hy heeft versaect zijn rijck te wesen van dese werelt/
nochtans was hy Heere des Hemels eñ der aerden
Maer die princen der Heydenē die hebbē heerschap-
pee ouer haer ondersaten/Maer een Christen prince
en gebruyct geē macht in zijn ondersatē maer liefde
eñ die alder meest is die denct hem te wesen dalder
minste/eñ haer alder dienaer eñ geen Heere. Waerõ
ick my seer verwonder van die eergierige namē der
macht eñ heerlijcheyts alſo dat se gecomē zijn tot de
Pausen eñ Bisschoppen/eñ ooc dat die Doctorē die
men heet inder godheyt hē niet en schamen so onwe
telijcken eñ eergierichlijcken begerende van:dat ge-
meyn volc te worden ghenaemt onse meester/want
Christus beyde verboden heeft zijn Apostelē/ dat sy
niet en souden toelaten datmense Heere oft meester
soude

soude heeten, want daer niet meer is dan een Heer/ eñ een meester die dat hooft is van ons allen Jesus Christus Apostel/Bisschop/Pastoor/dit zijn alleesamen namen van diensten eñ niet van heerschappien Paus eñ Abt zijn by namen der liefden eñ niet der macht. Waerom wil ic aldus diepe voortgaen in de groote Zee der dwalingẽ der menschẽ. In wat staten der menschen een warachtich geestelick mensche in siet so vint hy veel dat hy mach bespotten/eñ veel meer dat hy mach bewenen oock sal hy vinden die alder verkeertste archste opinien die al heel ongelijc eñ tegen die leeringe Christi zijn eñ dat meeste deel deser quader opinien comẽ daer wt/wãt inde Christenheyt gebrocht eñ toegelatẽ is een nieuwe werelt ende datmen leest die oude Leeraers ende Doctoren van die werelt/dat sy seggẽ eñ hectẽ v de daer weynich geleert zijn die leken/eñ schrijuen alleen tot den genen die noch monicken noch religiosen en zijn die werelt wort genoemt int Euangelie/by die Apostelen/by S. Augustijn/ by S. Hieronimus/ die daer vreemt zijn van tgeloof Christi/vyanden des cruys Christi/eñ blasphemeerders in Godt. Eñ aldusdanich zijn sy die daer zijn tegen morgen sorchuondich want sy hem niet en betrouwen in Christo/ sy arbeyden eñ vechten om Rijckdommen/ om eere/ om wellust/ende door verblintheyt ende verduysteringhe der sienlijcker ende gheuoelijcker dinghen annemen sy die valsche ghoeden voor de warachtighe goeden /want die werelt en bekendt Christum niet de daer is dat eenige ende warachtighe licht Dit is die werelt/de al gheheel ghestelt wesende int quaet hemseluen lief heeft/ hem seluen leeft en die hemsel-

uen soect want sy Christum niet aenneemt die daer is die warachtige liefde. Vā deser werelt heeft Christus geraden eñ afgekeert/niet alleen zijn Apostelen maer oock allen den genen die hy wil brenghen totter salicheyt eñ oordeelt hem waerdich te wesen dat eewich leuen die de werelt ende al datter in is versmaet. Met wat manieren mengen wy dese werelt met die Christenheyt daer in alle schriftueren Gods so verdoemt wort metter Christenheyt/eñ waerom willen wy met ons ende onse sonden smeecken door den ydelen naem/die werelt Dese dwalinge vermeren sommige leeraers ende doctoren die dat woort gods veranderen(als Paulus seyt) eñ die daer treccken die godtlijcke schriftuere na die loop der werelt eñ manieren der tijden als veel bequamer eñ meer van node is/eñ behoort te wesen/dat die seden ende wercken des werelts verbetert eñ gestelt soude worden na die regulen der hepliger schriftueren/ Daer en is geen schadelijcker maniere van pluymstrijckē eñ om ons seluen te bedriegen/ dan als wy door die woorden des Euangelijs eñ der propheten met onse sonden smeecken/ als een Prince hoort lesen. Alle macht is van Godt so verhoueerdicht hy hem terstont daer in. Waerom maect v die heplighe schrift niet sorchvuldiger dan houaerdiger/ghy weet ende denct wel dat Godt v dat rijck te regeeren heeft gegeuen/maer ghy en peyst eñ ouerlegt niet wat redē hy van v eysschen sal hoe ghi geregeert hebt. Eñ ghy rijcke menschen ghy hoort dattet verboden is alle Christen menschen/dat si niet en sullen hebben twee rocken maer die Prediker of doctoor inder godheyt beduyt v de ander rock te wesē watter meer is dan die

die natuere behoeft eñ van noode is/eñ alle dat ghy
tot v begeerlijckheyt ende sinnelijckheyt hout. Hier op
antwoort dã die vreke eñ gierige. Het is waer maer
my gebreect noch vele/dit hout die vleesschelijcke eñ
beestelicke mensche voor recht eñ van die liefde cout
wesende so seyt hy: dat dit die ordinãtie eñ gewoonte
vanden lande is eñ en denct niet dat die liefde is dat
ghy sult setten v gelt voor een ander/ v leuẽ voor een
ander/v fame voor een ander. Hier op so seyt hy we-
der ic en sal niet geuen op dat ick selue geen gebreck
en lijde/ick en sal zijn fame niet beschermen/ op dat
daer geen vlecke en come in mijn famé/ Ic sal mijn
broeder in last eñ perijckel laten blijuen op dat ick
daer selue niet en come cortelick/ick sal alheel so my
seluen leuen op dat ick geen schade en sal mogen lij-
den om eens anders profijt/eer oft faem. Wy leeren
oock van sommige heylighe mannen in dien dat sy
wat gedaen hebben/dat ons niet en is na te volgen
dat wy dat alleen sullen nemẽ in exempel eñ spiegel
ons leuens die ouerspeelders eñ dootslagers de ont-
schuldigen hem met dat exempel Dauids Die gie-
rige excuseren hem metten rijcken Abraham. Prin-
cen die gewoonlijcken zijn ionckvrouwen eñ maech
den tot schande te brengen die settẽ voor haer Salo-
mons coninginnen eñ boelen: Die daer haer buyck
God is/hebben Noe voor oogen: Die daer in onsu-
uerheyt leuen met haer magen ende nichten die be-
smeken haer seluen met Loth. Waerom keeren wy
ons oogen van Christo tot die sonden der heyligher
mannen/ic darf seggen dat een Christẽ mensche niet
en sal nauolgen alwaert oock geschreuen inde boec-
ken der Propheten eñ der Apostelen: dat niet ouer
een

een en comt met die leeringe Christi Belieft v na te
volgen die heylige sondaers/ic en segge daer niet te-
gens/indiē dat ghy al heel haer nauolcht . Wilt ghy
Dauid nauolgen in ouerspel/so wilt hē mede nauol
ghen in zijn penitentie En hebt ghy Magdalenam
die sonderse nageuolghet wilt oock als sy/ veel lief
hebben/veel meenen/ende v neder worpen voor die
voeten Christi. Hebt ghy die heylige Kerc veruolget
met S. Pauwels leeft also dat ghy bereyt zijt uwen
hals te strecken voor die rechtueerdicheit. Hebt ghy
valschlijc gesworen met S. Peeter so wilt oock dat
cruyce met hem niet vresen. Ende Godt laet groote
mannen in sonden vallen/ op dat wy niet en sullen
wanhopen als wy in sonden gevallen hebben. Ende
als wy mede met haer gesondicht hebben soo sullen
wy ons ooc bekeeren eñ beterē met haer/ alle dwa-
lingen schouwende. Int corte geseyt. Al dat niet nae
te volgen en is/dat vergaeren wy voor ons/ ende al
dat goet dat sy gedaen hebben/dat vergeten eñ ver-
nielen wy gelijck die spinnen die dat fenijn allen wt-
suygen/eñ dat ons salich soude moen zijn verkeerē
wy int quaet Wat hebt ghy te doen met den rijcken
Abrahā bysonder ghy wiens gelt v God is. Dat hy
door vruchtbaerlijcheyt der aerden eñ beesten rijck
is geweest dat God hem voorspoet heeft verleent in
tijtlijcke goeden/dat was noch in die oude vleesche-
lijcke wet: ende meyndt ghy o Christen mensche dat
daerom v geoorloft is rijckdommen te vergaderen
door recht ende onrecht/of op dat ghyse in v sinlijc-
heyt qualijcken verteren moecht/ of dat quader is
op dat ghijse in uwen huyse bewaren moecht Abra-
ham besittende veel ghoets en heeft daer zijn herte

ẽ begeerte niet op geset/dat is wel te verstaen daer
vt/want terstont doe hẽ God had geboden dat hy
zijnen eenigen soon doden eñ offeren soude/heeft hy
bereyt geweest Hoe veel te meer heeft hy versmaet
zijn beesten/die door Gods gebot zijnen eenigẽ soon
also versmade: Maer ghy die anders niet en denckt
eñ dromet/dan om tijtlijc goet eñ om een cleyn win-
ninge v broeder bedrieget/ende Christum vergheet/
meynt ghy dat ghy Abraham gelijck zijt. Die onno-
sel maechdekens: Loths dochteren/als sy sagẽ dat-
tet lant al om verbrant eñ vnielt was meynende al
die werelt te wesen vergaen gelijc als si voor oogen
sagen/so meynden sy oock dat geen menschẽ en leef-
den dan si niet met een onreyn/eñ leelijcken opset eñ
raet/maer met een barmhertighen moet hebben sy
heymelijcken ontstolen dat bewijsen haers vaders/
op dat menschelijcke geslachte daer by behoudẽ son-
de mogen blijuen. Bysonder in die tijt doe dat ghe-
bot noch macht hadde eñ van waerden was/wasset
eñ vermenichuoudiget/eñ ghy zijt also stont te ghe-
lijcken uwe wonderlijcke eñ onwtsprekelijcke lelic-
heyt by haerder daet Immer ist dat ghy leeft in u-
wen huwelijcken staet meer na uwen welluste dan
om kinderen daer van te crijgen so en twijfel ic niet
haer by wesen haers vaders voor te setten/ende be-
ter te houden/dan uwe echtschap. Dauid na dat hy
so veel heerlijcke exempelẽ der goedertierenheyt vol
bracht hadde is hy eens in ouerspel geuallen/eñ dat
by geual. Meynt ghy dattet v daerom geoorlost is
alle v leuen in eens anderen eñ in vreemde slaepca-
meren te leggen: Sinte Peeter heeft eens Christum
versaeckt om de vreese des doots/ om wiens wille
hy

hy noch soude die martelie lyden eñ steruen/ salt v
daerom geoorloft wesen in alle saken te sweeren sin=
te Pauwels heeft onwetende ghesondicht/ niet wt
quade begeerten/maer wt dwalinge/eñ also vrsech
als hy vermaent worde heeft hy opgehouwen/ende
ghy wijs wesende wetende/ende siende/wort out in
quade wercken Sinte Matheus door een woort ge=
boden wesende/heeft niet ghetoeft al heel die tollen
achter te laten/eñ ghy die dat gelt lief hebt en mogẽ
v daer niet af en recken so veel exempelen der heyli=
gen noch die Euangelien die ghy so dicwijl gehoort
hebt Dese bisschoppen seggen/sinte Augustijn heeft
twee boelen gehadt/het is waer/maer hy noch we=
sende een heyden/wy opgeuoet in die Christenheyt/
hy noch een iongelinck wesende/eñ wy oude eñ gryj=
se Ist niet een schoone ghelijckenisse/ want hy noch
ionck eñ heyden wesende/op dat hy niet belast ende
gebonden soude wesen met der swaerheyt der echt=
schap/heeft een boelschap gehoudẽ in die stede eens
huysvrouwe/welcke hy oock geloof hielt al haddet
zijn huysvrouwe gheweest/sullen wy Christen oude
priesters/eñ bisschoppen ons laten duncken dat wy
daer mede ontschuldicht zijn vã alle onse onreynic=
heyt eñ van alle manieren der onsuyuerheyt? Het is
al verlooren in die Christenheyt na dien dat die ge=
woonte gecomen is/dat wy onse sondẽ bedecken eñ
toegeuen met namen der duechden/ende nadien dat
wy meer wijs eñ cloeck geworden zijn om onse son=
den te beschermen ende te excuseren dan naerstich
om onse sonden te beteren. Eñ alder meest/ in dien
dat wy leeren onse quade opinien te vestigen ende te
stercken met die heylige schrift/waerom mijn alder
liefste

liefste broeder wilt in als versmaden dat ghemeyn volck met haer quade opinien eñ wercken/ eñ wilt alheel eñ met een reyn hert aennemẽ die rechte Christen wet/eñ wat v voorcoemt wilt al versmadẽ om die liefde der goedertierenheyt. Ende Christus is v leeraer genoech om wel eñ recht te gheuoelen eñ salich te leuẽ. Eñ al vermoet/eñ acht die werelt aldusdanigen leuẽ te wesen een openbaer soeticheyt/nochtans door dit leuen heeftet God belieft alle menschẽ salich te maken/eñ te behouden die in hem gelouen. Eñ salich is die dwase die daer wijs is in Christo/ eñ onsalich is die wijse die Christũ niet en kent/Eñ also als ic wil dat ghy al heel anders sult gheuoelen van dat ghemeyn volck/also en wil ick niet dat ghy alle anders werckẽ eñ gevoelẽ sult straffẽ/alle menschen hatelijckẽ tegenwesende/eñ haer leuen beroepende want daer wt soude v mogen comẽ twee quade te samen/dat een is dat ghy comen sout in alder menschẽ haet Dat ander/na dat ghy gehaet waert van alle menschen dat ghy dan niemant profijte of bate sout mogen doen Wilt v alheel toeuoeghen tot alle menschen/op dat ghyse al in Christo soudet mogen winnen. Eñ wilt gemeenlijck alle dinck wesen alle menschen/op dat ghijse moget winnen eñ crijgẽ tot Christũ. Eñ so verre alst mogelijc is alst niet tegenstaet de goedertierenheyt/soo leent v seluen van buytẽ alle mensche/nochtans dat altijt vast blijuet sitten binnen in v hert dat onbewegelijc voornemen eñ van buyten suldy nodigẽ uwen broeder met sinninge met lieflijchept eñ met vriendelijcheyt ende en wilt niemant veruaren met hardicheyt te comen tot Christum. Eñ weet ghy wat van een geestelijc leuẽ

oft van die sonden te schouwen/ dat en sult ghy niet met wreeden woorden wtroepen/ maer niet v goede wercken bewijsen/eñ wederõ en salmen de crächeyt des gemeyn volcx niet toegeuen alsoo dat ghy de waerheyt niet stoutelijcken soudet deruen bescermen. Met saechtmoedicheyt zyn die menschen te verbeteren ende niet te bedrieghen.

Die seuende reghel.

AL ist sake dat wy door cranckheyt eñ ionckheyt onser herten eñ verstant niet mogẽ comen tot aldusdanigen geestelijcken leuen. Nochtans en sullẽ wy niet traechlijcker arbeyden/op dat wy ten minsten mogen blijuen staen in die wercken die dat geestelijcke leuen aldernaest zijn. Het is den warachtigen eñ naesten wech om te comen totter salicheydt/ dat wy ons met ganser herten stellen tot dat lof eñ begeerten der hemelscher dingen eñ als een lichaem mede brengt zijn schape of schaduwe/also sal de liefte Christi eñ die liefde der eewiger eñ eerlijcker dingen van natuers wegen mede brengen verdriet der verganckelijcker dingen eñ der sonden/ want dat eẽ volcht altijt den anderen/eñ dat een wast of vergaet met den ander/hoe dat ghy meer voortganc hebt in de liefte Christi/hoe dat ghy die werelt meer sult haten/eñ hoe dat ghy meer begeert de onsienlijcke dingen hoe dat v snoder sullen worden dese sienlijcke eñ verganckelijcke dinghen / waerom dattet ons van node is dat wy sullen arbeyden om te comen tot dat goet datter alderbest is. Eñ ist dat wy onse best doẽ ende nochtans daer niet toe en moghen comen/soo sullen wy nochtans ons alderbest doen / ende ons

wachten van groote sonden met eenige menschelic-
ke wijsheyt/ende houdē ons alheel(so verre als ons
moghelijcken is)tot die godtlijcke barmhertichept.
Want als een lichaē die gesontheyt naerder is dat
door cranchept verteert eñ ledich is van alle quade
humoren eñ siecten also is dat herte der menschē be
quamer om te ontfangen die godlijcke ghenade alst
niet besmet en is met swaere sonden al ist noch ydel
van die warachtige duecht. Ist sake dat wy noch so
crant zijn dat wy niet en mogen nauolgen die Apo-
stelen/martelaren/oft die maechden/ nochtans laet
ons niet also leuen dat de ongheloouige ende heyde-
nen ons te bouen ghaen in deuchden / als daer veel
onder haer ghewe est hebben. Al en kenden sy Godt
niet daer sy haer voor schamen mochten/ende en ge
loofden ooc niet een helle te wesen daer sy voor vre-
sen mochten/nochtans hebben sy geschouwet ende
ooc een ander mede geraeden die sonden te vlien om
haer lelijckheyt ende misinaectheyts wille/also dat-
ter veel van hem lieuer hebben willen verliesen haer
faem / goet ende leuen dan te laeten die duecht ende
dat eerlijck is/ want sy achten die sonde by haer sel-
uen also groot quaet datmense niet doē en sal/noch
om baet noch om schade. Voorwaer so mach hē een
Christen mensche wel schamen/want al ist dat hem
niet en veruaert die rechtuaerdicheydt Godts ende
oock niet beweecht en wordt door die weldaeden
Godts noch door de hoope des onsterflijckheydts/
noch door vreese der eewigher pijnen/ noch door die
ingheboren leelijckheyt der sonden welcke alleen die
heydenen van sonden gehouden heeft so laet v bewe
gen eñ veruaren duysent schaeden eñ periculen die

eenen sondigen mensche aenhangen eñ nauolgē hier in dit leuen/als quade faem/verlies des goets/ armoede/versmaethept der goeder menschen/benautheyt des herten/onrusticheyt eñ dat alder onsalichste als pijn eñ quellinge der conscientien/ de welcke al zijn daer veel diese nu niet en geuoelē/oft verblint wesende door plompicheyt door dommerie der outheyt verbaest wesende in die wellust der sondē nochtans sullen zijt hier namaels vernemē/ eñ hoe later so meer onsaliger sullen sy dat geuoelen/waerō dattet seer van noode is datmen die iongen scharpelijc sal vermanen eñ leeren aldusdanich te wesen die natuere der sonden/eñ dat sy lieuer sullen ghelouen so veel leeraers eñ heylige mannē dan dat onsalichlijc te ondersoecken ooc is haer te raden dat sy haer leuē niet en besmetten met sonden eer dat sy wel weten wat dit leuen is. Is Christus v so snode eñ veracht die v so swaerlijcken eñ dierbaerlijckē verlost heeft/ so wilt te minsten v afhouden eñ tempteren van die lelijchept der sonden om v eygen nut eñ profijt. Eñ hoewel dat seer perieuloos is te toeuen eñ te blijuē staen in aldusdanigen leuen/nochtans die gheen die niet en mach comen tot die volmaecte duechdē dien ist noch beter te blijuē staē in de natuerlijcke deuchden dan te vallen in alderhande lelichept der sonden Niet dat daer in is die rechte wech der salichz maer van desen leuen is die naeste ganck of trappe om te comen totter salichept. Hieren tusschen salmē nochtans God hertelijcken bidden dat hy hem wil ghewaerdighen ende ons ontfermen aen te nemē eñ te brengen tot dat geen dat ons saliger eñ beter is.

¶ Die achste reghel.

IS t sake dat v die temptatie eñ becoringhe swaerlijcken beroert eñ aencomt/so en wilt daerom terstont v seluen niet mishagen eñ verslaen/ alleens oft God na v niet en vraechde nochen achte/om dat ghy weynich goedertieren eñ niet volmaect en zijt. Laet v dat niet lastich wesen eñ veruaré/maer wilt God daer af grotelijcken dancken dat hy v acht eñ eert als een toecomende erfgenaem/eñ castijt v als zijn liefste soon eñ hy v ondersoeckt als een vrient. Daer en is geen meerder teké dat een mensche verworpen is van die barmhertichept Godts dan als hy niet belast eñ aengeuochten en wort met temptatie. Laet v ter herten gaen dat S. Pouwels die daer waerdich was te comen inden derden Hemel/nochtans getempteert is vanden Enghel Sathan. Laet v voor comen den heylighen Propheet Job. Sinte Hieronimus/S. Benedictus/S. Franciscus eñ behalué dese noch ontallijcke veel van onse Vooruaders eñ heylige mannen/ die daer al getempteert hebben geweest met grote sonden. Ist sake dat v lijden met veel menschë eñ met alsulcke heyligemanné gemeyn is/waerom wilt ghy den moet ouergeuen/wilt veel lieuer arbeydé op dat ghi met haer moecht verwinné/eñ God die en sal v niet verlaté/maer hy sal v geué door die temtatie alsulckë moet eñ voorspoet dat ghyse lichtelijckë sult lijdé eñ verwinnen.

Die negende reghel.

GHelijck die ondersochte Capiteynen in die oorloge scherpe wake houden als alle dinc in vrede oft bystant is/alsó moet ghy v hert altijt bereyt heb

ben/wakende eñ voorſichtich weſende tegẽ alle ae-
uechtinge des viants/want hy en ruſt nẽmermeer
oft hy en gaet om ſoeckende die hy verſlinden mach
Eñ met geẽ dinc en is hy lichtelicker eñ volmaecter
te verwinnẽ dã dat ghy altijt bereyt zijt alſo vroech
als hy v aenvecht eñ dat ghy hẽ dan ſterckelijc we-
derſtaet/eñ zijn fenijnich hooft vernielt/eñ in ſtuckẽ
wrijft. Ende die alderbeſte raet is den ionghen kin-
deren van Babilonien / dat alſo vroech als ſy gebo-
ren zijn dat zijn die ſondẽ dootſlaen tegen den ſteen
die daer Chriſtus is / eer dat ſy grooter ende ou-
der worden.

Die thiende reghel.

DE becoringhe des Duyuels wort aldermeeſt
verdreuen met deſe maniere. Als dat ghy met
ganſer herten wilt van hem v ſeluen afkeeren ende
hem verſpouwen/of dat ghy hertelicken Godt om
gracie bidt/oft dat ghy v ſeluen geeft tot eenige hey
lighe occupatie oft becommeringhe oft dat ghy den
bedriegher antwoort met woorden wt de heylighe
ſchrift/als hier bouen vermaent is. Eñ het ſal wter
maeten ſeer wel helpen teghen alle maenieren der
temptacien dat ghy bereyt hebt ſommighe autori-
teyten oft goede punctkens wt der heyliger ſchrift/
by ſonder alſulcke met welcke dat ghy gheuoelt dat
v herte aldermeeſt mede becommert wort.

Die elfste reghel.

DIE goede menſchen zijn belaſt / ſonderlinghe
met twee periculen. Dat eerſte is dat ſy naer-
ſtich toe moeten ſien dat ſy in die temptatien niet
verwon-

verwonnen en worden. Dat ander is/ als sy ver-
wonnen hebben dat sy dan haer niet en verheffen in
die gheestelijcke blijschap ende vertroostinge: Ende
op dat ghy altijt vry sult moghen wesen/ niet alleen
van die sorghe des nachts/ maer oock van die mid-
dachs Duyuel/ so wilt aldus doen/ als v die viandt
verweckt ende becoort tot sonden/ soo en suldy niet
aensien v cranchept maer ghy sult dencken dat ghy
alle dinc vermoecht/ ende machtich zijt door dat by
staen Christi/ die niet alleen zijn Apostelē/ maer ooc
v ende alle zijn leden/ iae oock alder sondichste men-
sche heeft toe geseyt. Betrout/ want ick heb die we-
relt verwonnē. Daer na/ als ghy die viant verwon
nen hebt/ of als ghy ghevoelt dat v hert verureucht
is met heymelijcke vertroostinge so moet ghy v seer
naerstelijc wachten dat ghy dat uwen ver dienften
niet toe en schrijft / maer wilt daer af hartelijcken
dancken alleen die goedertierenheydt Godts. Ghy
sult v oock bedwingen met Sint Paulus die daer
seyt/ wat hebt ghy dat ghy niet ontfangen en hebt/
ende hebt ghy dat ontfangen/ wat gloriëert ghy als
of ghy dat niet ontfangen en hadt: Aldus tegen de-
se twee quade periculen sullen dese remedien wesen.
Inden eersten dat ghy inden strijt geen betrouwen
settet in v eygen deuchden/ maer dat ghy vliet tot v
hooft Christum. Ende dat ghy alleen in zijn goeder
tierenheydt settet alle uwen hoope om v viandt te
verwinnen. Ten anderen/ dat ghy wilt terstondt
Godt dancken in alle gheestelijcke vertroostinghe
van zijnre weldaeden / bekennende ootmoedelijc-
ken dat hy v daer toe onwaerdich ghecozen heeft.

❧ Die xij. reghel.

ALs ghy strijt met den vyanden laet v niet ghenoech wesen dat ghy zijn slagen schouwet oft dat ghy hẽ verdrijft maer ghy sult nemen zijn eygen pijlen eñ schieten hẽ daer mede/eñ ghy sult hẽ met zijn eygen swaert vermoorden. Eñ dat sal also geschien ist dat hy v niet en brenget tot dat quaet eñ sondẽ daer hy v mede becoort/eñ ist dat ghi daer wt neemt een oorsake om meerder deucht te doen/ende voorsichtich zijt dat ghy door zijn becoringe niet arger en wort maer beter. Becoort hy v met onsuuerheyt so bekent v cranckheyt/ eñ wacht v mede van sommige toegelaten genoechte becõmert v dan wat meer met vierige eñ reyne gedachten. Wort ghy becoort tot die begeerlijcheyt eñ ghierichept so wilt te meer aelmoessen geuẽ Becoort hy v met ydel glorie so veel te meer vernedert v seluen in alle dingen. In dien dat ghy aldus doet/ so sal v becoringhe verandert worden in een vernieuwinge vws heyligẽ voornemens eñ in vermeerderinge der deucht Daer en is genen beteren raet eñ manier om onse vyandt te verwinnẽ/eñ hy sal hẽ schamen v weder aen te vechten want also hy hem verblijt dat hy v meer quaets doet doen/so sal hy sorghen/ dat hy v gheuen sal een oorsake om meer goets te doen.

❧ Die xiij. reghel:

ALtijt sult ghy strijden met alsulcke opset ende hope dat dit die leste strijt sal wesen indiẽ dat ghy verwint/want het mach geschien dat die godlijcke goedertierenheyt v sal te loon geuen voor uwen arbeyt/dat die vyant die eens verwonnen/eñ

tonder

nder gebrocht is v nemmermeer beuechten en sal
aant men leest datter veel heylige personen also ge=
hiet is/als Origenes ooc gelooft seggende. Als een
christē mensche verwint/so wordē vermindert die
taren der vyandē/eñ als hy eens sterckelijckē ver=
reuen is/dat hy nemmermeer toegelaten en wort
n die mensche weder aen te vechtē. Daerom wilt
st vermoeden eñ hoopen na dien strijt een eewige
ede. Eñ als ghy hebt verwonnen so wilt v weder
repdē recht of ghy terstont weder indē strijt sout
ē. Wāt men moet na die eene becoringe altijt een
der verwachten/waerom dat ghy nemmermeer
moet afleggē v wapenē/noch uuytē die slachoor=
n staē/eñ wy moetē altijt vaste wake houden also
ze als wy in dit lichaē moetē strijdē/eñ wy moetē
t woort des Propheets altijt in onse hertē dragē
e daer seyt. Ick sal staen op mijn wake oft hoede.

¶ Die xiiij. reghel/

MEt grote naerstichheyt moeten wy ons wach=
ten dat wy geen sondē en verachten recht off
sy licht eñ cleyn waren/want geen vyant en
rwint geringer eñ meer/dan die niet gheacht eñ
rsmaet wort/waer in dat veel menschen bedrogē
orden/want sy bedriegen huerseluen als sy eenige
ndē doen of toelatē/die si na haers sels meyninge
hten een dagelijcse sonde te wesen/eñ eens anders
nden eñ gebreken/die verspreken sy seer swaerlijc=
n Dat meeste deel der menschen/ die dat gemeyn
lc heet goede onstraffelijcke mannen die haten eñ
ishaget dieste/rouerie/dootslach/eñ ouerspel/mer
n simpel onsuyuerheyt/eñ matige ghewoonte der

wellust/als een lichte sonde/en schouwē sy nergens
Die een is in alle deuchdē onstraffelickē/maer ge-
neyget tot veel drinckē eñ onmatich gulsich/de an-
der en can zijn tonge niet wel bedwingē/ die ander
is ydel eñ vermetel. Ist sake dat wy met dese manie
ren ons seluen besmekē / so sal ons duncken dat wy
geen sondē en hebben/also coēt dat de gene die noch
behaechlicheyt hebbē in eenige sondē/dat sy geenre-
hande deuchdē volcomelicken en besitten/maer het
zijn niet anders dan beeldingē der deuchden diemē
vander natuerē of van opuoedin g/of van gewoon
te/of vā onse natuerlijcke verstants wegen hebben.
Die met eē Christelicke haet versmaet die sondē die
is van node of te stellen alle sondē/eñ wiens hert die
warachtige liefde becōmert heeft/die sal versmaden
eñ veruolgē alle de scharen der sonden eñ en sal niet
met hē seluen smeken ooc in dagelicxse sondē/op dat
hy niet en valle altemet van die minste tot die mee-
ste. Eñ als hy traech is in de cleyne sondē af te leggē
dat hy dan niet en valt in de grootste. Eñ al ist sake
dat ghy alle die schaeren der sonden niet en moecht
verdrijuen/nochtans sult ghy dat quaet verminde-
ren/ende die goede wercken vermeeren.

¶ Die vijfthiende reghel.

IN dien dat v die sonden veruaren oft den arbeyt
die ghy moet lijden inden strijdt der temptaeci-
en/soo sal v dit een remedie zijn. En wilt de pijnlic-
heit des strijts niet mengen met wellust der sonden/
maer wilt gelijck eñ tsamen setten dese tegenwoor-
dige bitterheyt des strijts/met die toecomen de bit-
terheyt der sonden/ die daer nauolcht den genen die
verwon-

verwonnen wort / eñ wilt oor gelijc eenen die tegẽwordige soeticheyt eñ wellust der sonden die v aen
it met die toecomende soeticheyt der victorien/eñ
r vreetsaemheyt der herten/ welck altijt nauolcht
e ghene die daer strengelijc gestreden hebben/ende
stout sult ghy sien wat bose ende quade gelijcke-
s dat dit is. Want daer wort menich onuoorsich-
h mensche bedroghen die de bitterheyt des strijts
nget met wellustẽ der sonden eñ en voorsien niet
at daer na volgen sal/ want die verwonnen wort
e volget nae veel swaerder eñ lãger quellinge ende
jn dan daer aenstaende was den genẽ die verwint
den strijt. Ende also mede de verwinner nauolcht
el langer eñ meerder ghenoecht dan die verwon-
n wort als h y die sonden volbrenghet/ ende diese
yde ondersocht heeft die heeft dat lichtelijcken te
rdeelen Ten behoort een waerachtich Christen
ensche also onwetende niet te wesen/ nae dien dat
dagelijcx verwonnen wort inde temptacie/ende
c somtijts arbeyt om te verwinnen/oft hy en on-
ersoect wattet is die temptatie te verwinnen. Eñ
e dat die verwinninge dicker gheschiet ? hoe dat
ictorie soeter sal wesen.

¶ Die xvi. reghel.

ALs v geschiet dat ghy een dootwõde ontfanct
indẽ strijt/so wacht v dat ghy uwẽ schilt niet
ech en werpt/noch v wapenen achter en laet ghe-
ende v seluen den vyant verwonnen/ want ic ver-
oede dattet veel menschẽ also geschiet/wiens her-
e eñ moet van natueren seer cranck eñ wijslijck is
Want als sy eens verwonnen zijn soo laten sy dat
strijden

strijden en sy geuen henselven tot alle quade begeerlijchepden/en sy en dencken niet dat sy die slauheyt ooc willen verwinnē. Seer periculoos is dese cleynmoedicheyt al is sy somtijt geuoecht met goede sinnen/nochtans brengt sy een mensche tot dat alder quaetste/dat is tot desperatie oft wanhope Teghen dit quaet suldy v hert wapenen met desen regel Als ghy geuallē zijt in eenige sonde/so en suldy niet nusmoedich wesen/maer ghy sult nauolgen die vromme ridders/welcke veel achten die schaēte des schandelijchepts/en die smerte der wonden en doet haer niet wech vliē maer die ontsteket en geeft haer meer moets om strengelijcker te strijdē/ so sullen wy ooc doen als wy ons ontgaen hebben in een doot sonde/ en sullen ons haesten om tot ons seluē weder te comen/en die schanden der sonden verbeteren met een nieuwe moet der deuchdē. Ghy sult lichtelijcker genesen worden van een sonde dan van veel ende oock mede lichtelijcker van een versse wōde dan van een oude veruuylde wonde. Sterct v met dat woordekē dat Demostenes die Philosoopth plach voor hem te nemen/Een vliende man en die sal wederō vechten Ouerdenct hoe die Propheet David/ die Coninck Salomon/sint Peter die Prince der kerckē de apostel S. Pauwels welcke alsulcke lichten der heylicheyt waren in wat sondē dat sy nochtans geuallen zijn welcke by auontuere Godt heeft daerom laten vallen op dat als ghy geuallen zijt dat ghy dan niet nusmoedich worden en sout/ daerom wilt v weder oprechten terstont en met een groote moet wilt weder comen inden strijt so veel te meer cloecker ende heeter wesende Het geschiet wel dat den goedē menschen

[..]en groote dootlijcke sonden comen tot meerder
[..]rdiensten/ als sy hertelijcker lief hebben die daer
[..]ijcken ghedwaelt hebben.

Die xvij. reghel.

GElijck de anuechtinge der duuelē zijn meniger
ley/also zijn daer veel profitelijcke remediē te=
[..]n. Maer eē remedie is die alderbeste eñ machtich=
[..]tegen alle tegenspoet eñ tegen alle manieren der
[..]mptatiē dat is dat cruys Christi/welcke alle dwa
[..]de eñ sondige menschen een exempel is/eñ die ar=
[..]wdende een vercoelinge/eñ die strijdende een wa=
[..]ntuych Dit is een eenighe pijl diemen wtschieten
[..]tegen alle becoringe des viants/hierin moet ghy
[..]eluen oeffenē. Niet also als dat gemeyn volc doet.
[..]innige lesen dagelijcx die passie Christi oft sy aen=
[..]ven die gedaente des cruyces of sy seghenen al dat
[..]eel lichaem met duysent tekenen/of sy bewaren
[..]haer huys een stucxken van dat heylige cruys off
[..]onderlinge vren ouerdencken sy dat lijdē Christi
[..]hebben medelijden eñ wenen nade menschelijcke
[..]eerten als tot een rechtueerdich mensche die on=
[..]erdige dingen geledē heeft Dit en is niet die wa=
[..]chtighe vrucht des cruys/maer anders niet dan
[..]lck der sielen voor die ghene die noch jonck ende
[..]nck zijn in Christo/ Maer wilt ghy opstijgen op
[..]en Palmboom eñ nemen daer af die warachtige
[..]richt. Dit zijn die principale/eñ sonderlinge vruc[..]
[..]/ist sake dat wy sorchuoudich zijn de leden gelijc
[..]makē/dat hooft/dat is onse leden of ons seluē na
[..]s vermogē gelijc te maken Christo met dat doot=
[..]ē onser quader begeertē. Dit en sal ons niet bitter
wesen

wes eu maer seer begeerlijcken eñ genoechlijcken ist sake dat die geest Christi in ons leeft. Wie heeft hē warachtelijcken lief dan die hem aldergelijcste is. Maer om dat ghy met meerder vruecht sult mogen ouerdencken eñ ouerleggen die heymelijcke geestelijchept des cruys/so salt v van noode wesen te bereydē een nieuwe maniere eñ een goedertierē const om te strijdē/eñ daerin naerstich te wordē/eñ onder socht/eñ alst van noode is dat dan alle dinck berept is. Eñ dese maniere is aldusdanich/dat ghi uwe begeertē te steruē/ altijt wilt voegē een deel des cruys Christi. Daer en is geen becoringe noch tegenspoet/ of een yegelijc heeft zijn sonderlinge remedien in dat cruys. Ghelijckerwijs als v aensoect die eergierichept der werelt/eñ als v begint te verdrietē dat ghy ouermits v goede leuen bespot eñ versmaet wort/so ouerdenct dat ghy zijt dat minste lidt/eñ hoe groot dat v hooft Christus is/ eñ hoe seer dat hy hem seluen verworpen/eñ verootmoedicht heeft om uwen wille in dat cruce. Als v anuecht de sonde des haets so wilt ouerdencken hoe goedertierlijcken dat hy hē heeft gegeuen tot onse behoef/eñ hoe goet dat hy geweest is oock den alderbooste menschē Als ghy aen geuochten wort met gulsichept/so wilt ouerdenckē dat hy met edic/ eñ galle ghelaeft wort Als ghy beroert wort met wellust/so weest gedachtich hoe dat alle dat leuen ons hooft Christi is gheweest sonder eenige wellust eñ vol verdriets eñ pijnlijchept. Als v beroert toornichept/so laet v voor oogen comen hoe dat hy als een lam dat gheschoren eñ geslagē wert/ heeft gheswegen/ende en heeft zijnen mont niet op ghedaen. Ist sake dat v verdriet die armoede ende

gierichept v beweget/ so wilt ghedencken dat die
machtige Heer also arm voor v is geworden dat
hy niet en hadde daer hy zijn hooft op rustē mochte
Indien dat ghy aldus doet in alle v becoringhen/so
en salt v niet alleen scharp eñ verdrietelijcke wesen
dat ghy v sinlijchept v begeerten ghewelt doet ende
neer doodet maer het sal v oock seer soet eñ genoech
lick wesen/want dan sult ghy verstaē eñ begrijpen
dat ghy met alsulcke maniere v sult gelijck maken
met v hooft Christo/ eñ soo sult ghy hem grootelijc-
ken danckē voor zijn onwtsprekelijcke pijn/die hy
om uwen wille geleden heeft.

¶ Den xviij. reghel.

AL is dese voorschreuen reghel die alderbeste voor den genen die int middel voort ghegaen zijn in die wech des leuens/ nochtans sal dese seer profijtelijcken wesen den ghenen die noch crancke-lijck zijn in Christo. Als v begeerten v toeneygen tot booshept/so wilt terstont voor v ooghen des herten nemen hoe lelijc hoe vermaledijt/hoe dootlijckē dat die sonde is/eñ daer weder teghen/hoe groot dat is die waerdichept des menschen. In dese snode eñ ver ganckelijcke hanteringe deser werelt zijn wy cloeck eñ in dat geen daer ons aldermeeste macht aen leyt daer in geuē wy ons seluē ouer met een hantekē dē duyuel ouermits onse consent/ eñ wy en achten niet dat wy van alsulckē schepper geschapē zijn eñ in al sulckē grotē staet geset zijn/eñ met also groten loon verlost zijn eñ tot wat groter salichept dat wy geroe-pen zijn. ¶ Eñ wilt ooc ouerdenckē den menschē te wesen dat alder edelste dier om wiens wille alleen

God heuet geſchapen eñ gemaect die wonderlijcke
timmeringe der werelt/eñ dencken hē oock te weſen
een mede burgere der engelen/een kint Gods/eñ een
erfgenaem des onſterflijchepts/een lidt Chriſti/een
lidt der hepliger kercken. Eñ onſe lichaem te weſen
een tempel des H. gheeſts eñ onſe herte te weſen een
beelde eñ een verborgenthept des godlijchepts. Eñ
daer tegen wilt aenmercken die ſonde te weſen een
ald quaetſte ſiecte eñ vlecke der ſielen eñ des lichaēs
Deſe bepde beginnē weder te bloepen door onnoſel=
hept eñ bepde verdorren ſp inde werelt door die lee=
lichept der ſonden. Die ſonde is dootlijck fenijn des
alder vuplſte ſerpents een heerlijchept des dupuels
eñ een epgendom die daer niet alleen is die alder le=
lijcſte/maer die alder onſalichſte. Als ghp deſe eñ de=
ſer gelijcke bp v ſeluen ouerlegghet ſo wilt v wel be=
repdē/of wel geradē is dat hi door alſulcke bedriech
lijcke corte en fenijnige clepn welluſt der ſondē valt
vā alſulcke eerwaerdichept/in alſulcke onwaerdie=
hept/waer wt ghp bp v ſeluē niet en moecht opſtaē.

❡ Die xix. reghel.

DAer na wilt onderſchepden die twee Heerē die
in haer ſeluen zijn alderonghelijckſte/dat is
God eñ die dupuel/wāt als ghp ſonde doet ſo maect
ghp v God te vpant/eñ ghp ſegt den duuel v Heer te
weſen. Door onnoſelhept/eñ danckbaerhept wordt
ghp geſet int getal der vrienden Gods eñ wort ver=
coren in dat recht eñ erffeniſſe der kinderen Godts
maer door die ſonde wort ghp eē kint eñ knecht des
duuels God is die eenige fontepn eñ form eñ gedaē=
te des alderouerſte ſchoonhepdts/des alder ouerſte
ghe=

moechlicheyt eñ des alder ouerste goets/die hēsel-
n alle goede menschen gemeyn maect/Die duyuel
een vader alder boosheyt/des aldermeeste lelijck-
eyt/eñ des alder wterste onsalicheit. Daerom wilt
uerdencken die weldadē Christi eñ de quade daden
werken des duyuels. Oock wilt ouerdenckē met
at grooter goetheyt dat Godt v geschapen heeft/
et wat barmhertichheyt dat hy v verlost heeft met
at mildicheyt dz hy v heeft begaeft met wat sacht
noedicheyt dat hy v lijt die daer noch alle dage son-
get/met wat blyschap dat hy v ontfanget als ghy
bekeert. Tegen alle dese doet die duyuel contrarie
aunt met wat groter haet heeft hy v eer lagen ghe-
eydt om v onsalicheydt door onse eerste ouders/in
at benautheyt heeft hy v gebracht eñ hy en arbeit
ngelicx niet dā dat hy mach trecken dat geheel mē-
chelijck e ghestacht inde eewighe verdoemenis. Als
hy dit al wel breedt ouergeleyt hebt so wilt aldus
n v seluen denckē. Sal ic vergeten mijnē oorspronc
ñ alsulcke grote weldaden Gods/om alsulckē cley-
en beetken des valschē wellust/sal ic alder ondanc-
aerste mensche af gaen van alsulcken edelē leuē/eñ
el verdiende vader sal ick my eygen maken onder
ie alder lelicste eñ wreetstē heere. Ende ic sal God
at niet gheuen dat ick wel eenen mensche soude ge-
en/die dat aen my verdient hadde/ en sal ick niet
chouwen den duyuel die wel schouwen can eē men
che die my begeert quaet te doen.

Die twintichste regel.

Ende also als die heeren ongelijck zijn/ so is dat
loon niet te min ongelijck/wat isser ongelijcker

dan die eewige doot eñ dat onsterflijcke leuen/ dan te gebruycken sonder eynde dat ouerste goet/ in dat geselschap der hemelsche burgeren/oft datmē wort gepijnicht sonder eynde met dat alder wterstequaet in dat alder onsalichsts geselschap der verdoemder menschen Ende die hier aen twijfelt die en is alleen geē Christen mensche/maer hy en is oor geē mensce eñ die hier op niet en acht of en denct die is dwaser eñ duller dā die dwaeshept selfs. Noch behaluē dese hebbē die warachtige goedertierenhept eñ die boosheyt in dese leuen ongelijcke vruchten/want wt die goedertierenhept coemt die vrije vreedsaemhept der conscientien/eñ salige blijschap des reynē hertē wie dattet eens geproeft eñ gesmaect heeft/ geen dinc en is so costel/so schoō of so wellustich vā alle genuechten der werelt/dat hy daer mede soude willen verwisselen eñ daerom geuē. Hier tegen denct hoe veel ontallijcke eñ ontsprekelijcke lijdens/druc/eñ quaet datter is in der werelt Noch daer bouē die alder on salichsts pijn eñ knaginge der quader conscientien. Dit is die vrijhept eñ hondertuoudighe vrucht des geestelijckē blijschaps die Christus belooft heeft int Euangelie/als eenē Gods penninc der eewiger salichept Dit zijn die wonderlijcke gauen daer hē die Apostel af verwondert de geē ooge gesien/noch oor gehoort en heeft/noch en is ooc niet gecomē int herte der menschen dat God bereyt heeft den genē die hē lief hebben/ oock in dit sterflijcke leuen/want die knagende worm der quader menschen en sterft niet eñ hier in dit leuen lijdē sy eensdeels haer helle noch daer is anders geen vlamme noch vier/ int welcke die rijcke man daer Godt af seyt in zijn Euangelie/ noch

...ch ander pijn der hellen/ daer die Poeten veel af
...chreuē hebben/ dan die eewige bangicheyt eñ be-
...ctheyt der hertē/ daer altijt by is die gewoonte
...n te ſondigē. Al en waren daer ſo veelre hande lo-
...es toecomende leuens niet/ nochtās ſo heeft die
...echt aen haer ſeluen datſe waerdich is datmenſe
...begerē/ eñ die ſonde is ſo lelijc van haer ſeluē dat
... ons daer voor mogē verſchrickē eñ ve ruaren.

Die xxi. reghel.

HIer na wilt noch ouerdencken des katijuich/
ongeuallich/ eñ hoe cort dat dit leuē is/ eñ hoe
...t die toecomende doot ouer al laeghen leyt om te
...eruallen eñ te verdruckē die ghene die daer luttel
... dencken. Ende want daer niemant eē oogeslach
...ts verſekert is van zijn leuen / wat grooter peri-
...l is dan alſulcken leuen te verhouden tot morgen
...de ouermorgen/ in welcke leuen/ waert dat v die
...ot ouervicle/ alſt dickwil gheſchiet ſo waert ghy
...welijck verloren ende verdoemt.

De xxxij. reghel

MEn ſal altijt vreeſen die onwillicheyt der peni-
tencien/ want diet wel ouerleyt ſo is dat het al-
...r leſte des quaets door welc ſo veel menſchē wey-
...ich warachtelijckē/ ende met ganſer herten ſchou-
...en eñ haer af houden van ſondē. Byſonder is die
...nwillicheyt der penitencien ſeer periculoos dē ge-
...en die haer ſonden verlangen ende vertrecken tot
...at eynde haers leuens. Ende ooc het is lichtelickē
...ı ſonden te vallen / maer daer weder wt te comen
...nde oprijſen dat is ſwaer ende grooten arbeydt

Daerom wilt v wel bedenckẽ eer dat ghy in die put der sondẽ valt/hoe qualijckẽ datter wt is te comẽ.

Remedien tegen sommige sonden/ ende eerst teghen de oncuysheyt.

AL dus lange hebbẽ wy geleert die gemeyn remedien teghen alle manieren der sondẽ/maer nu willen wy arbeydẽ om te setten sommighe sonderlinge remedien/waer mede wy die sondẽ sullẽ mogen wederstaen. Eñ ten eerstẽ tegen die sonde der oncuysheyt/want met geen meerder quaet aenuecht ons de duyuel eerst / noch dwinget ons scherpelicker noch is hẽ opentlicker/noch daer en is geẽ quaet daer hy mede so veel menschẽ trect tot die verdoemenisse. Daerõ als de stinckende toeneychlijckheyt der oncuysheyt v hert prickelt eñ aenuecht/so sult ghy die tegenstaen eñ geringe te gemoet loopen met dese wapen. Inden eersten so denct hoe onrein hoe lelick/ hoe oneerlick dat is die wellusté/die daer ons(creaturẽ Gods wesende)niet alleẽ gelijc maect den ghemeyn beesten/maer ooc den alder onreynste beestelijcste dieren/ als den verckens eñ den geyten/ dẽ honden eñ vernedert ons / die daer geschapẽ zijn tot dat geselschap der Engelen eñ ghemeynheyt der godtheyt in die eygendom der onredelijcker beestẽ. Wilt mede ouer dencken hoe cort eñ onreyn dat die wellust is altijt in haer hebbende meer bitterheyts dan genoechlicheyts of soeticheyts. Hier tegen wilt ooc ouerdencken hoe heerlijcken dinc dat de siel is/ eñ wat een heylich dinc dat is/dat lichaem des mẽschen/also voorseyt is in die voorschreuen regulen. Wat grooter dwaesheyt eñ onsinnicheyt ist om al-

lcke cleyne eñ stinckende geuoelen eñ beroertē der
elluist te besmetten de siel eñ tlichaē/eñ den tempel
e Christus met zijn bloet geconsacreert eñ gehey-
ght heeft. Wilt mede ouerdencken wat een smekē-
quade siecte datter is eñ hoe veel scharender son-
n datse met haer treet. Inden eersten beneemtse v
ē eñ v goet dat ghy besidt. Want daer en is gheen
nde/wiēs rumoer eñ fame meerder verbreet wort
vuyle stinct dan de oncuysheyt. Sy brengt wech
wtput die erfnisse sy doot dat lichaē/ eñ vermin-
rt zijn crachten eñ die gedaente/sy quetset die sterc
yt/sy voortbrengt veel onsprekelijcke siecten/sy on
rt die bloem der ieucht voor zijn tijt sy doet hae-
lijcken comen die mismaeckte outheyt/sy neempt
ech dat wassende verstant eñ die sinnē/eñ verduy-
rt de reynicheyt eñ subtijlheyt der hertē eñ saeyet
er in een beestelijck herte eñ afhoudt een mensche
alle eerlicke studeringe eñ van wat goets te lesen
verdruct dat verstant/also dattet niet en cā denc-
n dan dat vuylaelic eñ ontijdich is eñ si neēt wech
reden/ die daer is dat alderbeste eñ eygenste des
enschen/sy maect ooc die ionchept onsinnich ende
eerlic/eñ een hatige/ lelicke eñ onsalighe outheyt.
ilt dit aldus by v seluouerleggē / segt in v seluē.
ie wellust is dien / eñ dien so qualicken vergaen/
t so veel schanden/traecheyt/schaemte/arbeyt eñ
nchept eñ sal ic aldersotste mensche verslindē dat
ende hengels des doots wetende/eñ sal ick doen
t my berouwen sal. Eñ wilt ooc exempel nemen/
o daer mede bedwingen van ander menschen die
weet dat onsalich eñ lelicken die wellust vergaē
iese na geuolcht hebben. Hier weder teghen hebt

een vaste moet eñ stercket v seluen tot suyuerheydt met exempelen der heyliger iongelingen eñ der teerder maechdekens. Eñ als ghy dese aenbeyden sijdẽ ouergeleyt ende by een geleken hebt/so wilt v seluen straffen van uwer onwetenheydt. Waerom en sult ghy niet also wel in reynicheyt mogen leuen als die eñ die in alsulcke condicie/ in alsulcke ionckheyt/also edel geborẽ/ende also teerder opgeuoet. Hebt so veel lief als sy/ghy sult so veel moghen als sy. Ende wilt ouerdencken hoe eerlijcken/hoe lustelickẽ/hoe bloeyenden dinc dat is die reynicheyt der sielen eñ lichaems die ons maket gemeyn den Engelẽ eñ waerdich te ontfangẽ den heyligẽ geest Want van gheen sonde en wort die heylighe gheest die een lief hebber is der reynicheyt also geringe verdreuẽ/als van die onsuyuerheyt. Noch nergens en is hy oft en rust hy lieuer dan in suyuere herten. Eñ wilt voor oogẽ hebben hoe oneerlijc eñ hoe ontsinnich dattet is onreyn lief te hebben/bleec te worden/mager te wordẽ/weenen/smeken/ende lelicken onderdanich te wesen een stinckende wijf of heere ende snachts te singen voor haer duere/v seluen settende onder haer wille / ende van een toornich wijf ken geregeert te worden/ende dan weder arbeydet om in haer gracie te comen eñ ghy ouergeeft v seluen als tot eẽ leeu winne om te laten verslinden eñ bespotten/ te slaen te quetsen eñ te berouen. Waer is die mans name/wat is de baert/ waer is dat harte/datter so schoone geborẽ is/Wilt ooc aenmerckẽ wat een grootẽ menichte der sonden dat die toegelaten wellust plach met haer te brengẽ Ander sondẽ hebbẽ somtijdt gemeynschap met eenige deuchden/maer die oncuysheyt niet/eñ sy is altijt
gemenge

emẽget eñ geuesticht met die aldermeeste eñ groot
te sonden. Ghy laet v by auontuer duncken die on-
cuysheyt te wesen een lichte sonde eñ een swaer son-
de te wesen dat ghy v ouders niet en hoort dat ghy
v vriẽdẽ vergeet/ dat ghy ws vaders erf onnutte lic
ẽ verteert dat ghy eens anders goet rooft/ dat ghy
sweert/ dat ghy droncken drinct/ dat ghy moort dat
ghy wichgelt eñ touerie doet/ dat ghy vecht/ dat ghy
dootslaet dat ghy blasphemeert. In desẽ eñ noch gro
ter sondẽ sal v die wellust brengen/ indien dat ghy v
seluẽ vergeet eñ neẽt harẽ Toõ in uwẽ mont. Denct
oock ouer hoe dat dit leuẽ ond ueriger is/ dã den rooc
eñ ydelre dan eens schaepe / hoe veel stricken ons die
doot leyt in alle plaetsen eñ in alle tydẽ. Hier ist seer
van node dat ghy naerstelijc ouerdenct den genẽ die
ghy gekent hebt eñ van v geselschap hebbẽ geweest/
eñ ws gelijcx/ eñ die ionger hebbẽ geweest dan ghy
zijt/ eñ aldermeest die met v deelachtich hebben ghe-
weest in v stinckende welluste / hoe datse die onuer-
sienige doot genomen heeft/ weest toch geleert door
eens anders perijckel eñ qualijc varen. Denckt hoe
soetelijcken dat sy geleeft hebben eñ hoe bitterlicken
dat sy gestoruen zijn eñ dat sy laet totter kennisse ge
comẽ zijn/ eñ ooc te laet begonnen hebben te haeten
die wellust/ Gedenct ooc die strenghеyt des wtersté
ordeels eñ de sententie die nemmermeer weder roe-
pen sal wordẽ eñ vreest daer diẽ blixem die daer sal
werpen den sondigen mensche in dat eewige vier/
eñ datmense corte eñ cleyn genoechte verghelden eñ
betalen moet met die eewighe pijn der hellen. Hier
wilt ooc naerstelicken aenmercken wat een bose eñ
quade verwãdelinge dattet is voor die aldercortste

eñ stinckenste vuylheyt te verliesen de blijschap der
herté/die daer int leuen seer soet eñ genoechlic is eñ
dat veel meer te verliesen die eewige blijschappen in
dat toecomende leuen eñ noch daer en bouen om al=
sulcke corte wellust te copen die eewige pijn. Ist dat
tet v dunct swaer te wesen dat ghy alsulcke cleyné
wellust om Christum sout versmadé/so wilt gedéc=
ken wat grooter pijn dat hy om uwen twille gele=
den heeft / behaluen die gemeyn moeyten zijns mé=
schelijcken leuens/hoe oueruloedich dat hy zijn hey
lige bloet voor v wtgestort heeft/hoe schandelicken
eñ bitteren doot hy voor v geledé heeft. Eñ ghi niet
gedachtich wesende deser pijnen/ cruyst ghy ander=
werf den soon Gods weder volbrengende die onsin
nige wellust / die v heer eñ hooft gebrocht heeft tot
alsulcke wreede pijné / wilt nu dencken op die regel
voorschreuen/hoe veel weldadé dat hy v gedaé heeft
die ghy niet verdient en hebt voor welcke wy hem
némermeer en mogé te vollen dancké. Nochtãs en
begeert hy anders van ons niet dan dat wy na zijn
exempel onse herté sullé bedwingé van die dootlic=
ke wellust/eñ ons keré tot die liefde des alder schoõ=
ste eñ ouerste ghoets. Wilt ouerdencken dat onder=
scheyt van dese twee liefdé/die eé is eerlic eñ heylich/
die ander stinckende eñ lelic. Nu set tegens een ende
merct die ongelijcke materie dat ongelijc loon ende
die ongelijcke natueré vã hé beydé. Eñ in alle beco=
ringen/ende bysonder als ghy getenteert wort met
onsuyuerheyt/so wilt voor oogé hebbé dat ghy by v
hebt uwen heyligé engel/ v bewaerder/die alle dinc
doorsiet dat ghy doet/eñ dat hy is een getuychenisse
uwer wercké/Eñ noch boué al God/die daer inwé

dich

mich alle dinc doorsiet/voor wiens oogen alle dinck
openbaer is/die daer sittet bouē alle hemelē en̄ door
siet alle dingen totten afgronde. En̄ ghy schaemt v
dat vuyl werc te doen voor een mensche / en̄ ghy en
schaēt v niet voor uwē heylighen Engel die v alder=
naest is/noch voor God en̄ alle de hemelsche scharē
die dat siende groot mishagen daer in hebben. Ende
wilt oock dit ouerlegghen/ al hadde ghy dat alder=
scharpste gesichte bouē alle creatueren/so en soudet
ghy also claerlijcken niet mogē sien dat een mensche
voor v oogen doet als die alder verholenste verbor=
gentheyt uwer herten openbaer is voor Godt ende
voor alle zijn Engelē. Wilt oock dit hertelijcken aen=
mercken/als ghy valt in oncuysheydt dat een van
tween v daer ofcomen sal. Dat een/Als ghy geuallē
zijt in die onsuyuerheyt/ so sal sy v so bedriegen ende
verduysteren dat ghy sult gaen van die een sonde tot
die ander also langhe tot dat ghy verblint sult wor=
dē/en̄ alle v verstandt sult verliesen en̄ verherden in
dat quaet/alsoo seer/dat ghy die wellust niet en sult
mogen verlaten/ia oock als sy v al verlaeten heeft.
Dit sien wy alle dage van veelrehande menschē die
haer lichamē wtgeteert zijn/ die haer gedaente ver=
wandelt is/die haer bloet cout geworde is/die haer
leden beghеuen/die haer ooghen verduysteren/noch
zijn sy so oncuysch alsoo dat sy spreken booser en̄ on=
nutter woorden dā doē sy noch machtich warē om
oncuysheyt te doen. Waerō datter geē dinc veruaer
lijcker en̄ grouwelijcker is/dan de quade gewoonte
der oncuysheyt/Dat ander. Ist dat ghy tot kēnisse
coemt/so is die wellust nochtans seer swaerlichē te
reynigen als met die aldermeeste droefnisse der her=

te/mettenaldermeesten arbeyt/eñ met veel tranen. Waerom dattet seer te raden is/dat ghy niet toe en laet staen noch en consenteert in die fenijnighe wellust op dat ghy u seluen niet en brenget eñ leydet in alsulcke blintheydt / om dat ghy die cortste wellust met sulcke grote moeyten verbeteren moet. Voort ist oock van noode dat een yegelijc sal aensien zijnen staet/eñ gelegentheyt der persoons om daer in wat te vinden waer door hy hẽ afhouden mach van die wellust. Als/zijt ghy een priester so gedenct dat ghy gheheylicht eñ geconsacreet zijt tot godlijcke dingen. O wat eẽ snode ondancbare sonde ist dat ghy mettẽ monde ontfanget dat waerdige lichaẽ Christi/daer ghy mede hebt gecust die sondighe vrouwe / eñ met die selfde handẽ daer ghy mede getast hebt die stinckende vuylheyt/ aentast eñ volbrengt die onbegrijpelijcke heymelijcke geestelijcheyt der missen/daer u die Engelen dienen. Gedenct dattet niet mogelickẽ en is een lichaẽ eñ een geest te wesen met God/eñ eẽ lichaẽ te wesen met een sondich wijf: Sijt ghy gheleert so suldy so veel te ghelijcker God zijn eñ u veronwaerdighe/of te onthouden van dese sonde. Sijt ghy een edelman ende een prince/ hoe dat die sonde openbaerlicke is/hoe dat sy u swaerder is. Sijt ghy ghehouwelict so denct wat een eerlijcken wesen dat een onbeulecte bedde is/eñ weset naerstich(also verre alst geschien mach)dat u houwelijc aldergelijcste is/eñ na mach volgen / die alderheylichste bruyloft Christi eñ kercks/na wien dattet houwelijc zijn gelijckenisse heeft/dat is/dat u houwelijck alderminst heuet van die wellust maer des veel vrucht baerheyts/ want in alle statẽ des leuens is alder lelicste

te dienen

te dienen des wellustichheyt. Ist dat ghy ionc zijt soo wilt seer wel voor v sien dat ghy niet te vergeefs en besmet die bloē uwer ieucht die nēmermeer weder mach comen. Eñ en wilt niet verliesen door dat alder vuylste dinc / dijn alderbeste iaren die aldersnelste voortgaē/eñ nemmermeer wederom en comen. Eñ en willes nu door onwetenheyt eñ onachtsaemheyt niet doē dat v sal berouwē alle v leuen lanc die consientie der sondē v nu veruolgende met die alder bitterste prickelinge welcke die vliēde wellust achter laet in onse hertē. Zijt ghy eē vrouwe/so en betaēt v geen dinc meer dan schaemte. Zijt ghy een man soo zijt ghy meerder dingen waerdich/eñ deser snooder dingen onwaerdich. Zijt ghy out / so begeert ander oogen/op dat ghy sien moget hoe onbetamelijc dat v is die wellusten/die daer in iongelingen so onsalich is die van haer nochtans te bedwinghen is. Inden ouden is sy wonderlijc/want sy bespot worden/als die nauolgers der wellusten. Want onder alle wan schapen beesten en isser geen so wanschapen als een onsuyuer outman. O sodt die v seluen niet en kent/ gaet tottē spiegel eñ aenmerct v blesse eñ wit hooft/ v voorhooft vol rumpelen/eñ v aensicht alder gelijcste een krenge eñ merckt dat ghy nu die dootkist alder naest zijt/v behoort wel in dese iaren een bequamer sorge. Dat v betaēde te doen nae die reden/dat wilt teminsten doen nu v die iarē daer toe dwingē. Die wellust versmaet v/seggende: Ick en ben niet langer schoon/ eñ ghy en zijt my niet bequaem/ghy hebt genoech gespeelt gegeten eñ gedronckē/het is tijt dat ghy wech gaet. Waerom dwingt ghy v leuē tot wellust/nu v dat leuen wil laeten. Het is nu tijt dat

dat in uwen schoot alleē rustē die geestelijcke boelschap Abisag/eñ laet die v hert met heyliger vierichheyt heet maken/eñ met haer omuangē/wilt werm maken uwe oude leden/met geestelicke omuattinge

¶ Die vergaderinghe der remedien tegen die hitte der oncuysheyt.

OP dat ick die remedien cortelijcken sal ouerloopen soo suldy weten dat dese alderbeste zijn om te wachten vā die boose wellusticheyt des vleesches ¶ Ten eersten dat ghy met alle uwe vlijt schouwen sult alle oorsaken die v daer toe brengen mogen. Al ist goet eñ betamelijckē dat dit gebot oot tot ander sonden seer nut eñ profijtelijcken is te onderhoudē/daerom/want die dat perikel lief heeft die is waerdich dat hy daer in vergaen sal dit zijn nochtans aldermeest die vrouwen diemē heet Syrenes / wiens handen niemant en ontginck dan die daer verre af vlooch. Daer nae suldy hebben maticheyt in drincken/eten eñ slapen. Eñ onderhout/eñ maticht v vā sommige toegelaten genoechten. Dat aensien ende ouerdenckinge ws doots/ eñ die aenschouwinge des doots Christi sullen v seer helpen. Ist dat ghy leeft eñ geselschap hebt met deuchtsamige eñ reyne menschen/vliedet eñ schouwet als fenijn dat geselschap der saechter eñ onsuyuere menschen/ voort soo sult ghy schouwen die ledige eenicheyt eñ die onwetende ledicheyt. Eñ ghy sult v hert becōmerē met gedachten der hemelscher dingē eñ met eerlicke studeringe eñ werckē eñ daer sult ghy alder beste toecomē ist sake dat ghy v geeft tot de H. schrift. Eñ als ghy voelt eenige becoringe so wilt terstont vierichlicke biddē.

¶ Tegen die becoringhe ende ydelheyt der ghierichepdt.

IN dien dat ghy geuoelt dat ghy geneycht zijt tot die ſonde der gierichept of van natuers wegen of door becoringe der duyuelen/ſo wilt ghedencken op die voorſchreuen regulen / ende ooc die eerwaerdicheyt/eñ edelheyt uwer condicien oft geſteltenis die alleẽ daerom geſchapẽ is/ eñ daerom verloſt is om dat ghy ſult eewelickẽ gebruyeken dat ouerſte goet. Alle deſe werelt heeft God geſchapen om v behoef/ eñ datſe v ſal dienen. Eñ hoe ydel eñ bangich zijn de ſe ſtomme eñ ſnode wereltſche goeden/niet alleẽ int gebruycken/maer ooc int groot te achtẽ. Neẽt wech die dwalinge der menſchen/ wat is dan gout eñ ſiluer meer dan roode eñ witte aerde. Dat al die heydenſche Philoſophen verſmaet hebben/ dat en wilt ghy niet verſmadẽ / die daer een diſcipel zijt des alder armſte Chriſtus eñ geroepen zijt om te beſitten veel beter goeden/Het en ſtaet niet grootelijcken te prijſen eñ te achten geẽ rijcdom te hebben maer rijcdom te verſmadẽ is groot. Hier tegen roept nu dat gemeyn volc die alleẽ met den naem Chriſten menſchen zijn/eñ die haer verblijden dat ſy haer ſeluẽ ſo ſubtylijckẽ eñ cloeckelijc connen bedriegen/ ſeggende. Die noot brengt ons daer toe dat wy goet moeten vergaderen/eñ waert ſaecke dat wy dat niet en deden hoe ſoudẽ wy mogen leuen/ ende alſmen niet veel en heeft ſo moetmen ſnodelijc/eñ catiuelic leuẽ/ eñ alſmen genoech heeft ſo machmen ſaechtelijcken eñ vredelijcken leuen / eñ dan iſſer voorſien voor eenige toecomende ſiecten/ ſo zijn ooc die kinderẽ wel

bewaert/so machmen den vrienden helpen/so wort men niet versmaet/ende men heeft een goede faem. Wt veel duysent Christen menschen soo en sult ghy nauwe eē vinden die dit niet en seyt eñ geuoelt. Eñ om haer hier op te antwoordē/ so segge ic ten eerstē den genen die daer bedecken haer giericheyt onder die naē der nootdruftichheyt eñ legge haer voor oogē dat Godt seyt int Euangelie van die lelien eñ van die vogelen/die daer dagelicx leuen onbesorget daer Christus ons vermaēt dat wyse sullen nauolgen eñ ooc/dat Christus en heeft zijn discipulen niet toe ge latē/dat sy een tessche oft sacke souden dragen. Eñ ooc dat wy alle dingen sullen achter laten/eñ soeckē alder eerst dat rijcke Gods/eñ hy heeft ons belooft dat wy alle dat ons van node is sullen vercrijghen. Wanneer heeft yemant gebrec gehadt/eñ geē nootdruftichheyt om te leuen die met ganser herten God eñ die goedertierenheyt lief gehadt hebbē? Met hoe weynich is die natuer te vreden? Eñ ghy en hout eñ merct niet v nootdruftichheyt na die begeertē der natueren/maer meer na giericheyt. Den goeden menschen ist ghenoech dat die natuer een weynich ghenoet is. Noch verwondert my aldermeest vanden genen die al haer goet achterlaten/op dat sy onschamelicken van een ander mogen bidden. Ten is geē sonde gelt te besitten / maer dan ist ghemenget met sonden alsmen groot achtet. Ist dat ghy dat ouervloedich vercrijget/so wilt gebruycken die dieñst eñ officie van een goet schaffenaer. Eñ ist dat ghyt verliest so en wilt v daerom niet bedroeuen/en magerder worden/gelijck oft ghy van een groot dinck berooft waert / maer wilt v meer verblijden dat ghy

verlost

erlost zijt vanden periculoosen last. Het is also/die
n al zijn naerstichept doet/ ende zijn leuen verslijdt
m rijckdommen te verghaederen / ende te houden
nde die te achten als een seer schoon ende eerlijck
inc ende die verberght om lange te bewaeren tot
Mathusalems outheydt toe/ die salmen heeten te
wesen een goet coopman/ende ic stae dat toe/ maer
k en segghe niedt dattet een Christen mensche is
want hy soeckt hemseluen alleen ende al heel ende
n betrout niet in die beloften Christi. Wiens goet-
ept so goedertierlijcken doet ende cleet die voghe-
n sal niet achterlaten een goet mensche die in hem
etrout: Nu die profijten eñ heerlijckheden/laet ons
ie wel doorsié/die dē rijcken door haer goet belooft
oort. Onder alle eerlijcke eñ nutte goeden/(nae dat
eggen der Philosophen) heeft rijckdom die nederste
laetse of stede. Eñ als een van haer de Epictetus
eet/seyt. Behaluen die duecht alleen zijn alle dingé
uyten den mensche. Nochtans en isser geen dinc so
reemt als dat gelt/dat so weynich goets in brengt
Of ghy alle dat gout eñ alle die costelijcke gesteenté
addet vander gantser werelt eñ alleé besaet soude
hart daer mede een hayr beter wijser/eñ geleerder
wesen/of sout ghy daer om ghesonder wesen inden
chaé/of stercker of schoonre/of iongher/ic bekenne
atse voortbrengen wellust/maer die is dootlic ooc
ermerense eere/maer denct waer toe/sekerlijc die v
ese valsche goeden aenprijs ende bewijsen eñ geuen
valsche eere eñ in alsulcke eere behagen te hebben
s seer schadelijcken. Het is een warachtige eere dat
yemant ge-eert wort van eerlijcke ende waerdighe
mannen/met die aldermeeste eere is Christo te be-
hagen.

hagen. Die warachtige eere en is niet gelegẽ in rijc-
dom maer int loon der duecht. Dat gemeyn volck
wijet/eñ eert v o geck sy en eeren v niet/maer sy eerẽ
v cleederen/Daerom wilt in v seluen gaen/eñ wilt
aemmerchẽ die onsalige armoede uwer herten/welc-
ke waert sake datse tvolc sagen/sy souden v veel on-
geualliger ordelẽ/dan sy v salich gehouden hadden,
Die rijcdom maect vriendẽ/ het is waer/maer val-
sche vrienden/eñ sy en maken tot v profijt geẽ vriẽ-
den/maer tot haers selfs profijt. Eñ in dese manier
is die rijcke de alderonsalichste/wãt hy en mach zijn
warachtige vrienden niet kennen / want dat zijn al
beueynsde vrienden. Die een die haet hẽ om dat hy
rijcker is. Een ander aensiende zijn eygẽ profijt sme
ket met hem. Die ander die toont hem een goet ge-
laet op dat hy wat van hẽ mach crijgen. Eñ die de
liefste voor oogen schijnt die begeert ghemeynlijck
zijn haestige doot. Daer en is niemant die hẽ so lief
heeft oft hy hadde hem lieuer doot dã leuende. Nie-
mant en is hem so medewarich die hẽ de waerheyt
seyt. Eñist dat hẽ yemant recht lief heeft nochtans
heeft hy altijt quaet vermoeden eñ meynt altijt dat
hy wat van zijn goet begeert eñ hẽ daerõ veruolget
eñ vlieget om hẽ als vliegen om wat van hẽ te heb-
ben. Waerom al dat goet dat die rijcdom schijnt te
hebben en is anders niet dan een schaepe/valsch eñ
bedriechlijc/eñ die rijcdom brengt met haer ontallic-
ke veel quaets eñ vliest veel warachtich goets. Als
ghyse wel wilt doorsien met redẽ / so sult ghy voor-
waer vindẽ datse v so veel profijts niet in gebrocht
heeft als schade. Met wat onsalige arbeyt verijcht-
mense/ ende met wat perikel ende sorchuuldicheydt
bewaer-

ewaernense/eñ met wat groter droefheyt verliest
nense. Waerom datse Christus geheté heeft doorné
m datse die vrede der herti) dat den menschë alder
etste is)met duysent sorgen becommert eñ vermult
Eñ die rijckdommen verslaet of en vermindert die
egeerten haer selfs niet/maer sy ontsteket meer eñ
eer diese lief hebben eñ brengtse tot alle quaet. Eñ
ilt met v seluen niet smeken seggende. Men mach
el ryc wesen eñ ooc goedertieren/ hier denckt wat
e waerheyt Christus heeft geseyt/dattet lichter is
en cameel te gaen door dat gaetken der naeldë dan
en ryc mensche mach ingaen int rijck der hemelen/
Eñ het is opentlijcke waer / dat Hieronimus seyt/
en rijc man te wesen een here eñ erfgenaë der boos-
eyt. Nemmermeer en wort groote rycdom zonder
onde gewonnen of gehoudë. Gedenct datse v bero-
en van die alderbeste rijcdömen eñ goet/Wie daer
ef heeft gout eñ andere rijcdom/ die haet de deucht
nde eerlijcke consten. Noch daer en bouen wort die
onde der gierichept alleen genoët te wesen by sinte
Paulus afgoderie. Oock en isser geen sonde die min
et Christo ouer een comet / want ghy en moecht
iet dienen God/ende die rijckdommen.

Die conclusie der remedien tegen die sonde der gierichept.

GHy sult lichtelijck af laté dat gelt te achten eñ te prijsen ist dat ghy naerstelijc doorkent ende nderschept die warachtige goeden met die valsche oeden/eñ die beueynsde profijten met die warach-ige profijten. Eñ ist dat ghy leert aenschouwen/eñ ief hebben dat alder ouerste goet/welc alst alleen te

genwoordich is/so veruultet oueruloedich dat her-
te der menschen/also seer dattet met alle die goeden
deser werelt also niet versaet en mach worden. Ist
oot dat ghy dickmaels voor oogen hebt hoedanich
dat die aerde v ontfangen heeft doen ghy eerst ghe-
boren waert/eñ hoedanich datse v weder sal ontfan
gē als ghy sterft. Eñ ist dat al in uwe gedachten eñ
ouerlegt van de sat daer dat Euangelie af seyt Van
dese nacht sullen sy v siel van v wech nemen/ ende
dese goeden die ghy verghadert hebt wie sullen die
toe behoren? Eñ ist dat ghy v hert afstelt van de bo-
se eñ verkeerde wercken eñ gewoonten des gemeyn
volckx tot die armoede van Maria der Apostelen
der martelaren eñ aldermeest uwes hoofts Christi
eñ dat ghy stelt altijt dat vreeselijck woort in uwer
herten/met welck woort Christus heeft ghedreycht
die rijcken deser werelt.

Teghen eergierichept.

IST dat v hert becoort die eergierichept met zijn
tooverie/so sult ghy v beschermen met dese reme-
dien. Ghy sult vast houden datter voor geseyt is
dat die eere alleen eere is die daer comt van die wa-
rachtighe duecht/nochtans moetmen die somtijts
vlien ende schouwen ghelijckerwijs als ons Chri-
stus Jesus leert met zijn Sermonen eñ exempelen.
Ende een eenighe eer isser die een Christen mensche
begheeren mach (dat is) ghepresen ende ghelooft te
worden van Christo / ende niet van die menschen.
Want als Paulus seydt die Christus looft die is
ghepresen/maer die eer die daer ghedaen wort van
een mensche/ om een oneerlijck dinck off sonde dat

en is

n is gheen eer/ maer groote spot ende schimp. Ist
at v eer gheschiet om v schoonheydt/ macht/ rijck-
om/ of om v gheslachte/ noch en salment geen eere
eeten te wesen (want niemant verdient eere in een
inck door welcke hy niet verdient en heeft om ghe-
oft te worden.) Ist datter yemant verdient eere
m een eerlijcke sake so salt eere wesen maer hy salse
iet begheeren/ ende hy sal te vreeden wesen met die
uecht ende conscientie der rechtuaerdicheyt Daer-
m wilt aenmercken hoe dat die wereltsche eere te
ersmaden is tot wiens begeerlijcheyt/ alsoo seer dat
hemeyn volck gheneycht is/ want de eeren wor-
en ghemeynlijck ghegeuen vanden genen die geen
nderscheyt en hebben tusschen eer ende oneere/ en-
e die worden dickwil ghegheuen om schoonheyt/
m groot gheslacht oft rijckdom/ of dierghelijcke.
ock somtijts om snode vileynighe saken/ eñ wort
ock dickwils ghegeuen diese onwaerdich zijn wie
en anderen eer bewijset/ die doet dat door vreese/
f hy oordeelt v/ ende meynt dat ghy verciert ende
hecleet zijt met die duechden Eñ indien dattet alsoo
iet en is/ so weest sorchuoudich dat ghi moget wor
en dat hy v vermoedeet te wesen. Maer dat alder
este is dat ghy toeschicket alle die eere totten ghe-
nen dien ghyse al schuldich zijt/ ende die alder eeren
vaerdich is Ten is niet bequaē met hoomoet te be-
geren eenige eere: gelijck alst niet betamelijck en is
ouaerdelijckē te begerē die deucht/ want wat isser
ulder eñ onsinlijcker dinck dan dat loon uwer eerē
e setten inde opinie der menschē/ dewelcke alst haer
elieft/ die eere die sy gegeuen hebben weder na haer
emen/ eñ na dat ghy ge-eert zijt v weder te onteerē

Voort/wat isser sotter dan alsulcke eere daermen af verblijdt alsmense vercrijghet/ oft vergramt alsmense verliest. Welcke eeren dat niet waerachtich en zijn/moecht ghy hier by weten/want sy zijn ghemeyn met die alder quaedtste ende alder sondichste menschen. Noch dat meer is/ Niemandt en vercrijchtse ouervloediger dan die die warachtige eerẽ alderonwaerdichste zijn. Eñ wilt ouerlegghen wat saliger vredelijchept des bequamen eenuoudigen leuens af gestelt wort van moeptẽ eñ rumoer des houerdijs. Hier tegen denct hoe vol haets eñ sorgẽ periculen eñ verdriets dat is tleuẽ der geenre die daer macht hebben/eñ hoe swaer dattet is in voorspoedt hemseluẽ niet te vergeten/eñ hoe strenge dattet is te staen in eẽslijckige eñ gladdẽ wech eñ niet en vallẽ/ eñ hoe dootlijcken dattet te vallen is vant hooghe/ Ooc wilt gedencken dat alle eere is ghemenget met de alder grootste last/ eñ wat scherpen oordeel des ouersten rechters sal daer wesen tegen den ghenen die hier haerseluen voortsetten om eer te vercrijgẽ. Eñ die hier haerseluen nederslaen/ die sal te hulpe comen die barmhertichept Gods/eñ wie hemseluẽ opheffet tot eer die sluyt buyten die hulpe der gracien Gods. Eñ wilt altijt in uwer herten hebben dat exempel ws hoofts Christi/ Wat isser na die werelt onedelre/versmadelijcker/ eñ oneerlijcker gheweest dan hy/hoe dat hy versmaet heeft alle eere die hem gedaen worden/die nochtans meerder was in hem seluen dan alle eer/ hoe dat hyse bespot heeft op een Esel sittende hoe dat hyse verdoemt heeft doẽ hy gecleet was met dat purpuren cleet eñ met doornẽ gecroont/eñ dat hy een oneerlijcke doot heeft vercorẽ.

Maer

maer dē genē die de werelt heeft versmaet die heeft God de Vader geglorificeert ende ge-eert. V glorie moet wesen in dat cruys Christi/ in welcke oor alle salicheyt is. Waer toe eñ waerom wilt ghy v seluē menschelicke eer vercrijgē wāt daer door verwerpt eñ versmaet v God eñ die Engelen vermaledien v.

Tegen die oprijsinge ende opblasinghe der herten.

Ghy en sult niet opgeblasen wesen van hertē in dien dat ghy wel verstaet die gemeyn byspraken. Kent v seluē. Dat is indiē in v wat groot schoon eñ eerlic is/dat wilt achten eñ houden te wesen die gaue Gods/eñ niet v selfs eygen goet. Eñ daer weder tegē/ is in v wat dat cleyn/leelic of quaet is/dat wilt v seluen alleen toe schrijuen / Ist oock dat ghy merct in hoe groote vuylhedē dat ghy ontfangē zijt eñ geboren hoe naect/hoe arm/ hoe beestelijc/hoe onedelich dat ghy in dit licht gecomen zijt. Eñ ooc aenmerct onse lichaē/hoe dattet onbeuangen is met menigerley siecten/ongeuallen/eñ plagen eñ hoe geringe dat een cleyn dinc mach neder werpen eñ vernielen die grote moet die daer opgeblasen van geest is. Eñ aenmerct doch wat dattet is daer ghy v seluen soe wel in behaecht. Ist in schoonheyt macht oft rijcdom so ist sotticheit. Ist sondich so ist dulheyt/ist eerlic/so ist ondancbaerheydt. Eñ wilt dencken datter geen sekerder bewijs eñ kennis des domheyts ende onweetenheyts en is dan die hemseluē wel behaecht behaluen dese i sser gheen manier des sotheydts die meer te bespotten eñ te beschreyen is/dan als yemāt op zijn moet rust/eñ hemseluē verhouaerdicht/daer in dat

in dat hem een mensch onderdanich is. Denct oock
hoe dat ghy grooter ẽn machtiger zijt/hoe dat God
om v te straffẽ naerder by v is/ die daer nederdruct
alle houaerdige herten ẽn die daer effent die bergen
metten dalen/die niet gespaert en heeft den Enghe-
len dien hem verhouaerdicht hebben/Ende dese sul-
lẽn v oock te hulpe comen ist dat ghy dit aldus ouer
legget. Ist dat ghy v seluen settet/ ende ghelijct met
dien die beter zijn als ghy. Ist dat ghy v seluen be-
haecht van ouer schoonheyt des lichaems so gelijct
v by den ghenen die v schoonheydt te bouen gaen.
Ist dat ghy v verhouaerdicht in v leeringe of ghe-
leerthept/soo wilt aensien den ghenen by wien ghy
niet schijnen sult te wesen Daer na wilt oock ouer-
legghen: niet hoe veel goets dat ghy ghedaen hebt/
maer hoe veel goets v noch ghebreect ende wilt met
sinte Pauwels vergeten die goede wercken die ach-
ter rugghe of verby zijn/ ende wilt arbeyden om te
vercrijgen die daer noch voort voor hooft staen off
noch te doen zijn. Voort ist van node dat wy weten
dat als die wint des hoouaerdicheyts ons op blaest
dat wy dan terstont ons selfs quaet verwandelen in
beteringhe en also het eene fenijn met het ander te
verdrijuen remedien fenijn met fenijn verdrijuende
Ẽn dat sal aldermeest so geschien/na dat ons eenige
groote schade des lichaems gedaen waer of dat ons
eenige sonderlinge schade dat auõtuer gegeuẽ heeft
of die sotheyt ons daer toe ghebracht heeft/ dat onse
moet ẽn hert seer beswaert is/ dat wy dan voor oo-
gen nemen dat exempel vanden Pauwe/ dat is dat
wy aldermeest aen willen sien dat deel des lichaems
daer wy alderlelijcste zijn/ẽn het sal terstont geschiẽ
dat

ht v vederen sullen sincken eñ neder vallen. Eñ dat ghy oock denct datter geen sonde en is die by Godt meer veracht is/ ende by die menschen ouer al meer ghaet is/dan die spottelijcke homoedichept Daer tegen verwast sachtmoedichept die godlijcke gonst/ eñ sy beuesticht die goetwillichept der menschen Eñ int corte geseyt: Twee dinghen sullen ons bysonder houden van houaerdie. Ist dat ghy inden eersten bemerct dat ghy self zijt in catiuichept ontfangen/ in ianmerhept eñ bedructhept in al v leuen/ eñ een spijse der Wormen in die doot/ Ten anderen/ wat Christus ghewozden is voor v/ende hoe seer dat hy hem vernedert heeft.

¶ Remedien teghen die toornichept eñ begeerlijchept der wraken.

ALs v groote fenijnige droefhept verwect/ oft becoort tot wraecke/ soo wilt ghedencken die toornichept anders niet te wesẽ/ dan dat sy valschelijcke nae volget die sterckhept. Daer en is niet dat vijslijcker is noch daer en is geen meerder teecken van een cleyn eñ verworpen herte/dan door wraecke te verblijden. Ghy laet v duncken dat ghy moedich zijt als ghy niet en wilt lijden eenich onrecht ongewroken/eñ met dese maniere brengt ghy voort uwe kintsche onwetenhept seggende/ghy en moecht uwẽ moet niet matigen/dat nochtans eenen man toebehoort/ veel stercker ende veel edelre ist eens anders sothept te versmadẽ dan na te volgen. Ghy segt hy heeft my schade ghedaen/hy is seer fel/hy is seer spitich vã woordẽ. Hoe dat hy quad is/ so veel te meer wilt v wachten/ op dat ghy hẽ niet gelijck en wort

Wat onsinnicheyt ist als ghy wilt wreken eens anders onsedicheyt/ dat ghy dan wort veel onsedigher dan hy. Ist dat ghy versmaet eenighe spijticheyt oft ouerlast/so sullen alle menschen verstaen eñ ordelen dat ghy ouerlast onschuldich zijt noch oock niet ver dient en hebt. Maer ist sake dat ghy daerõ beweget wort tot toorn/so maect ghy zijn sake beter die v de spiticheyt gedaen heeft. Daer na wilt ooc dit ouerleggen/ist sake dat yemant schade is geschiet die en vergaet noch en vermindert niet door wraec maer sy wort daer mede vermeert. Want wat eynde souder wesẽ van onrecht/ als hẽ een yegelijc daerom soude voegen zijn droefnisse te vermindéren om alsulcke weder te vergelden door wrake. Also soudẽ wassen aen beyde sidẽ de viandẽ/eñ dan wort die droefnisse rauwer eñ herder/eñ hoe datse duriger is hoe datse ongeneselijcker is Maer door sachtmoedicheyt en verduldicheyt comt diewils tot kennisse die geẽ die onrecht gedaen heeft/eñ wort also wt een viant die alder vaste eñ beste vrient/want dat quaet dat ghy meynt te verdrijuen van v door wrake/dat comt eñ wort veel meer vermeert in v. Eñ het sal ooc wesen een grote remedie tgeen dat wy hier te vooren ghescreuen hebben in dien dat ghy aen merckt dat die een mensche niet en mach schadigen eenen anderen/indien dat hy niet en wil dan in alsulcke goeden die daer buyten den mensche zijn/of dingen die dẽ mensche toch niet veel aen en gaen/Want die warachtige goeden der herten en mach niemant wech nemẽ/dan alleen Godt/eñ dat niet dan vanden genen die ondancbaer zijn/eñ hy mach alleen alsulcke goeden geuen(welcke hy niet gewoonlijc is te geuen)dẽ ge-

en die daer wreet eñ hartmoedich zijn. Want geen
christen mensch en wort gequets dan van hemsel-
ven. Niemandt en is onrecht schaedelijcker dan die
een die dat doet. Dese nauolgende sullen v ooc be-
hulpelijc zijn al zijn sy licht oft cleyn/indien dat ghy
siet en vermeert die droefnisse uwer herten / na dat
onrecht gedaen is so wilt v schade eynden/ eñ dat
onrecht dat v gedaen is weynich of niet achten/eñ
met dese maniere dēcket ouer. Hy heuet my onrecht
gedaen maer het staet geringe te verbeteren eñ oock
is hy kintsch/hy is onbesocht/oft hy is een ionghe-
linc/of het is een wijf/ of hy heeftet gedaē door eēs
anders ingeuen/hy en weet niet bet/hy was wel ge
droncken/het is gelijck datmen hem vergeue. Ende
ooc die/oft die/heeft swaerlicken tegen my misdaē/
maer het is mijn vaeder/of broeder /,of meester/of
vrient/of huysurou/het is gelijc datmen zijnre liftē
eñ vrientschap sal toegeuen. Eñ dencken dat ghy hē
ooc yets misdaen hebt/ooc so wilt dat onrecht ghe-
lijcken by die weldaden die hy v in voorledē tijdē ge
daen heeft/of ghy sult dat gelijcken met dat ghy hē
veel eer vertoornt hebt seggēde/hy heeft my onrecht
ghedaen/maer in voorleden tijden heuet hy my dic-
wil goet gedaen/het is een teken van een onvredich
hert die weldaeden te vergeten eñ dat onrecht te ge-
denckē. Nu heeft hy my vertoornt/maer hy is dick-
wils door my verstoort geweest ick salt hē vergeuē
op dat hy na mijn exempel my weder sal vergeuen.
Nochtans soudet veel beter remedie wesen als daer
eenigs menschen tegen v misdoen/dat ghy dan wilt
dencken hoe veel eñ hoe dicwil dat ghy sondicht in
God eñ in hoe veel dat ghy hem schuldich zijt. Also

veel als ghy vergeuet uwẽ medebroeder die v schul-
dich is alsoo veel sal v God vergeuen. Dese maniere
om te betalen met eens anders gelt/heeft ons ghe-
leert onse borch Christus/die welcke daer niet en sal
versmaden/die wet die hy seluer ingeset heeft. Ende
op dat ghy ontbonden moecht worden van uwen
sonden/so loopt ghy te Romen eñ ghy vaert S. Ja-
cobs eñ ghy coopt brede aflaten/niet dat ickse mis-
prijse dat ghy dit doet/maer ick prijse v meer aẽ dat
ghy dit alleen wilt doen/want daer en is geen beter
manier/door welc ghy moecht weder versoent wor
den God van v mis daet dan als v mis daen is/dat
ghy dan weder wordt versoent met v broeder die v
mis daen heeft. Vergeeft eẽ licht sonde uwen naestẽ
(wandt het is al licht dat deen mensche sondicht in
dander) op dat God v vergeuen wil so veel duysent
sonden. Daer op segt ghy. Het is seer swaer dẽ moet
die met toorn ontsteken is te bedwingen. Ende be
weecht v niet dat Christus so veel eñ swaerlijc voor
v geleden heeft/wat waert ghy doen Christus voor
v zijn costelicke siel geset heeft/eñ waert ghy zijn vi-
ant niet niet wat sachtmoedicheyt verdraecht hy v
dagelijcx inde oude sondẽ weder vallende. Ten lestẽ
so denckt met wat verduldicheyt heeft hy gheleden
quade woorden/banden slagẽ/eñ daer na die alder-
schandelijcste doot. Wat wilt ghy v beroemen van
dat hooft / in dien dat ghy niet naerstich en zijt om
te wesen een lidt int lichaem. Ghy en sult niet wesen
een lidt Christi/ ten waer sake dat ghy navolcht die
voetstappen Christi. Soo segghet ghy weder. Hy en
isset niet waerdich datmẽ hem vergeuen sal/ Segt
my waert ghy waerdich dat Godt v sonden verge-
uen

nen heeft. In v seluen wilt ghy hebben en ondersoec ken barmhertichept ende tegen uwen broeder wilt ghy gebruycken die scherpe rechtuaerdichepdt. Ist groot dat ghy wesende een sondare v vergeeft eē sondaer zyn schult/als ghy dēct dat Christus heeft gebeden zynen vader voor die hem gecruyst hebbē. Eñ ist swaer uwen broeder niet weder te staen oft vergelden/den welcken geboden wort voor lief te hebben uwen viant. Is v dat swaer dat ghi geen quaet met quaet en loont/voor welcke quaet/tē si dat ghy hem goet doet/ of ghy en sult niet wesen noch doen in uwen euen mensche/dat Christus heeft gheweest eñ gedaen in v zynen knecht. Ten lestē segt ghy hy ist onwaerdich datmen hē goet voor quaet sou doē. So weest ghy des waerdich/op dat ghi doē moecht eñ vercrygen dat Christus v waerdich moet werdē Daer op antwoort ghy weder als ick verdrage dat oude onrecht/so noodige ic hem weder tot een nieuwe onrecht te doen/eñ hy sal weder doen indien dat hy hier ongestraft af coemt. Ist dat ghy sonder sonde hem moecht schouwen/ so schouwet hem/moget ghy hem te hulpe comen/ so coēt hē te hulpe/moget ghy hem verbeteren soo verbetert hem/ mocht ghy hē die daer rasende toornich is gesont makē/maect hē gesont. Ist dat ghy niet en moecht/het is dan beter dat hy alleen vergaet dan ghy met hē. Ende die daer niemant schade of quaet gedaē en heeft dan v/ die wilt achten waerdich te wesen barmhertichept eñ geen pyn noch weder wraeke. Wilt ghy met loff eñ eere toornich wesen so weest toornich teghen die sonden eñ niet teghens den mensche. Eñ hoe dat v natuer meer gestelt is tot dese sonde des toorns/soo

veel te naerstelijcken wilt v seluen lanc te voren be-
schermen eñ wilt dit vast in v hert drucken dat ghy
niet en segt noch en doet als ghy toornich zijt/ en en
wilt v seluen niet gelouen noch betrouwen als ghy
verstoort zijt. Eñ wilt al suspect houden eñ quaedt
vermoeden te wesen wat ghy doet als ghy toornich
zijt al ist oor eerlijcken ende wilt gedencken datter
weynich onderschepts is tusschen een raesende oft
dulle mensche eñ een die toornich is dan die een is
een corte raserie/die ander een eewige raserie. Wilt
ooc gedencken hoe veel dingen dat ghy in voorledẽ
tijden door toornicheyt gesproken eñ ghedaen hebt
dat v seer berouwen is. Eñ als ghy toornich begint
te worden ende dat ghy v al gheheel daer af niet en
moecht houden soo wilt te minsten also wijs wesen
dat ghy v bedenckt dat ghy dan niet wel ghesont en
zijt/eñ dat te dencken is een grote remedie tegen die
toornicheyt. Eñ wilt ooc in v seluẽ ouerleggen. Nu
ben ick aldus gestelt eñ een weynich hier na sal ick
anders gestelt wesen/waerom wil ic dan seggen oft
spreken tegen mijn vrient als ic toornich ben dat ic
niet en sal mogen veranderen als ick met hem ver-
soent sal wesen. Waerom sal ic doen al rasende/daer
ic my seluen af bedroeuen sal als ic weder tot my sel-
uen come. Waerom en sal dit van my niet verwer-
uen die redelijckheyt of die goedertierenheyt/of ten
lestẽ/Christus om wiens wille ic dat behoor te ver
winnen. Niemant en is (als ic vermoede) so toornich
van natuers wegen oft hy en mach hemseluen noch
tans wel gebiedẽ. Eñ dat alder beste is dat wy ons
hert vestigen eñ hert makẽ met een vaste insettinge
redenen eñ gewoonten/ dat wy niet en mogen wor-
den

den verstoort. Eñ het sal volmaecthept wesen in diē dat v die sonde also onwaerdich is dat ghy voor verdriet eñ schade weder doet den dienst der liefdē. Eñ ten lesten so denct te wesen een menschelijcke matichept/dat ghy v hert eñ moet altemael niet en geeft onder de toorne/maer niet toornich te wordē is god alder gelijcste. Dat quaet te ōwinnē met goet is de volcomen liefte eñ nauolgē Jesu Christi. Die toorn te verdrucken eñ die te temmen behoort tot eē wijs man. Eñ v te stellen tot toornichept en is alleē niet menschelijcken/ maer al heel beestelijcken. Ist dattet v belieft te weten hoe schandelijcken onbetamelijc dattet is dat een mensche verwonnen wort met die toornichept. Als ghy niet toornich en zijt so wilt aensien de ghedaente van een toornich mensche/oft als ghy toornich zijt wilt dan gaen voor een spiegel ende sien hoe dat die ooghen met vlammen bernen/ die wangen worden bleec/die mont wort versteort/ die lippen schuymen/de leden die beuen/die stemme grimt/die benen die beuen / wie sal v vermoeden te wesen een mensche.

Dat eynde der Remedien.

Besluyt des Boecx.

NV moecht ghy sien mijn alderliefste vriēt wat brede eñ diepe materie dattet is/alle/ander sondē met aldusdanigen maniere te ondersoecken/waer om dat wy dat hier mede een eynde maken willen/ende wat also voort te onderuindē is /dat laten wy staen op uwerloechept eñ naerstichept/want het onse opset niet en heeft ge-

weest/dat wy(als wy begonnen hebben)alle manieren der sonden af te raden met sonderlinge berispinge/ende leeringe/ ende te vermanen die duechdē die de sonden tegen zijn. Ick hebbe alleen ghewilt (dat ick vermoede v ghenoech te wesen) v te bewijsen een manier eñ een eenighe conste des nieuwen strijdts/ waer mede dat ghy v beuestighen sout moghen teghen die sonde des ouden leuens/ welcke sondē daer alte met weder beginnen te wassen/ Ende alsoo als wy sommighe sonden gheset hebben om eenighe bewijsinghe alsoo suldy v oeffenen in allen/ eñ by sonderlinghe in die sonden in welcken dat ghy weter dat v naetuere oft ghewoonte ws leeuens toeghenepcht is. Ende teghens dese sonde moeten wy vast in onse herten schrijuen alsulcke insettinghen ende remedien datse niet weder nae Oude ghewoonten werden vernieut. Als teghen die sonde des achterclaps/onnuts sprekens haets/ gulsicheyts ende deser ghelijcke. Dit zijn alleen die vianden den Ridderen Christi teghens wiens oploop/ ende aenuechtinghe wy moeten eerst vast onse hert beuestighen/ ende beschermen met ghebeden/ sententien der gheleerden/ende met die leeringhe der heyligher schrift ende met exempelen der goeder menschen. Tot alle dese sal v seer behulpelijck wesen dat lesen der heyligher Schrift. Om dese voorschreuen leeringen v te schrijuen heeft my die broederlijcke liefde toeghebracht/op dat ick na mijnre macht soude vestighen ende behulpelijck wesen uwen heylighen opset. Ende dat hebbe ick soo veel te gheringher/ ende met meerder haest ghedaen/ want ick seer vreesde dat ghy ghecomen ende gheuallen soudet moghen hebben

hen in die ydele Geeſtelijckheyt der Monicken die
haer eens deele/om haer profijt ende winninghe/eñ
een deel met groote liefde(maer die en is niet nae de
wetenheyt) ommegaen ende omlopen/die aerde/ eñ
die zee Eñ als ſy eenen vinden die zijn leuen gaerne
ſoude beteren/dien arbeydenſe terſtont om een mo-
nick te makẽ met die alder oneerbaerſte vermanin-
ghe met dreyginghe ende ſmeeckinghe/ anders niet
dan of buyten die Moninex cappe gheen geeſtelijck
leuen en ware/Eñ nae dat ſy zijn herte veruult heb-
ben met clare wroeginghen/ ende met onſeggelijcke
prickelen ſo dwinghen ſy hem te onderhouden ſom-
mige menſchelijcke inſettinghen/eñ die onſalighe te
brengen in die oude Jootſchap. Ende ſy leeren meer
beuen ende vreeſen dan lief hebben. Moninck te we-
ſen en is geẽ goedertierenheyt maer een manier des
leuens profitelijck/of ſchadelijck/nae elcx gheſchic-
keniſſe ende gheſtelteniſſe des lichaems/ ende ver-
ſtants waer toe dat ick niet en rade/noch oock af en
rade/maer met deſen vermane ick/ ende gheue v te
kennen dat ghy die goedertierenheyt niet en wilt ſet
ten in ſpijſen/ of indrachte der cleederen oft in eeni-
ghe ſienlijcke dinghen maer in dat gheen dat wy nv
hier voor gheſchreuen hebben. Eñ in wien dat ghy
vint dat warachtige beelde Chriſti/daer wilt v con-
uerſatie mede hebben/ Eñ als yemant by v is/daer
ghy niet beter af ſoudet moghen worden/ ſoo gaet
heymelijcke buyten dat bywijſen der menſchen/ eñ
wilt ſprake houden met die heylige Propheten/met
Chriſto/ende zijn Apoſtolen/eñ byſonder wilt ſinte
Pauwels Brieuen altijt in uwen handen hebben/
ende int herte ſnachts eñ daechs/ op dat ghyſe van

woort

woort te woort moecht van buytẽ wetẽ Lieue broeder desen arbeyt heb ic om uwen willen aengenomẽ op dat ic v soude mogen wijsen als met eenẽ vinger den cortsten ẽn bequaemstẽ wech te comẽ tot Christum Waerom dat ic Jesum Christum bidde (als ic hope) ws goeden opsets bystant dat hy goedertierlijcken gewaerdigen wil uwen saligen voornemen te hulpe te comen/ende dat hy v zijn gauen wil vermeerderen ẽn volmaken/ op dat ghy groot ẽn out moecht worden in hem/ ẽn comen alsoo tot een volcomen leuen. Blijft ghesont in Christo mijn hertelijcke liefste broeder/ ende vrient/ die my nu veel lieuer ende blyder zijt dan te vooren.

(∴)

Ghedruckt tot Amstelredam/ by my Barent Adriaensz. wonende inde Warmoestraet/ int Verguldē Schrijf-boeck. Anno M. D. LXXXIX.